T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUSUF ATILGAN'IN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA ŞAHISLAR KADROSU

KAMİL AY

TEZ DANIŞMANI
DR.ÖĞR. ÜYESİ TUNCAY ÖZTÜRK

EDİRNE 2022

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUSUF ATILGAN'IN ÖYKÜ VE ROMANLARINDA ŞAHISLAR KADROSU

KAMİL AY

TEZ DANIŞMANI
DR.ÖĞR. ÜYESİ TUNCAY ÖZTÜRK

EDİRNE 2022

T.C

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

.../.../....

Kamil AY

Tezin Adı: Yusuf Atılgan'ın Öykü ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu
Hazırlayan: Kamil Ay

ÖZET

Bu çalışmamızda Yusuf Atılgan'ın öykü ve romanlarında yer alan şahıslar ve bu şahısların özellikleri incelenmiştir. Şüphesiz ki Yusuf Atılgan, Türk edebiyatının en önemli modernist yazarlarından biridir. Gerek yazdığı öyküleriyle gerekse yazdığı romanlarıyla Türk edebiyatında çok önemli bir yer edinmiş ve geniş kitlelerce tanınmıştır. Onun bu kadar bilinen bir yazar olmasında eserlerinde yarattığı şahısların da büyük bir rolü vardır. Bu çalışmada da Yusuf Atılgan'ın öykü ve romanlarındaki şahıslar tek tek incelenerek bu şahısların özellikleri, birbirleriyle olan sosyal ilişkileri ve psikolojik durumları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: öykü, roman, şahıs, yalnızlık, yabancılaşma

The Name Of The Thesis: The List Of The Personans İn The Novels And Stories Of Yusuf Atılgan

Prepared by: Kamil Ay

ABSTRACT

This study analyzes the characters and the traits of the characters in the novels and stories of Yusuf Atılgan.We have no doubt thort he is one of the most important modernist writers of Turkish literature. He is very important and widely known in Turkish literature both with his stories and novels. The people that he created in his works also played a major role being such a well-known author. This study, characters are examined one by one and their social and psychological states are evaluated.

Key Words: story, novel, person, loneliness,estrangement

ÖN SÖZ

"Yusuf Atılgan'ın Öykü ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu" adlı çalışmamızın amacı, Yusuf Atılgan'ın hem öykü hem de romanlarındaki şahısları belirlemek ve bu şahısların özelliklerini ortaya koymaktır.

Çalışmamız, giriş ve sonuç bölümleri dışında üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde öykü ve romanlardaki kişi/şahıs unsuru üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde Yusuf Atılgan'ın hayatı, yazarlığı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölüm, "Yusuf Atılgan'ın Öykülerinde Şahıslar Kadrosu" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde önce Yusuf Atılgan'ın hangi öyküsü incelenecekse o öykünün özeti verilmiş, ardından öyküdeki şahıslar; birinci dereceden kişiler (başkişi), ikinci/üçüncü dereceden kişiler ve dekoratif unsur durumundaki kişiler olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir. Üçüncü bölüm, "Yusuf Atılgan'ın Romanlarında Şahıslar Kadrosu" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde de Atılgan'ın *Aylak Adam*, *Anayurt Oteli* ve *Canistan* romanlarında yer alan şahıslar, ikinci bölümde olduğu gibi bir incelemeye tabi tutulmuştur. Sonuç kısmında ise çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlar ortaya konmuştur. Atılgan'ın gerek öykülerinde gerekse romanlarında karşımıza çıkan kişilerin genel özellikleri üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Çalışmamız hazırlanırken "Yusuf Atılgan'a Armağan" adlı eserden geniş ölçüde yararlanılmıştır. Bunun dışında Yusuf Atılgan hakkında yapılan tez çalışmalarından, yazılan kitap ve makalelerden de faydalanılmıştır.

Şüphesiz ki her çalışma emek ister, destek ister. Öncelikle çalışma boyunca benden desteğini esirgemeyen danışmanım, Dr. Öğr. Üyesi Tuncay Öztürk'e teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans döneminde bilgilerinden istifade ettiğim değerli hocalarım Prof. Dr. Yüksel Topaloğlu'na ve Dr. Öğr. Üyesi Özcan Aygün'e de teşekkürü bir borç bilirim. Daha sonra her zaman arkamda desteğini hissettiğim babama, hayatıma neşe katan çok sevdiğim kardeşime ve hayatı boyunca evlatları için mücadele veren, bizim daha iyi yerlere gelmemiz için her türlü fedakârlığı

gösteren, varlığıyla kıvanç duyduğum, her zaman örnek aldığım anneme çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT ii
ÖN SÖZ iii
İÇİNDEKİLER v
KISALTMALAR ix
GİRİŞ 1
BİRİNCİ BÖLÜM: YUSUF ATILGAN'IN HAYATI, YAZARLIĞI VE ESERLERİ 9
1.1.Doğumu 9
1.2. Ailesi 9
1.3. Öğrenimi 10
1.4. Tutukluluk Yılları ve Sonrası 12
1.5. Sinema Tutkusu 13
1.6. Yazarlığı 13
1.7. Eserleri 18
İKİNCİ BÖLÜM: YUSUF ATILGAN'IN ÖYKÜLERİNDE ŞAHISLAR KADROSU 20
2.1.Evdeki 20
2.1.1. Hikâyenin Özeti 20
2.1.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi 20
2.1.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi 20
2.1.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler 22
2.1.2.3 Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler 23
2.2. Saatlerin Tıkırtısı 23
2.2.1. Hikâyenin Özeti 23
2.2.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi 24
2.2.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi 24
2.2.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler 25
2.2.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler 26

2.3.Tutku....26
2.3.1. Hikâyenin Özeti....26
2.3.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....26
2.3.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....26
2.3.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....28
2.3.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....29
2.4. Kümesin Ötesi....30
2.4.1. Hikâyenin Özeti....30
2.4.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....30
2.4.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....30
2.4.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....31
2.4.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....32
2.5. Dedikodu....33
2.5.1. Hikâyenin Özeti....33
2.5.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....33
2.5.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....33
2.5.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....36
2.5.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....38
2.6. Yük....39
2.6.1. Hikâyenin Özeti....39
2.6.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....39
2.6.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....39
2.6.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....40
2.6.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....41
2.7. Yaşanmaz....41
2.7.1. Hikâyenin Özeti....41
2.7.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....41
2.7.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....41
2.7.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....42
2.7.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....43
2.8. Atılmış....43

2.8.1. Hikâyenin Özeti....43
2.8.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....44
2.8.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....44
2.8.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Şahıslar....45
2.8.2.3.Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....45
2.9. Çıkılmayan....45
2.9.1. Hikâyenin Özeti....45
2.9.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....46
2.9.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....46
2.9.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....47
2.9.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....47
2.10. Bodur Minareden Öte....48
2.10.1. Hikâyenin Özeti....48
2.10.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....48
2.10.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....48
2.10.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....49
2.10.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....50
2.11. Ağaç....50
2.11.2. Hikâyenin Özeti....50
2.11.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....51
2.11.2.1. Birinci Dereceden Kişiler....51
2.11.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....52
2.11.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....53
2.12. Eylemci....53
2.12.1. Hikâyenin Özeti....53
2.12.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....54
2.12.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....54
2.12.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....54
2.12.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....55
2.13. Korkut'a Masal....55
2.13.1. Hikâyenin Özeti....55

2.13.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....56
2.13.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....56
2.13.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....57
2.13.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....59
2.14. Ceren'e Masal....59
2.14.1. Hikâyenin Özeti....59
2.14.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....60
2.14.2.1.Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....60
2.14.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....61
2.14.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....62
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:YUSUF ATILGAN'IN ROMANLARINDA ŞAHISLAR KADROSU....63
3.1. Aylak Adam....63
3.1.1. Romanın Özeti....63
3.1.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....64
3.1.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....64
3.1.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....77
3.1.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....87
3.2. Anayurt Oteli....90
3.2.2. Romanın Özeti....90
3.2.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....91
3.2.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....91
3.2.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....100
3.2.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....115
3.3. Canistan....117
3.3.1. Romanın Özeti....117
3.3.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi....119
3.3.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi....119
3.3.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler....123
3.3.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler....140
SONUÇ....141
KAYNAKÇA....146

KISALTMALAR

age.	: Adı Geçen Eser
agm.	: Adı Geçen Makale
bs.	: Baskı, basım
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
Gös. yer.	: Gösterilen yer
haz.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Yay.	: Yayınları
YKY	: Yapı Kredi Yayınları

GİRİŞ

19. yüzyılda Tanzimat ile gelen yeniliklerle birlikte Batılı anlamda pek çok edebî tür edebiyatımıza girmiştir. Bunların başında da hikâye ve roman gelir. Gerek hikâye gerekse roman, yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayları anlatan edebî bir türdür. Her iki türde de olay, kişi, yer, zaman, anlatıcı gibi çeşitli unsurlar bulunur; fakat bizi bu çalışmada ilgilendiren asıl unsur kişiler (şahıslar) kadrosudur. En basit tanımıyla kişiler, edebî bir eserde olayı yaşayan ya da olayın oluşmasında etkili olan varlıklardır. Edebî bir eserde kişiler her zaman insan olarak karşımıza çıkmayabilir. Örneğin Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı*, Cengiz Aytmatov'un *Gülsarı*, George Orwell'in *Hayvan Çiftliği,* Ivo Andriç'in *Drina Köprüsü* adlı eserlerindeki başkişiler insan dışındaki varlıklardır. Bilindiği gibi romandan önceki anlatılarda yer alan kişiler, "*beşerî olmaktan çok, menkabevi yahut allegorik karakterdedir.*"[1] Romanın bireye yönelmesi 16. yüzyılda Cervantes'in yazdığı *Don Kişot* adlı eserle olur. 18. yüzyılda bireyci düşüncenin ve felsefenin ön plana çıkması aynı zamanda psikoloji biliminin de önem kazanması bireyi esas alan romanların yazılmasına zemin hazırlar. 19. yüzyıla gelindiğinde de yine birey eksenli romanlar kaleme alınır. Dolayısıyla da yazılan romanların şahıs kadrosunu daha çok insanlar oluşturur.

Yazar, eserine kişileri yerleştirirken onları farklı konumlarda karşımıza çıkarabilir. Kişilerin eserdeki konumlarıyla ilgili pek çok tasnif mevcuttur. En bilinen tasniflerden biri kişileri karakter ve tip olarak ikiye ayırmaktır:

Karakter: Almancada "charakter",Fransızcada "caratère", İngilizcede "round person/character" olarak kullanılan bu kelime en basit tanımıyla bir bireyin başkalarından ayrılan özelliklerini, kendine özgü yapısını ifade eder. Hakan Sazyek göre karakterin tanımı şöyledir:

[1] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*, 10 bs., Ötüken Yay., İst., 2012, s. 82.

"Karakter, ilgisi ve yönelimleri kolektif nitelikli etkinliklerden, eylemlerden çok kendisine dönük olan roman figürüdür. Toplum içerisinde kalmakla birlikte romanda öncelikle kendi kimliğini ve kişiliğini temsil eder. 'Karakter', bir romanın görülmeyen yaşantı boyutunun derinlik kazanmasında başlıca role sahiptir. Modern roman sanatında varlığı bir zorunluluk derecesine yükselen görülmeyen bir yaşantı boyutu içinde hayat, sanat, varlık, doğa, inasan ilişkileri gibi pek çok husustaki yorumlar, değerlendirmeler -bireyliğin öznelliği cephesinden olsa da- sürekli olarak 'karakter' üzerinden gerçekleştirilir."[2]

Karakter, edebî bir eserde toplumsal boyutuyla okuyucuya sunulmaz, birey olarak ele alınır. Karakterin yaşadığı her duygu kendisine aittir; fakat bu onun toplumdan kopuk bir birey olduğu anlamına da gelmez; çünkü karakter de toplumun birer parçasıdır ve toplumda kendi kimliği ve kişiliğiyle var olur.

Karakter yaratmak zor bir iştir ve karakter yaratmada genellikle iki yöntem kullanılır. Bunlardan birincisi açıklama yöntemi, diğeri ise dramatik yöntemdir. Açıklama yönteminde yaratılmak istenen karakterle ilgili bilgiler yazar tarafından okuyucuya topluca sunulur. Böylece okuyucunun zihninde anlatılan karaktere dair bir portre oluşturması sağlanır. Dramatik yöntemde ise karaktere ait özellikler yazar tarafından okuyucuya topluca sunulmaz. Karakter; duygu, davranış ve tutumlarıyla kendini belli eder. Dolayısıyla da okuyucunun onu tanıması için belli bir süreç gerekir; çünkü okuyucu eseri okudukça onu tanır. Ayrıca şunu da ifade etmek gerekir ki klasik romanda daha çok açıklama yöntemi modern romanda ise dramatik yöntem kullanılır; çünkü klasik romanda okuyucu önce kişiyi tanır ve buna göre romanı okumayı sürdürür. Modern romanda ise okuyucu kişiyi roman boyunca tanımaya devam eder.[3]

---

[2] Hakan Sazyek, *Roman Terimleri Sözlüğü - Roman Sanatından Yüz Terim* -, 4. bs., Hece Yay., Ankara 2021, s. 190-191.
[3] Mehmet Tekin, *age.*, s. 88-93.

Tip: Güncel Türkçe sözlükte "tür, çeşit" anlamlarına gelen bu kelime, roman terimi olarak "edebî bir eserde belli bir düşüncenin, topluluğun, zihniyetin, ideolojinin temsilciliğini üstlenen kişi" manasına gelir. Murat Belge, tipi şöyle tanımlar:

"Tip; çeşitli huyları, davranışları, duygulanış ve düşünüş biçimleri, içsel gelişim ve değişimleri yani bireysel özellikleri üzerinde pek fazla durulmayan, daha çok dış görünüşüyle ele alınan, nesnel şekilde gösterilen, benzerlerinin temsilciliğini yapabilmek için genel niteliklerle donatılmış, öncelikle toplumsal gerçekliğin bir kesitini yansıtan ve bu arada kendi hayatını yaşamaya pek fırsat bulamayan kişidir."[4]

Murat Belge'nin de ifade ettiği gibi belli bir sınıfı ya da zümreyi temsil eden tipin eserde bireysel özelliklerinden, içsel yaşantısından çok fazla söz edilmez. Tip daha çok benzerlerinin temsilciliğini yapabilmek için eserde yer alır. Bu nedenle de o, bazen toplumun yakından tanıdığı idealist bir öğretmen, bazen Batılılaşmaya karşı dinî değerleri savunan bir imam, bazense Batılılaşmayı yanlış anlayan alafranga biri olarak karşımıza çıkabilir.

Forster'ın da roman kişilerleriyle ilgili tasnifi dikkate değerdir. Forster, roman kişilerini yalınkat kişiler ve yuvarlak kişiler olmak üzere ikiye ayırır. Forster'e göre yalınkat roman kişileri tek bir nitelik ya da düşünceden oluşur. Yapısına birden çok nitelik girdi mi, kenarlarından kıvrılarak yuvarlaklaşmaya başlar. Gerçek yalınkat kişiler, "Mr. Micawber'i hiçbir zaman bırakmayacağım." gibi tek bir tümceyle anlatılabilen kişilerdir. Mrs. Micawber, kocasını bırakmayacağını söyler ve bırakmaz; böylece de kişiliğini ortaya koymuş olur.[5] Yalınkat kişilerin en büyük yararı, romanda ne zaman ortaya çıkarlarsa çıksınlar kolayca tanınabilmeleridir. Bu

[4] Murat Belge, *Edebiyat Üstüne Yazılar*, İletişim Yay., İst., 1998, s. 22-23.
[5] E. M. Forster, *Roman Sanatı*, çev. Ünal Aytür, 2. bs., Adam Yay., İst., 1985, s. 108.

tanınma da okuyucunun bakan gözü ile değil, gönül gözü ile olur. Dolayısıyla da yalınkat roman kişileri bir kez okuyucuya tanıtıldığında bir daha tanıtılmaları gerekmez.[6] Yalınkat roman kişilerinin bir diğer yararı okuyucunun bu kişileri sonradan kolayca hatırlayabilmesidir. Bu kişiler, içinde yer aldıkları roman unutulsa bile asla unutulmazlar. Forster'e göre yalınkat kişilerin en iyileri okuyucuyu güldürenlerdir. Ağırbaşlı ya da acıklı olanlar, okuyucuyu sıkabilir.[7] Yuvarlak ya da diğer bir ifadeyle çok yönlü roman kişilerinin ise okuyucuyu inandırıcı bir biçimde şaşırtması gerekir. Çok yönlü kişiler, bir roman yaprakları içindeki yaşamın hesaba kitaba uymayan değişkenliğine sahiptir. Yazar bu tür kişileri kimi zaman tek başlarına kimi zaman da daha çok yalınkat kişilerle bir arada kullanarak onların romanın öteki ögeleri ile bağdaşıp kaynaşmalarını sağlar.[8]

Kişilerin sınıflandırılmasıyla ilgili bir diğer tasnif Murat Belge'ye aittir. Murat Belge, romandaki kişileri protagonistler ve ötekiler olmak üzere ikiye ayırır. Ötekileri de işlevsel kişi, güldürü kişisi ve toplumu temsil eden çok gerilerde karanlıkta duran kişiler olmak üzere çeşitli başlıklara ayırır. Murat Belge'ye göre roman, protagonist kişi için yazılır; ama şimdiye kadar yazılmış romanların çeşitliliğine bakıldığında ortak bir protagonist tanımı bulmak anlamsız bir iştir.[9] İşlevsel kişi ise romanda araç olarak kullanılır. İşlevsel kişinin romana en büyük katkısı romandaki genel değerleri ve kategorileri temsil etmektir.[10] Güldürü kişisinin de en belirgin özelliği, egzantrik olması ve bazı davranışlarının kimseye benzememesidir. Aynı zamanda bu kişiler eserin başında neyse sonunda da odurlar. Sahneye çıktıkları zaman ne yapacakları ne söyleyecekleri bellidir.[11] Toplumu temsil eden çok gerilerde, karanlıkta duran kişiler eserde süreklilik göstermezler. Bir kez karşımıza çıktıklarında bir daha görülme olasılıkları düşüktür.

---

[6] E. M. Forster, *age.*, s. 109.
[7] E. M. Forster, *age.*, s. 109 - 113.
[8] E. M. Forster, *age.*, s. 119.
[9] Murat Belge, *age.*, s. 30.
[10] Murat Belge, *age.*, s. 32.
[11] Murat Belge, *age.*, s. 31.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi öykü ve romanlarda yer alan şahıslar çeşitli kriterlere göre tasnif edilebilir; ama genellikle bir eserdeki şahıs kadrosunu belirlemek için üç ölçüt kullanılır:

1. Başkişi: "Anafigür", "ana kişi", "aslî şahıs", "baş figür", "kahraman", "merkezî kişi", "protagonist (modernist romanın başkişisi)", "başkahraman", "asıl kahraman", "başkarakter" gibi Türkçede öteki kullanımları da olan başkişi; eserdeki olayların akışında birinci derecede rol oynayan ve eserin merkezinde yer alan kişidir. Bu nedenle de P. Stevick'in ifade ettiği gibi başkişiler, *"romancının esas ürünleridir, romanın varoluş sebebidirler; roman onlara hayat vermek için yazılır."*[12] Aynı zamanda romanda geçen bütün olaylar, yaşantılar, çatışmalar, başkişinin etrafında olur. Dolayısıyla başkişininim varlığı romana bir hareketlilik kazandırır. Bu durumu Prof. Dr. Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş* adlı eserinde şöyle ifade eder:

"Her çatışma, oyunu idare eden biri tarafından tahrik edilir. Bu, Souriau'nun tematik güç olarak adlandırdığı vakaya ilk dramatik hamleyi veren şahıstır."[13]

Başkişiler romanda bazı görevler üstlenebilirler. Yazar, romanı bir araç olarak kullanıp okuyucuya çeşitli mesajlar iletmek isterse bunu başkişi üzerinden yapabilir. Kendinin savunduğu görüşleri, ideolojileri başkişi vasıtasıyla okuyucuya aktarabilir. Bu nedenle de başkişi eserde yazarın sözcüsü konumunda olabilir. Türk edebiyatında yazılmış birkaç roman örneğinde bunu görmek mümkündür. Ahmet Mithat Efendi'nin *Felâtun Bey ve Rakım Efendi* romanındaki Rakım, Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf'*undaki Yusuf, Peyami Safa'nın *Matmazel Norilya'nın Koltuğu*'ndaki Ferit, yazarın sözünü emanet ettiği kişilerdir.

---

[12] Phillip Stevick, *Roman Teorisi,* Çev: Sevim Kantarcıoğlu, Gazi Üniversitesi Yay., Ankara 1988, s. 182.

[13] Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, 2. bs., Akçağ Yay., Ankara 1991, s. 153.

2. İkinci Dereceden/Üçüncü Dereceden Kişiler: Bu kişiler edebi eserde başkişi gibi olayın merkezinde yer alan kişiler değildirler. Bu kişilerin eserdeki olayların gelişmesinde az bir rolü vardır. Bunlar sadece başkişinin etrafında bulunurlar; ama yine eser bu kişilerin varlığıyla bir anlam kazanır. Rasim Özdenören'in de ifade ettiği gibi *"Romancı ikinci dereceden kişilerin davranış ve düşüncelerini başkişinin açısından ölçüp biçer, değerlendirir. Ama gene de tek başına romanı sürdüren bu başkişi değildir. Onun müsbeti veya menfiyi temsil edişi öbürlerine göredir. Menfi olmasa müsbeti nereden bileceğiz."*[14]

3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler: "Fon figür", "fon kişi", "dekoratif eleman", "dekoratif unsur durumundaki kahraman" olarak da adlandırılan bu kişileri Şerif Aktaş, şöyle tanımlar:

"Tiyatro ve sinemada figüran rolündeki oyuncular gibi anlatma esasına bağlı edebi eserlerde, mahallî rengi aksettiren, dikkatlere sunulmak istenen vaka veya vaka parçasına ait tablonun gözler önüne daha iyi tecessümüne hizmet eden şahıslar da vardır. Bunların vaka içinde yüklendikleri herhangi bir fonksiyon yoktur, eserde psikolojik hususiyetlerinden söz edilmez. Handan romanının sonunda eserin birinci derecedeki kadın kahramanının cenaze törenine iştirak eden kalabalığın meydana getirdiği fertler; Hüsn ü Aşk'ta Aşk'a kalb diyarına gitmesi gerektiğini söyleyen kabile büyükleri; Gün Uzar Yüzyıl Olur adlı romanında tren ve istasyonları dolduran insanlar dekoratif unsur olarak ele alınacak cinstendir."[15]

Şerif Aktaş'ın da ifade edildiği gibi bu kişilerin eserde önemli bir işlevi yoktur. Onlar sadece sosyal ortamın okuyucunun gözünde daha iyi canlanması için şahıs kadrosuna dâhil edilmişlerdir. Bu nedenle de yazar eserinde onların psikolojik boyutlarına ya da diğer kişilerle olan sosyal ilişkilerine yer vermez.

---

[14] Rasim Özdenören, "Roman ve Hikâye*", Edebiyat*, 1. Yıl, 5-6 S., Haziran-Temmuz 1969, s.1.
[15] Şerif Aktaş ,*age.*, s. 158.

Yusuf Atılgan'ın öykü ve romanlarındaki kişileri de yukarıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür; çünkü Yusuf Atılgan, modernist bir yazardır ve modern anlatıların en önemli özelliği birey merkezli olmalarıdır. Atılgan'ın da hem öykü hem de romanlarının merkezinde başkişi vardır. Başkişi dışında kalanlar ikinci/üçüncü dereceden kişiler ve dekoratif unsur durumundaki kişilerdir.

Kaleme aldığı öykü ve romanlarıyla özgünlüğü yakalayan Yusuf Atılgan, edebiyatımızın mihenk taşlarındandır. Bu nedenle de Yusuf Atılgan ile ilgili pek çok akademik çalışma yapılmıştır. Bunlardan birkaçını zikretmek gerekirse bizimde çalışmamızda geniş ölçüde yararlandığımız *Yusuf Atılgan'a Armağan*[16] kitabı değerli bir çalışmadır. Bu çalışmada Yusuf Atılgan ile ilgili yazılan yazılar ve yapılan röportajlar yer alır. Yusuf Atılgan ile ilgili hazırlanan bir diğer çalışma Ali İhsan Kolcu'nun *Yusuf Atılgan'ın Roman Dünyası*[17] adlı kitabıdır. Ali İhsan Kolcu bu çalışmasında, Yusuf Atılgan'ın romanlarını tema ve yapı bakımından incelemiştir. Bir diğer çalışma ise incelemesini Murat Belge'nin editörlüğünü ise Nergis Öztürk ve Necdet Berk Özler'in yaptığı *Zebercet'ten Cumhuriyet'e "Anayurt Oteli"*[18] adlı kitaptır. Bu çalışma, Murat Belge'nin İstanbul Bilgi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat bölümünde verdiği Türk Edebiyatı dersinin bir ürünüdür. Çalışmada Yusuf Atılgan'ın *Anayurt Oteli* adlı eseri üzerine hem Murat Belge'nin hem de öğrencilerin yazdığı yazılar yer alır. Bu kitapların yanı sıra hazırlanan yüksek lisans tezlerine de bakıldığında Bilgin Güngör, *Yusuf Atılgan'ın Hayatı, Eserleri ve Fikirleri*[19]başlığını taşıyan çalışmasında Yusuf Atılgan'ın hayatına, edebî şahsiyetine ve eserlerine yer vererek biyografik bir çalışma yapmıştır. Arzu Özdemir, *Yusuf Atılgan'ın Romanlarının Psikanalatik Açıdan İncelenmesi*[20] adlı çalışmasında Yusuf Atılgan'ın

---

[16] *Yusuf Atılgan'a Armağan,* Yayına haz.,Turan Yüksel, Eray Canberk, Aydın Hatipoğlu, Yusuf Çotuksöken, M.Sabri Koz, İletişim Yay., İst., 1992, 506 s.

[17] Ali İhsan Kolcu, *Yusuf Atılgan'ın Roman Dünyası*, Toroslu Kitaplığı, İst., 2003, 200 s.

[18] Nergis Öztürk, Necdet Berk Özler, *Zebercet'ten Cumhuriyet'e "Anayurt Oteli"*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İst., 2015, 161 s.

[19] Bilgin Güngör, *"Yusuf Atılgan'ın Hayatı, Eserleri ve Fikirleri"*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İst., 2014, 149 s.

[20] Arzu Özdemir, *"Yusuf Atılgan'ın Romanlarının Psikanalatik Açıdan İncelenmesi"*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005, 175 s.

romanlarını psikolojik kuramlar çerçevesinde incelemiştir. Gülay Yurt, *Yusuf Atılgan'ın Öykülerinde Yapı ve İzlek*[21] adlı çalışmasında Yusuf Atılgan'ın öykücülüğüne ışık tutmaya çalışmıştır.

Yusuf Atılgan ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında onun öykü ve romanlarında yer alan kişileri bütün olarak kapsamlı bir şekilde inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Yapılan çalışmalarda çoğunlukla onun eserlerindeki başkişilere yoğunlaşılmıştır. Eserlerindeki diğer kişiler ihmal edilerek esere olan katkısı değerlendirilmemiştir. Bu çalışma sayesinde Yusuf Atılgan'ın öykü ve romanlarında yer alan kişiler daha iyi tanınacaktır.

[21] Gülay Yurt, *"Yusuf Atılgan'ın Öykülerinde Yapı ve İzlek"*, Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ardahan 2018, 110 s.

BİRİNCİ BÖLÜM: YUSUF ATILGAN'IN HAYATI, YAZARLIĞI VE ESERLERİ

1.1.Doğumu

Edebiyatımızın önemli yazarlarından biri olan Yusuf Atılgan, 27 Haziran 1921 tarihinde Manisa'da doğmuştur. Nüfus Müdürlüğünde ise doğum tarihi 25 Ağustos 1337'dir. Tam adı Yusuf Ziya Atılgan olan yazar doğumunu şöyle anlatmaktadır:

"Manisa'da dağa yakın Göktaşlı mahallesinde küçük bir evde doğmuşum. Amcamdan, ninemden duyduklarıma göre 1921 yılı 27 Haziran sabahı evde çamaşır yıkama hazırlığı varmış. Anam hafif bir ağrı duymuş ama önemsememiş;oysa ninem komşumuz ebe Naciye Hanım'a gidip hemen bir bakmasını söylemiş. Anam 'daha vaktim gelmedi' diyormuş ama ebenin gelmesinden az sonra rahatça doğurmuş beni."[22]

1.2. Ailesi

Babasının adı Hamdi, annesinin adı ise Avniye'dir. Yusuf Atılgan'ın bir de kendisinden küçük bir kardeşi vardır. Onun da adı Turgut'tur.

Yusuf Atılgan'ın babası Hamdi Atılgan, Manisa İdadisi mezunudur. Düyûn-ı Umûmiye İdaresinde kolculuk görevi yapmıştır. Daha sonra bu görevini bırakarak bakkal dükkânı açmıştır. Ardından da tarım ve ticaretle uğraşmıştır. Çevresi tarafından oldukça sevilen ve saygı duyulan biridir. Olumsuz olarak nitelendirilebilecek tek özelliği elinin biraz sıkı olmasıdır. Yusuf Atılgan'ın kendisi de babasının bu huyundan rahatsız olduğunu şöyle ifade etmiştir:

---

[22] Yusuf Atılgan, "Kendileri ve Kentleri", *Sanat Olayı,* S. 6, Haziran 1981; *Yusuf Atılgan'a Armağan,* İletişim Yay., İst. 1992, s. 101.

"...(babam) tutumlu bir adamdı; beni de öyle eğitmek isterdi ama pek başarmış sayılmaz. İlk dayağımı bir bayram günü bana verilen parayı hemen harcadığım için yemiştim..."[23]

Yusuf Atılgan'ın annesi Avniye Hanım da babası Hamdi Bey gibi oldukça bilgili ve kültürlü biridir. Yusuf Atılgan'ın kardeşi Turgut Atılgan annesinden şöyle bahsetmektedir:

"..Annem çalışkan, sevecen biraz fazla duygusal, lezzetli yemekler yapan, bayağı güzel dikiş diken, tez canlı, hamarat bir kadındı. Okuması yazması iyiydi. Duygusal romanlar okumaya, onları yıllar sonra bile ayrıntılı anlatmaya bayılırdı. Küçüklüğümde bunları çok dinlemişimdir..."[24]

1.3. Öğrenimi

Yusuf Atılgan, ilkokulun ilk üç sınıfını kardeşi Turgut Atılgan ile birlikte Manisa'nın Hacırahmanlar köyünde, ilkokulun son iki sınıfı ile ortaokulu ise Manisa'da okumuştur. Lise öğrenimine de Balıkesir'de yatılı olarak devam etmiştir. Yusuf Atılgan, ortaokulu bitirip liseye kayıt olma sürecini şöyle anlatmıştır:

"1936'da Manisa'da lise yoktu. Ortaokulu bitirdiğimde bağbozumu işleriyle uzunca bir süre uğraşmamız nedeniyle İzmir Lisesi'ne başvurduğumda kayıtlar kapanmıştı. Babam bir yıl beklememi istedi; ama ben dayatınca Balıkesir'de okumama razı oldu. Orada üç yıl yatılı okudum bir bakıma iyi de oldu: Çarşıda kiralık kitap veren bir kitapçı vardı. Dükkânındaki bütün romanları okumuşumdur herhalde."[25]

---

[23] Mahir Ünlü, "Yusuf Atılgan'la Son Konuşma", *Milliyet Sanat Dergisi*, S. 227, 1 Kasım 1989; *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst.1992, s. 78.
[24] Turan Yüksel, "Yusuf Atılgan'ın Özgeçmiş Belgeseli", *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst.1992, s. 12.
[25] Mahir Ünlü, "Yusuf Atılgan'la Son Konuşma", *Milliyet Sanat Dergisi*, S. 227, 1 Kasım 1989; *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992, s. 78.

Yusuf Atılgan'ın lisede en çok ilgi duyduğu dersler İngilizce ve Matematiktir. Lisede okurken de İngilizce öğretmeni Behice Boran ile şöyle bir anısı vardır:

"...Bir ara öğretmeninin diz kapağında küçük bir yara olmuştur. Derslerinin birinde yazı tahtasına yazacaklarını bitirmiş, kürsüsüne oturarak bacak bacak üstüne atmak isterken yarası masanın kenarına değivermiştir. Buna, ön sıralarda oturan Yusuf'un gözü takılınca ağzından 'uff' diye bir ses çıkmış. Birden kaşları çatılan hocası:
-Teesüf ederim Yusuf! Senden böyle bir şey beklemezdim, demiş. O sırada önüne bakakalan genç Yusuf, yıllarca 'Hayır hocam, beni yanlış anladınız. Yaranın acısını kendimde hissettiğim için uf dedim.' diyememenin üzüntüsünü duymuştur."[26]

1939 yılında Yusuf Atılgan, Balıkesir Lisesinden mezun olmuştur. Daha sonra ailesinin Tıbbiyeye gitmesi için yaptığı tüm baskılara rağmen o, üniversite olarak Edebiyat Fakültesinde okumayı tercih etmiştir; çünkü en büyük hayali öğretmen olmaktır. Bu amaçla da 1939 yılında Manisa'dan ayrılarak Edebiyat Fakültesine kaydolmuştur. Yusuf Atılgan, Edebiyat Fakültesine kaydolduğu ilk yıl babası Hamdi Bey ona her ay düzenli olarak para göndermiştir; fakat Yusuf Atılgan, ikinci sınıfa geçtiğinde babası oğluna para göndermeyi bırakmış ve yatılı olarak okumasını söylemiştir. Bunun üzerine de Yusuf Atılgan, Yüksek Öğretmen Okuluna başvurmuş; fakat ikinci sınıfta olması dolayısıyla bu okula girememiştir. Ardından askeriyeye başvurmuş ve buraya kabul edilmiştir. Askeri okulda kalırken Edebiyat Fakültesindeki öğrenimine de devam etmiştir. Edebiyat Fakültesi'nde kendisine ders veren hocalar arasında Ragıp Hulusi, Reşit Rahmeti Arat, Halide Edip Adıvar, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi isimler vardır. Yusuf Atılgan, özellikle de bu isimler arasından Ahmet Hamdi Tanpınar'a büyük bir sevgi ve hürmet duymuş, onun öğrencisi olmanın haklı gururunu yaşamıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın öğrencisi olmanın kendisi için ne kadar büyük bir şans olduğunu şu cümlelerle ifade etmiştir:

[26]Turan Yüksel, "Yusuf Atılgan'ın Özgeçmiş Belgeseli", *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst.1992, s. 16-17.

"Fakültede dilbilgini Ragıp Hulusi, Rahmeti Arat'tan, Halide Edip Adıvar'dan yararlandığımı sanıyorum; ama en büyük şansım üç yıl Ahmet Hamdi Tanpınar'ın öğrencisi olmam. Örneğin Recaizade'den Proust'a, Gide'e, iyi müziğe atlayarak anlattığı derslerin ve ara sıra özel konuşmalarımızın yazarlık mizacımda büyük etkisi olduğuna inanıyorum."[27]

Hocalarından Halide Edip Adıvar ile de şöyle bir anısı vardır:

"*Evi okula oldukça yakındı. Yaşlandığı için dersi bittiğinde öğrencilerinin yardımıyla dönmekten memnun olurdu. Yolda edebiyat söyleşileri yapardı: Bizler de bundan yararlanırdık. Bir gün, çeviri yapmam için verdiği bir yazıyı almak üzere konuşa konuşa evinin kapısına vardık. İçeriden bana vereceği kitabı getirdi. Aldım. 'Allahaısmarladık hocam' derken eğilip elini öpmek istediğimde çekti. 'Bana bak bir kadın kaç yaşında olursa olsun yine de eli öpülmez' dediğinde ben ne yapacağımı şaşırmıştım. Kızara bozara elini sıktım ayrıldım."*[28]

1.4. Tutukluluk Yılları ve Sonrası

Yusuf Atılgan, Edebiyat Fakültesini bitirdikten sonra Akşehir'deki Maltepe Askerî Lisesi'nde öğretmenlik görevine başlamıştır; fakat göreve başladıktan on ay sonra üniversite yıllarında "İleri Gençlik Birliği" adı verilen bir örgütün çalışmalarına katıldığı gerekçesiyle I Nolu İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Mahkemesi tarafından tutuklanmıştır. Mahkeme, Yusuf Atılgan'a altı ay hapis cezası vermiştir; fakat o, kendisine verilen altı aylık cezayı on aydan birkaç gün fazla çekmiş ve 25 Ocak 1946'da öğretmenlik mesleği elinden alınarak tahliye olmuştur. Yusuf Atılgan, hapisten çıktıktan sonra köye anne ve babasının yanına dönmüştür. Köye döndükten kısa bir süre sonra da babası Hamdi Bey'i kaybetmiştir. Babasının ölümü üzerine Yusuf Atılgan, çiftçiliğe başlamış, babasından kalan tarla ve bağlarda

[27] Mahir Ünlü, "Yusuf Atılgan İle Son Konuşma", *Milliyet Sanat Dergisi*, S. 227, 1 Kasım 1989, s.31.
[28] Turan Yüksel, "Yusuf Atılgan'ın Özgeçmiş Belgeseli", *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992, s. 19.

büyük bir özveriyle çalışmıştır. 1949 yılında annesinin sevdiği ve beğendiği köyün yoksul ailelerinden birinin kızı olan Sabahat Hanım ile evlenmiştir. Evlendikten üç yıl sonra da topraklarını hem ortakçısı hem de yakın arkadaşı olan Âkif Taşçı'ya teslim etmiştir.

1.5. Sinema Tutkusu

Yusuf Atılgan, için sinema vazgeçilmez bir sanattır. Onun sinema tutkusu üniversiteye girdiği yıllarda başlamıştır. O, bir taraftan öğrenimini sürdürürken bir taraftan da Beyoğlu, Karagümrük, Çarşıkapı'daki sinemaları dolaşmış, birçok filmi izlemiştir. Sinema dışında satranç ve futbolla da ilgilenmiştir. Hatta Hacırahmanlı Spor Kulübü'nü de o kurmuş, bu kulübün başkanlığını da uzun yıllar sürdürmüştür; fakat sinema Yusuf Atılgan için bir tutkudur ve sinemaya gitmekten çok hoşlanır. Beraber sinemaya gittiği arkadaşlarından biri olan Zeki Sözer, Yusuf Atılgan'ın sinema sevdası için şunları söylemiştir:

"Yusuf ağabey sinemayı çok iyi izlerdi. Sinema üzerine kitaplar hatta İtalya'dan gelen dergiler okurdu. Bize sinemayı o sevdirdi. Manisa'da oynayan iyi filmleri hiç kaçırmazdık. Manisa'ya gelmeyip yalnız İzmir'de oynayan filmler olursa İzmir'e giderdik. Sinemaya gidişimiz okul sonralarıydı. Ama filmin bitişini de dört gözle beklerdik. Çünkü Basmane'den geçen trene (trenin hareket saati 16.00'ydı) yetişmek zorundaydık. Bazen Yusuf ağabey bizimle dönmezdi..."[29]

1.6. Yazarlığı

Yusuf Atılgan'ın yazma serüveni Balıkesir'de liseyi okurken başlamıştır:

[29] Turan Yüksel, "Yusuf Atılgan'ın Özgeçmiş Belgeseli", *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992, s. 26.

"Lisedeyken kimseye göstermeden şiirler, hikâyeler yazardım. Son sınıfta konusu köydeki bir cinayetle ilgili romana bile başlamıştım. O zamanlar sarakaya alınmaktan korkardım. Artık, hemşerilerimim 'Hele bak sen! Bunca yıl oku da... Yazık oldu Hamdefendinin paracıklarına.' der gibi kıs kıs gülmelerini umursamıyorum."[30]

Üniversite yıllarında da yazma çalışmalarını sürdürmüştür:

"...Fakültedeyken hikâyeler, hele şiirler yazdığım bile oldu. Günde 4-5 sayfalık şiirler. İşte o biçim şeyler..."[31]

Yusuf Atılgan'ın etkisinde kaldığı bazı yazarlar vardır ve Yusuf Atılgan, R. Görel ile yaptığı görüşmede bu yazarlardan şöyle bahseder:

"...Batıdan olsun, bizden olsun beğenerek, severek okuduğum yazarlar vardır. Dostoyevski, Gide, Montherlant, Camus, Sartre, Simenon, Huxley, Joyse, Green, Capote, Sait Faik, Vüs'at O. Bener, Nezihe Meriç gibi. Benim bir de hayranlıkla, hatta kıskanarak okuduğum iki yazar vardır: Çehov, Faulkner. Okuyanı anlattıkları ortama katıveren, onu yarattıkları kişilerin yaşayışına, duygularına ortak eden bu iki sanatçı, söz sanatının ereği buysa, varmışlar bu ereğe. Görece bu yargılar, biliyorum ama söylemeden edemedim. İşte çok sevdiğim ozanları saymadan da edemeyeceğim: F. H. Dağlarca, B. Necatigil, M. Eloğlu, E. Cansever, T. Uyar, C. Süreya. Adlarını saydığım sanatçıların, değişik yönlerden beni etkilediğini sanıyorum."[32]

Yusuf Atılgan için yazmak son derece önemli bir iştir. O, yazacaklarını önce kafasında tasarlamış, daha sonra kalem ve kağıtla buluşturmuştur. Yazma eylemini

[30] R. Görel, "Yusuf Atılgan Anlatıyor", *Varlık Dergisi*, 15 Haziran 1959; *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992, s. 57.
[31] Gös. yer.
[32] Gös. yer.

tamamladıktan sonra da yazdıklarını kardeşi Turgut Atılgan'a, kayınbiraderi Nevzat Çorum'a ve arkadaşı İhsan Bayram'a okutmuştur. Onun yazdığı hikâyeleri okuyan ve çok beğenen Turgut Atılgan, o dönemde Tercüman gazetesinin düzenlediği öykü yarışmasına ağabeyinin *Kümesin Ötesi* adlı hikâyesini Ziya Atılgan; *Evdeki* adlı hikâyesini de Nevzat Çorum imzasıyla göndermiştir. Yarışma sonuçlandığında Yusuf Atılgan'ın *Evdeki* adlı hikâyesi 68 puanla birinci; *Kümesin Ötesi* adlı hikâyesi de 29 puan ile yedinci seçilmiştir. Yarışmayı kazanan kişiye 500 lira verilmesine rağmen Yusuf Atılgan, gerçek kimliğini açıklayıp ödülünü almaya gitmemiştir. Bu dönemde eşi Sabahat Hanım'dan da ayrıldığı için köyde yazmaya daha çok vakit ayırmıştır. Yazma çalışmalarına ağırlık veren Yusuf Atılgan, 1958 yılında Cumhuriyet gazetesinin açtığı roman yarışmasına o günlerde kaleme aldığı ve yarışma nedeniyle de hızlıca bitirmek durumunda kaldığı *Aylak Adam* romanıyla katılmıştır. Yusuf Atılgan'ın yarışmaya katılma sürecini yakın arkadaşı İhsan Bayram şöyle anlatmıştır:

"Aylak Adam'ı yarışmaya beraber götürdük. Akhisar'dan kalkan o dönemin iki motorlu, pervaneli uçağı ile İstanbul'a vardık. Yalnız uçağa binmeden ben 'Aman Yusuf ağabey pencere kenarına ben oturayım.' dedim. Bir de güzel hosteslerin olmasını dilemiştik. Birinci isteğim oldu ama ikincisi olmadı. Ancak öğleden sonra Cağaloğlu'na kavuşabildik. O beni bekledi. Götürüp gazetenin ilgili servisine elimle teslim edip geldim. Katılmanın son günü ve saatiydi."[33]

Halide Edip Adıvar, Sabahattin Eyüboğlu, Azra Erhat, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Orhan Kemal, Behçet Necatigil, Haldun Taner, Vâlâ Nureddin, Cevat Fehmi Başkut'un jüri üyesi olduğu yarışmada Yusuf Atılgan, *Aylak Adam* romanıyla ikinci olmuş ve Yunus Nadi Roman Ödülü'ne layık görülmüştür. Yarışmadan kısa bir süre sonra, 1959 yılında da Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam* romanı Varlık Yayınları tarafından kitap olarak basılmıştır; fakat romanın kitap olarak basılması Yusuf Atılgan'ın beklentisini karşılamamıştır. Onun en büyük

[33] Turan Yüksel, "Yusuf Atılgan'ın Özgeçmiş Belgeseli", *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992, s. 32.

beklentisi eserinin gazetede tefrika edilmesidir. Eserinin gazetede tefrika edilmemesi üzerine düşüncelerini de şöyle ifade etmiştir:

"Gerçi tefrika edilirse ayrıca bir para almayacaktım. Tefrika edilmeyecek bir roman diye düşünmüşler galiba. Ama tefrikanın başına 3-4 gün sonra bir özet koyarlar ya, işte onu hep merak etmişimdir."[34]

Yusuf Atılgan'ın romanı gazetede tefrika edilmemesine rağmen o dönemde çok tutulmuş ve okunmuştur. Romanı okuyan kişiler yazarı ile iletişime geçmek istemiş ve sürekli Yusuf Atılgan'a mektup göndermişlerdir. Mektup gönderenlerden biri de Yusuf Atılgan'ın daha sonra eşi olacak olan Serpil Gence'dir. Serpil Gence'nin Yusuf Atılgan'a mektup göndermesi onların beraberliğinin ilk adımı olmuştur. Yusuf Atılgan, bir taraftan Serpil Gence ile beraberliğini sürdürürken bir taraftan da yazma çalışmalarını devam ettirmiştir. Bu süreçte kaleme aldığı hikâyelerini *Varlık Dergisi*'ne, çeviri ve deneme türünde yazdığı eserlerini de *A Dergisi*'ne göndermiştir.

1960 yılına gelindiğinde Yusuf Atılgan'ın kaleme aldığı öyküler *Bodur Minareden Öte* adıyla kitap olarak yayımlanmıştır; fakat Yusuf Atılgan'ın bu kitabı ilk kitabı kadar tutulmamıştır. 1965 yılında da Yusuf Atılgan, *Eşek Sırtındaki Saksağan* adlı bir roman kaleme almıştır; fakat daha sonra bu romanı Faulkner'in *Döşeğimde Ölürken* adlı eserine çok benzettiği için yok etmiştir. Bu romanın yok ediliş sürecini Yusuf Atılgan'ın yakın arkadaşı İhsan Bayram şöyle anlatmıştır:

"O aralar bir köy romanı, Eşek Sırtındaki Saksağan'ı yazıyordu. İlk kısım Ali ile başlıyordu. Ali felçli bir çocuk. Roman ilerledikçe ortaya çıkan kişiler olayları kendi ağızlarından anlatıyorlardı. Eşeklerin sırtında yara olunca kurtlanır. Saksağanlar da bu kurtları çok severler. Konarlar sırtlarına, onları yerler.

[34] Refik Durbaş, "Aylaklık En Zor İş Ona Göre",*Cumhuriyet Dergi*, S. 102, 7 Şubat 1988*; Yusuf Atılgan'a Armağan,* İletişim Yay., İst. 1992, s. 73.

Yaralarının çabuk iyileşmesine yardımcı olurlar. İşte romanın da adı buradan geliyordu.

Roman daktiloya çekilmeye kalmıştı daha önceden sözleştiğimiz gün köye gittiğimde ne yazık ki sayanın yanındaki ocakta duran külleri gösterip: 'İşte Eşek Sırtındaki Saksağan.' dedi. Benim çok üzüldüğümü görünce: 'Son günlerde Faulkner'den bir roman okudum. İç diyaloglar vardı. Benimkine benzettim... Köy romanı kolay yazılmaz. Çok emek ister. Daha iyisini de yazarız, sen üzülme be İhsan.' dedi.[35]

Eşek Sırtındaki Saksağan, Yusuf Atılgan'ın yok ettiği ilk romanı değildir. Yusuf Atılgan, bu romanından önce de yine *Parmakkapı Pansiyon* adında bir roman yazmış o romanı da yırtıp atmıştır.

Yusuf Atılgan, *Eşek Sırtındaki Saksağan* romanını yok ettikten sonra adını Manisa'daki Ana Vatan Oteli'nden alan *Anayurt Oteli* adlı romanını kaleme almıştır. Bu romanı da 1973 yılında Bilgi Yayınları tarafından kitap olarak basılmıştır. Roman basılır basılmaz da büyük bir yankı uyandırmıştır. Bazı kesimlerce çok sevilmiş, bazı kesimlerce ise eleştirilere maruz kalmıştır. Romanın yankılarının sürdüğü bu dönemde Yusuf Atılgan, masal yazma çalışmalarına da başlamıştır.

1974 yılına gelindiğinde Yusuf Atılgan ile Serpil Gence evlenmiştir. 1979 yılında da oğulları Mehmet Atılgan'ı kucaklarına almışlardır. 1980 yılında Yusuf Atılgan, Milliyet Yayınları'nda danışman ve çevirmen olarak çalışmıştır. Milliyet Yayınları'nda çalışırken de Ken Baynes'in *Toplumda Sanat* adlı eserini Türkçeye çevirmiştir. 1981 yılında Yusuf Atılgan'ın yazdığı masallar, *Ekmek Elden Süt Memeden* adıyla kitaplaştırılmıştır. 1987 yılına gelindiğinde Yusuf Atılgan çok

[35] Turan Yüksel, "Yusuf Atılgan'ın Özgeçmiş Belgeseli", *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992, s. 47

sevdiği annesi Avniye Hanım'ı kaybetmiş ve bu kayıp ona derin bir üzüntü yaşatmıştır. Annesinin ölümünden bir yıl sonra da 1987 yılında Yusuf Atılgan'ın *Anayurt Oteli* adlı romanı sinema filmi olarak çekilmiştir. Zebercet karakterini de Macit Koper oynamıştır. Film, halk tarafından çok tutulmuş ve birçok ödüle layık görülmüştür. 1989 yılına gelindiğinde bu yıl Yusuf Atılgan'ın hastalıklarla boğuştuğu bir yıldır.Çünkü bu dönemde Yusuf Atılgan önce fıtık ameliyatı olmuş, daha sonra beyninde bir kan pıhtısı oluşması sonucu tekrar bir ameliyat yaşamıştır. Sağlık sorunları iyice artan Yusuf Atılgan, 9 Ekim 1989'da o dönemde üzerinde çalıştığı *Canistan* romanını tamamlayamadan geçirdiği kalp krizi sonucunda hayata veda etmiştir.

1.7. Eserleri

Kitapları

Aylak Adam, Can Yayınları, İstanbul 2017.
Anayurt Oteli, Can Yayınları, İstanbul 2017.
Canistan, Can Yayınları, İstanbul 2017.
Bütün Öyküleri, Can Yayınları, İstanbul 2017.
Siz Rahat Yaşayasınız Diye, Kitaplarına Girmemiş Yazıları, Şiirleri, Söyleşileri, Çevirileri, Yayına Hazırlayan, Faruk Duman, Can Yayınları, İstanbul 2018.

Düz Yazıları

"Akkuşun Ölümü", *Milliyet Sanat Dergisi*, S.2, Mart 1980.
"Ecrisurlars", *Sanat Olayı*, S.12, İstanbul, 1982.
"Kendileri ve Kentleri", *Sanat Olayı*, S.6, Haziran, 1981.
*"*Konuşma Zamanı*"*, *Sanat Olayı*, S.12, İstanbul 1982.

Şiirleri

"Ayrılık", *Milliyet Sanat Dergisi*, S.1, Şubat 1980.
"Ölü Su", *Yazı Dergisi*, S.1, İstanbul 1978.

Çevirileri

Carlos Fuentes, "Aura", *Sanat Olayı*, S.8, İstanbul 1981.
Ken Baynes, *Toplumda Sanat*, Karacan Yayınları, İstanbul 1981.
Kierkegaard, "Günce'den", *Değişim*, S.1, İstanbul 1960.
Kierkegaard, "Korku ve Titreme'den", *Değişim*, S.2, İstanbul 1961.
Kierkegaard, "Ölümcül Hastalık'tan", *Değişim*, S.7, İstanbul 1962.
Lajos Vargyas, "Bela Bartok (1881-1945) ve Halk Müziği Araştırmaları", *Sanat Olayı*, S.12, İstanbul 1982.
Octavia Paz, "Şiir ve Târih", *Sanat Olayı*, S.8, İstanbul 1981.
Sumiko Higashi, "Televizyon Serüven Dizilerinde Kadınlar", *Sanat Olayı*, S.11, İstanbul 1981.
Zoran Markus, "Zivko Djak", *Sanat Olayı*, S.12, İstanbul 1981.

İKİNCİ BÖLÜM: YUSUF ATILGAN'IN ÖYKÜLERİNDE ŞAHISLAR KADROSU

2.1.Evdeki

2.1.1. Hikâyenin Özeti

Yusuf Atılgan, bu hikâyede evlenme yaşı gelmiş ama evlenmeyi istemeyen, evde kalmış bir kızın hikâyesini anlatır. Hikâyede kızın bir günde yaşadıkları okuyucuya aktarılır. Hikâye, kızın yaşadığı evin penceresinin kenarına oturup dışarıyı seyretmesiyle başlar. Dışarıda evlerinin önünde uzun zamandır duran kalasları kamyoncular gelip kaldırmaktadırlar. Bu sırada kızın annesi yemeği hazır edip kızı çağırır; fakat kız annesine yemek yemeyeceğini söyler. Daha sonra kızın annesi kızın yanına gelip kıza dışarıyı seyrettiği için bağırır. Kıza evlenmesi için öğütlerde bulunur. Buna rağmen kızdan olumlu bir yanıt alamayınca komşusuna gider. Bu sırada eve akrabaları Necati gelir. Kız, Necati'nin ödevlerine yardım eder. Akşam olur. Kız, annesiyle hiç konuşmadan yemek yer. Daha sonra yatmak için odasına çekilir. Dışarıdan bir sarhoşun sesini duyar, uyur.

2.1.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.1.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Evde Kalmış Kız / Anlatıcı

Evde kalmış kız, hikâyenin başkişisidir. Hikâye bu kızın yaşadıkları çerçevesinde gelişir. Yusuf Atılgan'ın hikâyede ismini açıkça söylemediği bu kız, evlenme çağına gelmiş, babasını küçük yaşta kaybetmiş, annesiyle bir kasabada yaşamaktadır. Kız, yaşadığı kasabada yalnızlaşmış ve içine kapanmıştır. En çok yaptığı şey, pencere önüne oturup dışarıyı seyretmek ve dayısının kendisine hediye ettiği kitapları okumaktır. Kimseye zararı olmayan ve deyim yerindeyse kendi

kabuğuna çekilmiş bu kız, annesi ve çevresi tarafından evlenmesi için sürekli baskıya maruz kalır:

> *"-Yarın Fatmahanımlar gelecekmiş seni görmeğe, dedi.*
> *-Yarın evde yokum ben.*
> *-Nereye gideceksin?*
> *-Hiç, ama yokum evde. Çıkmam. Kaç kere söyledim sana, evlenmek istemiyorum ben.*
> *-Elalem ne diyor biliyor musun? Eksiği var onun, diyor.*
> *-Ne derlerse desinler. İstemiyorum. Kaçıncı bu? Üstüme varma benim. Kaçarım yoksa. Satarım babamdan kalma bağı, tarlayı; alır başımı kaçarım."*[36]

Tüm bu baskılara rağmen kız evlenmeye bir türlü yanaşmaz. Çünkü yaşadığı kasabada kendine uygun bir erkek bulamaz.

"Kiminle evleneceğim bu kasabada? Kim anlatıyordu geçende, 'İçip içip gecenin bir vakti gelir eve. Ayağını önüme uzatır. 'Çıkar şunları' der. Leş gibi kokar ayakları.' İçim bulanıyor. Nasıl yatılır böyle bir adamla?"[37]

Hikâyede fiziksel özelliklerinden neredeyse hiç bahsedilmeyen bu kız, cinsellikten de oldukça uzaktır. Cinsel arzularını sürekli bastırır. Bir ara kendisine ilgi gösteren dayısının oğlu Necati'ye karşı cinsel bir yakınlık duysa da daha sonra böyle bir şey düşündüğü için kendinden tiksinir.

"Şimdi kalksam, arkasına geçsem, kitaba eğilsem, göğsümü sırtına bastırsam. Kıpırdamıyorum. Ağır bir hava var odada. Oysa ilkyaz daha. Bugün, ağır, sıkıntılı bir hava bu. Necati hep okuyor. Kurbağa sesi gibi. Nasıl da benziyor

[36] Yusuf Atılgan, *Bütün Öyküleri*, Can Yayınları, 7. bs., İstanbul Ocak 2021, s. 16-17.
[37] Yusuf Atılgan, *age*., s. 17.

kurbağaya. Bir tiksinti, bir bulantı kabarıyor içimde. Kendimden iğreniyorum. Ses kesildi."[38]

2.1.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Necati

Hikâyede ismi açıkça belirtilen tek kişidir. Necati, evdeki kızın dayısının oğludur. Yaş olarak evdeki kızdan küçüktür. Bu nedenle de kıza "abla" diye hitap etmektedir. Liseyi okur, ödevlerini yaptırma bahanesiyle sık sık halasının evine gelir. Ergenlik çağında olduğu için evdeki kızı cinsel olarak arzular. Kızın göğüslerine ve çeşitli uzuvlarına bakar. Fiziksel olarak yeşil gözlü, ince dudaklıdır. Dış görünüşüyle evdeki kızın da dikkatini çeker ve evdeki kız tarafından hikâyede şöyle tanıtılır:

"Ben gözlerine bakıyorum. Yeşil, yeşil ya, çipil bir yeşil bu. Tatsız. Nasıl denir? İşte kurbağa yeşili, soğuk. Ergenlikleri de var. İnce keskin dudakları. Ne çirkin çocuk. Çirkin ama bir çocuk körpeliği var onda, ya da bir genç erkek duyarlığı."[39]

Evdeki Kızın Annesi

Eşini kaybetmiş ve kızıyla tek başına kalmış bir kadındır. Dolayısıyla da evin bütün yükü omuzlarındadır. En büyük arzusu kızını evlendirmektir; fakat kızının isteksizliğinden dolayı bu arzusunu bir türlü gerçekleştiremez. Kızını evlendirmek istemesi nedeniyle kızıyla arası açıktır. Kadın, kızının evlenmek istemeyişinin altındaki sebeplerden ziyade çevresindeki insanların kızı hakkındaki düşüncelerini önemser. Kızını bir an önce evlendirip bu olumsuz düşüncelerden kurtulmak ister. Kızının duygu durumunu önemsemez. Kızıyla konuşup kızının sorunlarını çözmek yerine başkalarına kızından yakınmayı tercih eder. Bu yönüyle de toplumdaki iyi anne profilini zedeler:

---

[38] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 18-19.
[39] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 18.

"Sokak kapısı açılıp kapandı. Eğildim baktım annem. Kim bilir hangi kocakarıya gidiyor? Yakınacak benden, içini dökecek, rahatlayacak. Bense hep burada kalacağım, kendi kendimle. İnsan kendine acır mı? Ben acıyorum."[40]

2.1.2.3 Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Dekoratif unsur durumundaki kişilerin olayların gelişmesinde herhangi bir rolü yoktur. Bunlar sadece hikâyeye yazar tarafından tamamlayıcı olması açısından yerleştirilen kişilerdir. Yazar hikâyede bu kişileri ayrıntılı olarak tanıtmaz. *Evdeki* hikâyesinin dekoratif unsur durumundaki kişileri şunlardır: Kasap, kasabın çırakları, komşular, sarhoş, evdeki kızın dayısı, müdür, ayakları kokan adam...

2.2. Saatlerin Tıkırtısı

2.2.1. Hikâyenin Özeti

Yusuf Atılgan, bu hikâyesinde bir saatçinin hikâyesini yazmak isteyen bir kişinin başından geçen olayları anlatır. Hikâye, saatçinin hikâyesini yazmak isteyen kişinin tabela dükkânının önünde iki levha görmesiyle başlar. Bu levhalardan biri saatçinin dükkânının levhasıdır. Saatçinin hikâyesini yazmak isteyen kişi, bu levhaları gördükten sonra karşıya geçip saatçinin dükkânının önünde durur. Saatçinin hikâyesini yazacağı için ona hayatı hakkında bir şeyler sormak ister; fakat saatçiye sorular sormaya bir türlü cesaret edemez; çünkü saatçinin kendisine doğru cevaplar vermeyeceğine emindir. Daha sonra karşıdaki bakkala, tabelacıya gidip saatçi hakkında bilgi almayı düşünür; ama onlara güvenmediği için bu düşüncesinden de vazgeçer. En sonunda aşçıya gider; fakat aşçı orada yoktur. Bunun üzerine aşçı çırağıyla sohbet edip saatçi hakkında bilgi edinir. Aşçı çırağının yanından ayrıldıktan sonra bir kahveye gider. Kahvede otururken saatçi hakkında yazacağı hikâyeyi düşünür. Daha sonra saatçiyi anlatacağı hikâyeyi yazmaktan vazgeçer; çünkü saatçiyi

[40] Yusuf Atılgan, *age.,* s. 17.

yanlış anlatmaktan korkar. Kahveden ayrılır. Sıkıştığı için tuvalete doğru ilerler. Bu sırada bir ayakkabı tamircisinin dükkânı dikkatini çeker ve hikâye bu şekilde sona erer.

2.2.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.2.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Saatçinin Hikâyesini Yazmak İsteyen Kişi/Anlatıcı

Yusuf Atılgan, bu kişinin adını hikâyede okuyucuyla paylaşmaz. Sadece bu kişinin bir hikâye yazarı olduğunu okuyucuya sezdirir. Eserde bu kişi yalnız ve insanlara güvenmeyen biri olarak karşımıza çıkar. Saatçi hakkında yazacağı hikâyede saatçinin, bakkalın, tabelacının vereceği bilgilere güvenmemesi bunu doğrular niteliktedir. Aynı zamanda bu kişi, son derece kararsız ve tereddütlüdür. Saatçiyle konuşup konuşmama, saatçinin hikâyesini yazıp yazmama konularında gelgitler yaşar. Fethi Demir, *Turkish Studies* dergisinde yayımlanan "Yusuf Atılgan'ın Öykülerinde Bireyin Modernleşme Arzusu" adlı makalesinde hikâyenin başkişisi olan anlatıcı ile Yusuf Atılgan'ın birbirine benzediğini şu satırlarla dile getirir:

"Sıradan bir kasabalı izlenimi veren bu kişi, aslında Yusuf Atılgan'ın biyografisinden, anılarından kotarılmış taşrada yazma sıkıntısı çeken bir yazardır. Özellikle zaman algısı bakımından -aynı zamanda Atılgan'ın hocası olan- Tanpınar'ın etkilerini görmek mümkündür. Nitekim Yusuf Atılgan, tıpkı Ahmet Hamdi Tanpınar gibi zamanı varoluşsal düzeyde sorgular; sadece tek boyutlu somut zamanı değil, bireye, eşyaya, nesneye, mekâna sinen çok boyutlu zamanı anlatır. Hikâye, yazarın (aynı zamanda anlatıcı) sokakta gördüğü 'A. Yayladan' tabelasından hareketle bir saatçinin öyküsünü yazmayı tasarlamasını anlatır. Zihninde saatçiyle ilgili olaylar kurgulamaya başlar. Fakat saatçiye dair kurguladıklarını kimseye anlatmaz, kimseden de saatçi hakkında bir şeyler öğrenmek istemez. Zira iç dünyasında kurguladığı saatçi imajının sarsılacağından çekinir.

Böylece bir iç monolog biçimine dönüşen öyküde, yazar-anlatıcı esas itibariyle kendi iç dünyasını, taşradaki yalnızlığını, varoluşsal problemlerini, dar ve karanlık bir dükkânda sürekli saat tıkırtıları arasında yaşayan saatçi imgesi bağlamında anlatır.''[41]

2.2.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Saatçi

Eserde saatçinin adı okuyucuya açıkça bildirilmemiştir; fakat hikâyeyi okuduğumuzda tabela dükkânının önünde duran tabelada, "Saatçi A. Yayladan" yazılıdır. Saatçinin hikâyesini yazmak isteyen kişi bu yazıyı görünce adamın adının "Ali" ya da "Ahmet" olabileceğini düşünür. Saatçi, evlidir; fakat çocuğu olmamaktadır. Saatçinin kendisi de çok çocuk isteyen biri değildir. Aşçı çırağının anlattığına göre saatçi karakter olarak iyi biridir. Müşterileri dolandırmaz, kendisine tamir için getirilen saatlerin parçalarını çalmaz. Bu yönüyle de çevresindekilerin güvenini kazanır.

Aşçı Çırağı

Aşçı çırağı, eserde güvenilir biri olarak karşımıza çıkar; çünkü saatçinin hikâyesini yazmak isteyen kişi, saatçi hakkında bilgi almak için çevresindeki esnaflardan bir tek bu çırağa güvenip saatçi hakkında bilgi alır. Hikâyede aşçı çırağı, yazar tarafından fiziksel olarak şöyle tanıtılır:

"*Kirli uzun tırnakları vardı çocuğun. Yüzüne ustura değmediği belliydi. Yumuşak, uzunca tüyler vardı sakal başlarında. Yüzü toplu ama sarımsı, gözleri parlak...''*[42]

[41] Fethi Demir, "Yusuf Atılgan'ın Öykülerinde Bireyin Modernleşme Arzusu", *Turkish Studies* - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/13 Fall 2013, s.765.
[42] Yusuf Atılgan, *age*., s. 22-23.

2.2.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Saatlerin *Tıkırtısı* adlı hikâyede dekoratif unsur durumundaki kişiler genellikle hikâyenin geçtiği kasabadaki esnaflardır. Bu kişileri şöyle sıralamak mümkündür: Tabelacı, bakkal, kahveci, ayakkabı tamircisi...

2.3.Tutku

2.3.1. Hikâyenin Özeti

Yusuf Atılgan, bu hikâyesinde aklî dengesi yerinde olmayan, çocukken çok sevdiği deve boncukları kullanılarak cinsel olarak istismar edilmiş bir çocuğun (Osman) hikâyesini anlatır. Hikâye, sıcak bir Mayıs gününde Osman'ın "karabaş" adını verdiği sigara izmaritlerini toplamasıyla başlar. Daha sonra Osman'ın hayatından çeşitli kesitler okuyucuya sunulur. Hikâyede Osman'ın "Hatçe" adında sevdiği bir kız vardır. Osman için Hatçe, bir tutku haline gelmiştir. Sürekli Hatçe'nin evinin etrafında dolaşır, onu izler. Hatçe'ye olan yakınlığından dolayı Hatçe'nin ağabeyinden dayak yese de bu tutkusundan vazgeçmez. Hatta bir gece Hatçe'nin evinin saya damına çıkıp Hatçe'nin odasındaki pencereden Hatçe'yi gözetler. İşçi olarak gittiği tarlalarda bile tarlayı çapalamayı bırakıp Hatçe'yi düşünür. Hikâyenin sonunda yine Hatçe'ye kavuşamaz ama Hatçe onu yanına çağırıp bu işin olmayacağını söylediğinde bile o, Hatçe'nin boncuk gözleriyle büyülenir.

2.3.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.3.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Osman

Hikâyenin başkişisidir. Aklî dengesi yerinde olmayan, çocukken çok sevdiği deve boncukları kullanılarak cinsel istismara uğramış biridir. Bu nedenle de

Osman'ın yaşadığı köyde herkes Osman ile *"...Osman oscuk, gözü boncuk!.."*[43] diye dalga geçmektedir. Osman, köyde annesiyle yaşamaktadır. Annesi dışında iki ağabeyi daha vardır; fakat bu iki ağabeyi İzmir'e çalışmak için gitmişler, bir daha da köye dönmemişlerdir. Bu nedenle de Osman, köyde yalnız kalmıştır. Geçimini de annesiyle birlikte zenginlerin, ağaların tarlalarında çalışarak sağlamaktadır. Necip Ağa'nın kızı Hatçe'ye âşıktır; fakat bu aşk plotonik bir aşktır; çünkü Hatçe, Osman'a yüz vermez. Buna rağmen Osman, Hatçe'den vazgeçmez. Osman karakter olarak son derece başına buyruk biridir. Canı ne isterse onu yapmakta, kimseyi dinlememektedir. Çevresindeki insanların tüm uyarılarına rağmen Hatçe'nin peşini bırakmaması, sürekli Hatçe'nin etrafında dolaşması Osman'ın başına buyruk biri olduğunun kanıtıdır.

Orhan Oğuz, *Turkish Studies* dergisinde yayımlanan "Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Köy" adlı makalesinde Osman'ın toplumdaki bazı kişileri ya da ahlaki değerleri eleştirmek maksadıyla hikâyede yer aldığını söyler:

"Hikâyede Osman'ın zihinsel geriliğinin türü ve boyutları önemli değildir; bundan ziyade onun, yaygın bir sosyal tanımlamayla, 'köyün delisi' olarak ele alınması gerekir. Yaşadıkları sebebiyle Osman; toplumdaki çürümenin, ikiyüzlü değer yargılarının ve güçlü kişilerin eleştirilmesi için uygun bir hikâye kişisidir. Uğradığı cinsel istismar, yoksulluğu, anasıyla birlikte yıllarca emek verdikleri hâlde bir 'sağlır manda' alamamaları ve imkânsızlığı bütün katılığıyla verilen aşkı, bu 'köyün delisinin yaşadığı dar çevreye yöneltilen eleştirinin belli başlı noktalarını oluşturur."[44]

[43] Yusuf Atılgan, *age*., s. 28.
[44] Orhan Oğuz, "Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Köy", *Turkish Studies* - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer 2011, TURKEY, s. 1001.

2.3.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Hatçe

Necip Ağa'nın kızıdır. Osman'ın sevdiği kişidir. Hatçe, Necip Ağa'nın kızı olması dolayısıyla rahat bir yaşam sürer. İstediği her şeye sahiptir. Ailesi onu nazlı büyütmüştür ve zengin biriyle evlendirmek istemektedir. Hatçe, fiziksel olarak da güzel biridir. Boncuk gibi masmavi gözleri, saman sarısı saçları vardır. Osman, onun en çok gözlerine meftun olur; çünkü çocukluğunda oynadığı deve boncuklarıyla Hatçe'nin gözleri arasında bağ kurar.

Fadime

Osman'ın annesidir. Osman ile köyde yalnız yaşmaktadır. Gözlerinden bir tanesi kördür. Üzüldüğü zaman da kör olan gözü sürekli çapaklanır. Oldukça mücadeleci bir kadın olarak karşımıza çıkar. Yapmadığı iş yoktur. Her iş elinden gelir. Fadime'nin en büyük hayali Osman ile sağılır bir manda almaktır. Bunun için de sürekli çalışır:

"Anam ağa evlerinde bayram badanasına gider; çapaya, üzüm kesmeye, pamuk toplamaya gider..."[45]

Osman'ın annesi Osman'ı çok sever ve Osman'ın Hatçe'ye âşık olmasıyla birlikte Osman'ın değişmesine, eskisi gibi çalışmamasına çok üzülür. Buna rağmen Osman'a sahip çıkan ve ona öğütlerde bulunan bir annedir:

"*Yaktı boyu devrilesi kancık bizi, yaktı! Bakındı oğluma. Osman, aklını başına devşir. İş günleri bunlar oğul niye çalışmıyorsun?.."*[46]

[45] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 28.
[46] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 29.

Necip Ağa

Hatçe'nin babasıdır. Oldukça varlıklı biridir. Köyün ağası ve zengin olması nedeniyle herkes Necip Ağa'ya saygı duyar. Hatçe'nin Necip Ağa'nın kızı olması Osman'ın Hatçe'ye kavuşmasına engel teşkil eder; çünkü aralarında sosyal statü olarak bir eşitsizlik söz konusudur. Aynı zamanda Necip Ağa'nın hikâyede "ağa" olarak yer alması da beraberinde bir ağa-köylü çatışmasını meydana getirir. Nitekim oğlu Ekrem, Osman'ı dövdüğünde sırf Necip Ağa'nın oğlu olduğu için olay örtbas edilir. Osman'ın annesinin *"Ağa oğlu elbet, tatlıya bağlanacak elbet!"*[47] sözü de bu durumu doğrular niteliktedir.

Ekrem

Necip Ağa'nın oğlu, Hatçe'nin ağabeyidir. Ekrem, Necip Ağa'nın oğlu olduğu için köyde sözü geçen biridir ve babasının işlerine yardımcı olur. Karakter olarak da oldukça kıskanç ve namusuna düşkün biridir. Sürekli Hatçe'nin peşinde dolaşan Osman'ı dövmesi bunun kanıtıdır.

Muhtar

Muhtar bilindiği üzere köyde otorite sahibi ve köyün düzenini sağlayan kişidir. Yusuf Atılgan da bu hikâyesinde muhtara bu vasıfları yüklemiştir; çünkü hikâyede muhtar, ayrıntılı olarak tanıtılmamış, sadece Ekrem'in Osman'ı dövdüğü zaman olayı yatıştırmak amacıyla karşımıza çıkan bir şahıs olarak hikâyenin kurgusuna dâhil edilmiştir.

2.3.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Yusuf Atılgan'ın *Tutku* hikâyesinde dekoratif unsur durumundaki kişiler genellikle Osman'ın yaşadığı köydeki kişilerdir. Bu kişileri şöyle sıralamak

[47] Yusuf Atılgan, *age*., s. 35.

mümkündür: Sabri Kâhya, Yakacı, Kerim Ağa, Öksüz Mehmet, Hatçe'nin anası, Çakır Ahmet, Çakır Ahmet'in anası...

2.4. Kümesin Ötesi

2.4.1. Hikâyenin Özeti

Kümesin Ötesi hikâyesi, Yusuf Atılgan'ın diğer hikâyelerinden farklı bir hikâyedir; çünkü bu hikâyenin başkişisi bir tavuktur ve hikâyede tavuğun başından geçen olaylar anlatılır. Hikâyede genç bir kadın, avlusundaki kümeste beş tavuk; bir horoz beslemektedir. Genç kadın, sürekli kümesindeki hayvanlarıyla ilgilenir, onları besler. Tavukların uçmamaları için kanatlarını keser; fakat içlerinden bir tavuk bu kümesten kurtulup kaçmak ister. Günün birinde de kümesten kaçar. Kümesten kaçar kaçmaz bir köpek onu yakalar. Daha sonra kadın gelip tavuğu köpekten kurtarır ve tekrar tavuğu kümese kapatır; ama tavuk yine kümesten kaçmanın yollarını düşünür ve bir gün bu kümesten kurtulacağına dair inancı tamdır.

2.4.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.4.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Beyazcık Tavuk

Hikâye tavuğun kümesten kaçıp özgürlüğüne kavuşmak istemesi üzerine kurulur. Hikâyede tavuk yaşadığı ortamdan çok sıkılmıştır. Sürekli kendisini kovalayan, döven, eşleyen horozdan bıkmıştır. Yaşadığı kümesten farklı bir dünyanın olduğunun farkındadır. Dışarısını hep merak eder:

"Uzaklardan başka horoz sesleri de geliyor. Daha güzel daha tatlı geliyor bana bu sesler. Merak ediyorum bu uzak horozları. Nasıllar, neredeler, bu

duvarların ardında ne var? Bütün gün içimde hep bu merak öteki tavuklarla kavga ediyorum...''[48]

Yusuf Atılgan, bu hikâyesinde tavuk vasıtasıyla tutsak edilen, sınırlarını aşmak isteyen; fakat sürekli birileri tarafından özgürleşmesi engellenen bireyin hikâyesini anlatır. Dolayısıyla da tavuk hikâyede bu insanların simgesi durumundadır.

2.4.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Horoz

Hikâyede horoz tavuklar üzerinde baskı kuran, sürekli onları dövüp korkutan konumundadır. Horoz, yaşadığı ortamdan oldukça memnundur. Sahibi tarafından karnı doyurulur. Tavukları eşlediği için cinsel olarak tatmin olur:

"Horoz bu dört duvar arasından hoşnut. Yiyip içip üstümüze atlamak yetiyor ona...''[49]

Horoz bu hikâyede bireyi ezen, hor gören, bireyin özgürleşmesini engelleyen otorite sahibi insanların simgesi durumumdadır:

"Horoz, üstüme atlayıp başımdan tüyleri yoluyor. 'Pis tavuk' diyor. 'Kadının avucundan yem yedin diye kendini bir bok mu sanıyorsun?'..''[50]

[48] Yusuf Atılgan, *age*., s. 40.
[49] Yusuf Atılgan, *age*., s. 43.
[50] Yusuf Atılgan, *age*., s. 41.

Genç Kadın

Kümesteki beş tavuğun ve bir horozun sahibidir. Evlidir. Kümesteki tavuklarını çok sever ve onlara çok iyi bakar. Özellikle de Beyazcık tavuğa karşı ayrı bir sempati duyar. Kümese girdiğinde Beyazcık tavuğu elleriyle besler. Onu avuçlarının içine alarak sever. Onun bu tavırları Beyazcık tavuğun ona güven duymasına yol açar ve hikâyede bu kadın Beyazcık tavuğun ağzından şöyle tanıtılır:

"Oysa iyi bir insan. Sabahları yem yerken bizi seyrediyor. Bitirdik mi bir avuç buğdayı bize uzatıyor. 'Geh, geh' diyor..."[51]

Genç Kadının Kocası

Hikâyede genç kadının kocası, karısı kadar tavuklara düşkün değildir. Onlarla pek ilgilenmez. Tavuklara sevgi duymaktan ziyâde onları yumurtaları için besleme taraftarıdır. Adama göre yumurta vermeyen tavuklar yem yemekten başka hiçbir işe yaramayan canlılardır. Ona göre yumurta vermeyen tavuklar kesilmelidir. Bu düşünceleri nedeniyle de adam okuyucu gözünde olumsuz bir profil çizer ve hikâyede çıkarcı insanlarım simgesi konumundadır.

2.4.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Yusuf Atılgan'ın bu hikâyesinde dekoratif unsur durumunda bulunan kişiler, Beyazcık tavuğun uzaktan sesini duyduğu horozlar, kümesteki diğer dört tavuk ve köpektir.

[51] Yusuf Atılgan, *age*., s. 41.

2.5. Dedikodu

2.5.1. Hikâyenin Özeti

Yusuf Atılgan, bu hikâyesinde olay örgüsünü köyün soylu aileleinden olan Karaca Veliler'in torunlarının engelli olarak dünyaya gelmesi ve bunun üzerine köyde yayılan dedikodular üzerine kurar. Hikâye, genel olarak üç kişinin dedikleri üzerine şekillenir. Bunlar: Koca gelin, Küçük gelin ve Fadimaba'dır. Koca gelin, Hatçedudu'nun aldığı ilk gelindir. Köylüdür. Kendisinden sonra gelen şehirli Küçük gelin ile anlaşamaz sürekli onun dedikodusunu yapar. Küçük gelin, şehirden geldiği için köye uyum sağlayamaz. Kocasıyla da aralarında cinsel yönden bir sorun vardır. Bütün bu sıkıntılar Küçük gelinin yalnızlaşmasına sebep olur. Fadimaba'nın ise tek derdi torununun iyileşmesidir. Hikâye boyunca bir taraftan torununun iyileşmesi için mücadele ederken bir taraftan da torununa deli diyenleri susturmaya çalışır.

2.5.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.5.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Koca Gelin

Asıl adı Zehra'dır. Hikâyede "Koca gelin" olarak geçer. Mürvet ve Saime adında iki kızı vardır. Koca gelinin annesi kekemedir ve bu kekemelik koca gelinin küçük kızı Saime'ye de geçmiştir. Koca gelin, kıskanç biridir. Kendinden sonra eve gelen Küçük gelini kıskanır. Sürekli onunla tartışır. Küçük gelinin söylemediği sözleri sanki o söylemiş gibi Fadimaba'ya söyler. Koca gelinin alışkanlık haline getirdiği en önemli davranışı kızına toplattığı sigara kağıtlarını ağzında çiğnemektir. Koca gelinin bu davranışı Freud'un *Psikoseksüel Gelişim* kuramındaki Oral dönem ile açıklanabilir:

"Oral dönem veya ağızal dönem psikoseksüel gelişim evrelerinden ilkidir. Freud'un öncülük ettiği psikodinamik akımın kişilik gelişim kuramıdır. Psikodinamik kurama göre, kişi doğumda hazzıyla birlikte doğar. Haz alımının yolunda gitmesi ya da gitmemesi her dönemde saplanmaya yol açar ve bu da kişiliğinde izler bırakır. Oral dönemde, "id"in egemenliği vardır. Yaşamın 0-12. ayları arasındaki zaman dilimini kapsar; bu süre bazı çocuklarda 24 aya dek uzayabilir. Yeni doğan çocuğun tüm zevk alma, doyuma ulaşma, gereksinimlerini ifade etme ve onları giderme yolu ağızdır; tüm gereksinimlerini ve doyumlarını, emme işlevi ile belirtir ve giderir. Anne memesi bebeğin dış dünya ile ilgi ve ilişkisini sağlayan tek yoldur denilebilir. Bu nedenle bebekler her şeyi ağızlarına alarak tanımaya çalışırlar. Yeterli doyuma ulaşamayan veya aşırı doyum alan bireyler oral evrede saplanır (oral fiksasyon); bu durum gelecek yaşamda sürekli sakız çiğneme, kalem tepesini ısırma, oburluk, sigara tiryakiliği, küfürbazlık, oral seks düşkünlüğü, bağımlı kişilik yapısı gibi sonuçlar doğurabilir"[52]

Koca gelinin de sürekli ağzında sigara izmaritlerini çiğnemesi onun oral döneme saplandığını gösterir. Koca gelin, oldukça hazır cevap biridir. Çocuklarına hiç laf söyletmez, onlara sahip çıkar:

"-Aba, senin Mürvet sümük yiyor, dedi. Kaç kere gördüm; hap gibi burnundan çıkarıp çıkarıp yiyor. Bula bula bu kalabalıkta mı buldun söyleyecek! Hep kıskançlık. Kendi çocuğu yok. Kız daha on birinde büyüyünce dünürcü gelmesin diye söyler. Öyledir dedim amcasına çekmiştir. Kaynanam elini burnuna getirdikçe vururdu. Unuttun mu evlendikten sonra bile yerdi! Amcasına çekmiştir..."[53]

Koca gelin, yaşadığı andan bulunduğu zamandan hoşnut değildir ve daima geçmişe bir özlem duyar. M. Fatih Kanter, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* dergisinde yayımlanan "Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Varoluşçuluğun İzleri" adlı makalesinde Koca gelinin yaşadığı andan hoşnutsuzluğunu şu ifadelerle dile getirir:

---

[52] https://tr.wikipedia.org/wiki/Oral_dönem (Erişim Tarihi: 06. 04. 2021)
[53] Yusuf Atılgan, *age*., s. 48.

"Öykünün karakterlerinden koca gelin, yaşadığı andan hoşnutsuzluğunu geçmişe duyduğu özlemle açığa vurur. Koca gelin, çocukken dayısının eskici dükkânına gittiği günleri hatırlayarak yaşadığı andan ruhsal bir kopmayı gerçekleştirir. Bu kopma, mutsuz bireyin geçmişin huzurlu günlerindeki 'ben'ini yeniden yakalama arzusunun bir sonucudur."[54]

Küçük Gelin

Şehirlidir. Varlıklı bir ailenin kızıdır; fakat babası öldükten sonra ailesi tüm mal varlığını kaybetmiş ve onlar için yoksulluk hayatı başlamıştır. Babasını kaybedince de köye istemeyerek gelin olarak gelmiştir. Şehirli olduğu için köy hayatına uyum sağlayamamıştır. Köyde yaşamak onun için âdeta bir eziyet haline gelmiştir. Koca gelin onun köy hayatına uyum sağlayamamasını şöyle anlatır:

"Bunun şehirden gelmiş diye bir kasılması vardır; ısınamadım. Başkasının pişirdiğini yemez; köyde et keserler, almaz; ille Manisa'dan gelecek. Yeni gelinken Koyuncu'ya düğüne gittiydik. İnsanlar güzelim yemekler yapmışlar; bu yemez. Yanında peynir-ekmek getirmiş onu yedi. Kaynanam, 'Bir daha mı, diyordu, bir daha mı? Töbeler olsun!' ..."[55]

Küçük gelinin köye uyum sağlayamamasının en önemli nedenlerinden biri de çocuğunu ölü doğurması ve bir daha çocuğunun olmayacak olmasıdır. Yaşadığı bu durum Küçük gelinin psikolojisini etkilemiş ve kendini eksik, kusurlu bir birey olarak görmesine sebep olmuştur. Nitekim köydeki insanların da bu durumu hoş görmeyecek olmaları Küçük gelinin köyde yaşadığı yalnızlığı ve ötekileşmeyi artırmıştır. Küçük gelinin bir diğer problemi de kocasının cinsel yönden sorunlu olmasıdır. Bütün köy halkı bunu bilir; fakat Küçük gelin köye rezil olmamak adına sabah erkenden kalkar. Sayanın bacasını tüttürür. Ocağa su koyar. Köydekileri kocasıyla seviştiklerine inandırmaya çalışır; fakat cinsel yönden doyurulmayan

[54] M. Fatih Kanter, "Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Varoluşçuluğun İzleri" *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, S., 10, Temmuz-Aralık 2013, s. 141.
[55] Yusuf Atılgan, *age*., s. 45.

Küçük gelin, İsmail'i düşler ve onunla birlikte olmayı arzular. Köyde mutsuz bir hayat geçiren Küçük gelin, yaşadığı köyden ve insanlardan sıkılmıştır. En çok sevdiği şey, oturup nakış işlemektir. Aslında bu nakışlar onun için önemli bir uğraştır; çünkü onu biraz da olsa yaşadığı sıkıntılardan uzaklaştırır; ama sonunda yine o tekdüze hayatına döner.

Fadimaba

Köydeki kadınlardan biridir. Koca gelin ve Küçük gelinin komşusudur. Torunu engellidir. Bu nedenle de köyde torununun adı deliye çıkmıştır. Fadimaba, bu duruma çok üzülür. En büyük dileği torununun iyileşip kendisine "büyükanne" demesidir. İyileşmesi için torununu götürmediği muskacı hoca kalmamıştır. Fadimaba'nın torunundan olduğu kadar kocasından da yüzü gülmemiştir; çünkü kocası Veli de uzun bir süre içki içmiş daha sonra güç bela içkiyi bırakmıştır.

2.5.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Fatmaba'nın Engelli Torunu

Hikâyede bu çocuk şöyle tanıtılmıştır:

"Birbirinden uzak, ilk görene 'Bakarkör mü yoksa' dedirtecek kadar donuk gözlü; yaygın burunlu, kocaman ağızlı löp etli bir oğlan bu; ama ninesinin onu göğsüne bastırıp yaşlı, ağıt okur gibi bir sesle 'Bubamın adıı, şekerin tadı! Dediğini duysanız belki çocuğu siz de sevimli bulursunuz. Deli demeyin. Beş yaşında hâlâ çişini söylemediği, camları kırmasın, sobaya yapışmasın diye gözetleyen halasının can sıkıntısından sık sık söylediği bir türküyü -'Köyden indim şehire, şaşırdım birden bire'- ancak yakınlarının anlayabildiği gevik sözcüklerle tekrarlaması sayılmazsa hâlâ konuşamadığı; hatır sorma gürültüsünün en yüksek yerinde iki elini çenesinin altında birleştirip 'Hi, hi, hi,' diye bağırarak odadaki konuklardan en süslüsü üstüne dikleme koşup kadına -onun bu huyunu bilmeyen bir yabancıysa - korkudan donunu

ıslattırdığı; arada bedeni kaskatı, olmadık yerlere düştü düşüverdiği halde salt ona deli dediklerinden ötürü Karaca Veliler evcek köyün yarısıyla küsüştüler."[56]

Küçük Gelin'in Kocası

Karısıyla çok ilgilenmeyen biri olarak karşımıza çıkar. Cinsel yönden sorunlu olduğu için karısıyla birlikte olmaz. Bu nedenle de Küçük gelin ile aralarındaki iletişim kopuktur. Her gün sürekli aynı işleri yapar. Sabah erkenden kalkar. Köyde bir bakkal dükkânı vardır. Kahvaltı yapmadan oraya gider. Öğle ve akşam yemeği için eve gelir. Akşam yemeğini yedikten sonra yatıp uyur. Bütün hayatı sahip olduğu dükkândan ibarettir. Hikâyede fiziksel özelliklerine çok değinilmese de Koca gelin onun ince bir oğlan olduğunu ve sakalı çıkmadan yüzünün buruştuğunu söyler.

Fatma Teyze

Koca gelin ve küçük gelinin kayınvalidesinin üvey kız kardeşidir. Bir kızı vardır; fakat kız kocasını bırakmış ve annesinin yanına gelmiş onunla yaşamaktadır. Fatma teyze oldukça dürüst biridir. Ayşe ninenin yalanlarını ortaya çıkarır.

Nadire

Köyde yaşayan kadınlardan biridir. Kocası tarafından "Kübra" adlı bir kadınla aldatılır. Sürekli köyün çeşmesinden bakırla su taşır. Köydeki kadınlar ona kocası su tenekesi alamadığı için onu hor görürler ve dedikodusunu yaparlar.

Alaca Hasan

Köylülerden biridir. "Hacıosmanların Hasan" olarak da bilinir. Gençliğinde çok yakışıklı bir delikanlıdır. Köyün bütün kızları ona âşıktır; fakat yaşı ilerleyince "gün yalamış" adı verilen bir hastalığa yakalanır. Kaşları, kirpikleri dökülür. Derisi

[56] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 44.

kabuk kabuk kalkar, soyulur. Bu hastalığından dolayı da zamanla köydekiler ona " Alaca Hasan" demeye başlarlar.

Hayriye

Köydeki kadınlardan biridir. Arabacı Recep'in karısıdır. Küçük bir çocuğu vardır. Kocasını emzirdiği göğüsleri büyük ve beyazdır. Bu nedenle de Koca gelin, küçük gelinin göğüsleri küçük olduğu için onun göğüslerini Hayriye'nin göğüsleri ile karşılaştırır, küçük gelin ile alay eder.

Ayşe Nine

Yaşı ilerlemiş bir kadındır. Ayşe ninenin iki gelini vardır; fakat onlardan hiç hoşnut değildir. Herkese gelinlerinden şikâyet eder. Fatma teyzenin anlattığına göre Ayşe nine yalancı bir kadındır ve her şeyi abartır.

Binbaşının Orhan

Küçük gelinin geçmişi hatırlamasıyla karşımıza çıkar. Küçük gelinin çocukluğunda sevdiği, âşık olduğu, mahallede oyunlar oynadığı kişidir. Orhan oldukça azgın biridir. Küçük gelini sıkıştırıp öper, ona cinsel organını elletir.

2.5.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Dedikodu hikâyesinde dekoratif unsur durumundaki kişiler genellikle köyde yaşayan diğer kişilerdir. Bu kişileri şöyle sıralamak mümkündür: Yavaş Ali, Hüsnü, Koca gelinin dayısı, Kasapların Şükran abla, Nazife, Kâmile, Veli...

2.6. Yük

2.6.1. Hikâyenin Özeti

Yusuf Atılgan'ın bu hikâyesinde de kişiler *Kümesin Ötesi* hikâyesinde olduğu gibi hayvanlardan oluşur. Hikâyede kırlangıçların göç ettiği bir zamanda bir kırlangıcın başından geçen olaylar anlatılır. Kırlangıçlar, göç zamanı yaklaşınca göç için hazırlanırlar; fakat içlerinden bir kırlangıç kendi göç etmek yerine başka bir kırlangıcın sırtına konarak bu göçü gerçekleştirir. Sırtında başka bir kırlangıçı taşımak zorunda kalan diğer kırlangıç ise güç bela bu yolculuğu tamamlar.

2.6.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.6.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Sırtında Başka Bir Kırlangıcı Taşımak Zorunda Kalan Kırlangıç

Hikâyenin başkişisi bu kırlangıçtır. Hikâyedeki olaylar bu kırlangıcın ağzından, onun bakış açısıyla anlatılır. Kırlangıç göç zamanından sekiz gün önce eşini kaybetmiş ve bu duruma çok üzülmüştür. Her yerde eşini aramış; fakat bulamamıştır. Daha sonra diğer kırlangıçların da baskısıyla kendine yeni bir eş bulmuş ve göçü yeni eşiyle birlikte gerçekleştirmiştir. Kırlangıcın yaptığı bu yolculuk, Fethi Demir'e göre taşradan uzaklaşan bir bireyin yolculuğunu anımsatır:

"Yaşlı kırlangıcın köyün kendisini kuşatan dar kalıplarını aşmak amacıyla giriştiği yolculuk, Atılgan'ın taşradan bir türlü çıkamayan kahramanlarınkinde olduğu gibi inkıtaa uğrar. Yaşlı kırlangıç, yeni bir aşkın motivasyonuyla bile zar zor çıktığı yolculukta, sırtına zorla binen bir başka kırlangıcı taşımak zorunda kalır. Yaşlı kırlangıcın omuzlarına binen yük, elbette taşradan uzaklaşmayı deneyen her bireyin yaşadığı; taşralı köklerinden kaynaklanan ve onu bir biçimiyle bağlayan,

kuşatan değerlerin bir bütünüdür. Nitekim yaşlı kırlangıç, sırtına binen yükün etkisiyle sendeler, tüm gücünü kaybeder ve yere düşer. Düştüğü yer tam da taşrayla kentin sınır çizgisi, ya da araf olarak kabul edilebilecek ara bir bölgedir."[57]

Kırlangıç yaşlı bir kırlangıç olmasına rağmen göç için heyecanlanan, hayat dolu, yaşam sevincini yitirmemiş bir kuştur. Aynı zamanda bu kırlangıç son derece güçlü, sabırlı ve dirayetli bir kırlangıçtır. Göç sırasında sırtına konan kırlangıcı gücü yetene kadar taşıması bunun kanıtıdır.

2.6.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Kırlangıcın Eski Eşi

Göçten sekiz gün önce kaybolmuştur. Oldukça becerikli ve uyanık bir kuştur. Kaybolmadan önce eşiyle kaldığı yuvasını diğer kuşların yuvalarından çalı çırpı çalarak kendi yapmıştır. Eşini seven ve ona sadık bir kuştur, eşiyle sevişmekten büyük haz duyar.

Göç Sırasında Başka Kırlangıcın Sırtına Konan Kırlangıç

Hikâyede bu kırlangıç üşengeçliğin, başkalarının sırtından geçinen insanların simgesi konumundadır. Göç sırasında kendini yormayarak başka bir kırlangıcın sırtında göçü tamamlayacak kadar uyanık ve çıkarcıdır.

Kırlangıcın Yeni Eşi

Bu kırlangıç da eşini kaybetmiş ve yuvasında yalnız kalmış bir kırlangıçtır. Göç zamanı geldiğinde diğer eşini kaybetmiş kırlangıç ile eş olur. Oldukça genç bir kırlangıçtır, gözleri kapkaradır. Onun bu gençliği ve güzelliği diğer eşini kaybetmiş kırlangıcın da dikkatini çekmiştir.

---

[57] Fethi Demir, *agm.*, s. 769.

2.6.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Yük hikâyesinde dekoratif unsur durumunda bulunan çok fazla kişi yoktur. Hikâyenin dekoratif unsur durumunda bulunan kişilerini sadece göçü gerçekleştiren diğer kırlangıçlar oluşturur.

2.7. Yaşanmaz

2.7.1. Hikâyenin Özeti

Yusuf Atılgan bu hikâyesinde yalnızlaşmış intihara meyilli bir bireyin yaşadıklarını anlatır. Eserde bir adam/anlatıcı sokakta yürürken, sokakta yürüyen başka bir adam ve kadınla karşılaşır. Kadının yanındaki adamı fark etmez. Durup kadına bakar. Bunun sonucunda da kadının yanındaki adam tarafından dövülür. Yere düşer, üstü başı toz içinde kalır. Bu sırada "Ali" adında biri tarafından yerden kaldırılır, üstü başı silkilir. Ali, bu adamı/anlatıcıyı alıp kendi evine götürür. Fakat adam/anlatıcı kendisine yardım eden Ali'yi havanelinle kafasına vurarak öldürür. Daha sonra da uzun zamandır düşündüğü intiharı gerçekleştirecektir.

2.7.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.7.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Adam/Anlatıcı

Hikâyenin başkişisi olan bu adam/anlatıcı yalnızlaşmış, yaşadığı topluma yabancılaşmış, uzun süredir intihar etmeyi düşünen bir birey olarak karşımıza çıkar. Aslında adamın/anlatıcının yalnızlaşmasının ve yaşadığı topluma yabancılaşmasının altında çeşitli sebepler yatar; çünkü adam/anlatıcı çocukluğundan itibaren aşağılık duygusu içinde büyür. Babası ona sürekli "bacaksız" diye hitap eder. Okula başladığında öğretmeni ona "sen başkasın" diyerek diğer öğrencilerden onu ötekileştirir. Sağ ayağının altı parmaklı olması, on üç liralık gömleği yirmi liraya

alması, bakkalın yarım kilo sucuğu ederinden daha pahalı bir fiyata satması onun çevresi tarafından alay konusu olmasına sebep olur. Dolayısıyla da adamın/anlatıcının yaşadığı bu olaylar onu yaşadığı dünyadan daha da uzaklaştırır. Ona göre bu dünya yaşanılmaz bir dünyadır. Kendisine yardım eden adamı da öldürmesinin en önemli sebebi budur. Adama/anlatıcıya göre kendisine yardım eden adam, iyi bir adamdır. O, bu adamı öldürerek yaşanılmaz olan bu dünyadan onu kurtarmış, ona iyilik yapmıştır. Daha sonra da yaşanılmaz olan bu dünyaya kendisi veda edecektir.

Orhan Oğuz, *Turkısh Studies* dergisinde yayımlanan "Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Kent" başlıklı makalesinde hikâyenin anlatıcısı olan adam ile *Anayurt Oteli* romanının başkişisi olan Zebercet'in birbirine benzediğini şu cümlelerle ifade eder:

"*Yaşanmaz isimli hikâyenin anlatıcısı, hayat karşısındaki güçsüzlüğü, buna paralel olarak çelimsizliği, çevresince alaya alınması, psikolojisinin onu cinayet işlemeye sürüklemesi ve intiharıyla Atılgan'ın 'Anayurt Oteli" romanının başkişisi Zebercet'e benzer. Hikâyenin romandan önce yazıldığı dikkate alındığında onun Zebercet'in prototipi olduğu söylenebilir. Gittikçe daralan sınırlar içerisinde dünyada yeri olmadığını düşünen anlatıcı, psikolojik açıdan kendisini silen çevreye katılırcasına kendi fizikî varlığını ortadan kaldırmaya yönelir."*[58]

2.7.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Ali

Hikâyede iyi biri olarak karşımıza çıkar. Dayak yiyen adama/anlatıcıya yardım eder. Onu alıp kendi kaldığı yere götürür; fakat onun bu kadar iyi olması ölümle sonuçlanır. Eserde Ali'nin kim olduğu ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer

[58] Orhan Oğuz, "Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Kent", *Turkish Studies* - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012, s. 1656.

verilmemiştir. Sadece Manisa dışından biri olduğu ve bir pansiyonun ikinci katında yaşadığı söylenmiştir.

2.7.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Yusuf Atılgan'ın *Yaşanmaz* hikâyesinde dekoratif unsur durumundaki kişiler *Yük* adlı hikâyesinde olduğu gibi sayıca azdır. Anlatıcının yolda karşılaştığı adam ile kadın, yine geçmişi hatırlamasıyla karşımıza çıkan babası, öğretmeni, sınıf arkadaşları ve Mutemet hikâyenin dekoratif unsur durumundaki kişileridir.

2.8. Atılmış

2.8.1. Hikâyenin Özeti

Yusuf Atılgan bu hikâyesinde işten atılmış bir gencin yaşadıklarını ve içinde bulunduğu psikolojik durumu anlatır. Hikâye, işten atılmış adamın denizde taş sektirmesiyle başlar. Adam taş sektirirken denizin üstünde balık avlayan bir kayıkçı görür. Kayıkçının dönüp kendisiyle konuşacağını ve kendisini işe alacağını düşünür; fakat kayıkçının bu durumdan haberi bile yoktur. Daha sonra işten atılmış adamın yanına bir kız gelir. Adam, gelen kıza taş sektirmeyi teklif eder; fakat kız taşları parasız sektirmeyeceğini söyler. Daha sonra adam ve kız arasında küçük bir tartışma yaşanır. Ardından adamın karnı acıkır. Yolda yürürken bir manav görür. Bu manavdan büyük bir elma çalar, parka gidip elmayı yemeyi düşünür; fakat elma adama manavda göründüğü gibi kırmızı ve iştah açıcı görünmez. Bunun üzerine adam elmayı yemeden atar. Bir sigara yakar. Sigara içerken birkaç gün önce yaptığı iş başvurusu aklına gelir ve başvurduğu işe alınacağını umut eder.

2.8.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.8.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

İşten Atılan Adam/Anlatıcı

Hikâyenin başkişisi bu adamdır. Yusuf Atılgan, bu adam vasıtasıyla işten atılmış, yalnızlaşan, psikolojisi bozulmuş bireyi okuyucuya sunar. Hikâyede adam işten atıldıktan sonra sürekli yeni bir iş arayışı içindedir; fakat bu arayışında başarılı olamaz. Bunun neticesinde de kendini sokaklara atar. Dışarıda amaçsız bir şekilde dolaşır. Bu yönüyle de *Aylak Adam* romanındaki C.'ye benzer; çünkü C. de aylaktır ve sokaklarda başıboş bir şekilde dolaşır. Adam dışarıda başıboş dolaşırken deniz kenarına gider ve denizde taş sektirir. Hikâyede adamın denizde taş sektirmesi yazarın adamın psikolojisini okura yansıtması bakımından dikkate değer bir durumdur. Nitekim Orhan Oğuz, *Turkish Studies* dergisinde yayımlanan "Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Kent" başlıklı makalesinde şu ifadelere yer verir:

"Genişliği, sonsuzluğu çağrıştırması beklenebilecek deniz, anlatıcının algısında durgunluğuyla bir gölü çağrıştırır. Bunun bir anlamı adamın daralan dünyasının deniz-göl eşleştirmesiyle verilmesi, diğeri ise denizin durgunluğu üzerinden işten uzak olmanın verdiği huzurun çağrıştırılmasıdır. Anlatıcının denize yönelmesi ve şehri arkasına alması bir kaçışın mekândaki konumlanışa yansıtılmasıdır. Bu kaçış, ferdi öğütürcesine içine alan gündelik hayatın, iş hayatının darlığından kaynaklanır."[59]

Hikâyenin sonunda adam, yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen umudunu yitirmeyen bir birey olarak karşımıza çıkar; çünkü adam, kısa bir süre önce yaptığı iş başvurusunun olumlu sonuçlanacağını düşünür.

---

[59] Orhan Oğuz, *agm.*, s. 1660.

2.8.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Şahıslar

İşten Atılmış Adamın Denizde Taş Sektirirken Yanına Gelen Kız

Hikâyede yazar bu kızın kim olduğunu okuyucuya ayrıntılarıyla anlatmaz; fakat hikâyeyi okuyan okuyucu bu kızın bir hayat kadını olduğunu sezer. Kızın taş sektirmek için para istemesi, üstünün başının kokması, işten atılmış adamın kıza söylediği sözler bunu kanıtlar niteliktedir. Yazar, bu kızın fiziksel görüntüsüyle ilgili de ayrıntılı bilgilere yer vermez. Güzel ve siyah ayaklı olduğunu söylemekle yetinir.

2.8.2.3.Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Atılmış hikâyesinin dekoratif unsur durumundaki kişilerini genellikle işten atılmış adamın boş boş gezerken karşılaştığı insanlar oluşturur. Bunları şöyle sıralamak mümkündür: kayıkçı, kulübenin gölgesinde oynayan çocuk, parkta oturan adam...

2.9. Çıkılmayan

2.9.1. Hikâyenin Özeti

Yusuf Atılgan, bu hikâyesinde yağmacı bir adamın gerçekleştirdikleri yağma sonucu başından geçen olayları ve psikolojik durumunu anlatır. Hikâyede yağmacı adam diğer yağmacılarla birlikte bir dükkânı yağmalar; fakat diğer yağmacılar kaçmış, adam dükkânın içinde cebinde bir miktar yağlı parayla yalnız kalmıştır. Bu nedenle de sürekli polise yakalanma korkusu yaşar. Bir taraftan da çürük azı dişinin ağrısını çeker. Daha sonra dükkândan çıkıp sokağa fırlar. Sidik kokulu bir arsada dün akşam yediği fasulyeyi kustuktan sonra evine gider. Paraları yatağının içine saklayıp uyur. Sabah uyanıp çalıştığı daireye gittiğinde dairedeki

herkes ona yağmaya karışıp karışmadığını sorar. Adam, yağmaya karışmasına rağmen karışmadığını söyleyerek durumu kurtarmaya çalışır. Daha sonra öğle yemeğini her zaman gittiği yere gidip yer. Akşam olunca evine gider. Paraları ne yapacağını uzun uzun düşünür. Dükkânını yağmaladıkları adama vermeyi bile düşünür. Daha sonra bu düşüncesinden vazgeçip paraları mutfaktaki ocakta iki yüz lirasını ayırıp yakar. Artık tek derdi çürümüş azı dişidir. Yarın gidip o dişini de çektirecek ve bu dertten de kurtulacaktır.

2.9.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.9.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Yağma Yapan Adam

Yusuf Atılgan'ın hikâyede okuyucuya adını açıkça belirtmediği bu kişi son derece psikolojik rahatsızlıkları olan bir kişidir. Yalnızdır ve tek başına yaşamaktadır. En büyük hayali kendisine boz bir taksi alabilmek ve rahat bir yaşam sürebilmektir. Bu hayalini gerçekleştirmek amacıyla da bir dükkânı yağmalar. Hikâyede gerçekleştirilen bu yağma adamın nasıl bir psikolojiye sahip olduğunu okuyucuya net bir biçimde gösterir. Adamın yağma sırasında dükkânın içinde tek başına kaldığında büyük bir endişe ve korku duyması, bu endişenin vücuduna da yansıyıp çürümüş azı dişinin daha fazla ağrıması adamın büyük bir stres yaşadığını gösterir. Aynı zamanda dükkândan çıktıktan sonra boş bir arsaya gidip dün akşam yediği yemeği kusması, şemsiyeli bir adamın onu takip ettiğini düşünmesi bu stresin bedenleştirmesinin bir sonucudur. Hikâye boyunca da adam bu stresle ve polisin kendini yakalayacağı tereddüdüyle yaşar. Hikâyenin sonunda da kendisine rahatsızlık veren bütün durumlardan kurtulup rahatlamayı tercih eder.

2.9.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Cevdet ve Sabri

Yağma yapan adamın çalıştığı dairedeki iş arkadaşlarıdır. Bu kişiler, hikâyede yazar tarafından ayrıntılı olarak tanıtılmamışlardır. Bu nedenle de hikâyede süreklilik göstermezler. Sadece yağma yapan adamın iş yerine gittiğinde karşımıza çıkarlar. Cevdet, son derece şakacıdır ve bulunduğu ortamı neşelendirir. Yağma yapan adamım araba tutkusunu bildiği için ona sürekli, "*Benim arabam olursa senin de taksin olur."*[60] diye takılır.

Şemsiyeli Adam

Gerçekte var olmayan ama yağma yapan adamın var olduğunu ve kendisini takip ettiğini düşündüğü kişidir. Aslında "Şemsiyeli Adam" yağma yapan adamın yaşadığı stres ve tereddüd sonucu ortaya çıkmış bir kişidir ve yazar, yağma yapan adamın psikolojik durumunun ne düzeyde olduğunu göstermek amacıyla hikâyeye bu kişiyi dâhil etmiştir.

2.9.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Çıkılmayan hikâyesinin dekoratif unsur durumundaki kişileri yağmayı gerçekleştiren eli baltalı adamlar, kocaman gözlü adamlar, sarı yüzlü adamlar olarak sıralanabilir. Bu adamların dışında yağma yapan adamın her gün yemek yediği yerdeki "Artin" de hikâyede dekoratif unsur durumundaki kişiler içerisinde yer alır.

[60] Yusuf Atılgan, *age*., s. 77.

2.10. Bodur Minareden Öte

2.10.1. Hikâyenin Özeti

2.10.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

Yusuf Atılgan, bu hikâyesinde yaşadığı toplumdan kendini soyutlamış, vapurda gördüğü bir kıza duygusal yönden yakınlık hisseden bireyin hikâyesini anlatır. Hikâyede adı belirtilmeyen adam/anlatıcı karısı tarafından terk edilince yaşadığı kentten ayrılıp İzmir'e ağabeyinin yanına gelir. Ağabeyinin yanında bir sığıntı gibi yaşamaya başlar. Her gün iş arama bahanesiyle evden dışarı çıkar. Bir gün vapurda güzel bir kız görür, bu kıza âşık olur; fakat kıza olan duygularını bir türlü açıklayamaz. Bunun üzerine de kızı her gün takip eder. Kız da bu adamın ona olan duygularının farkındadır ve o da bu adamdan hoşlanır; ama bir türlü duygularını açığa vuramaz. Hikâyenin sonunda kız, kardeşiyle adama bir not gönderir ve bu notta kızın yüksekokul okumak amacıyla bu şehirden gideceği yazılıdır. Adam notu okur okumaz sevdiği kızı kaybetmenin üzüntüsünü yaşar.

2.10.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Adam/Anlatıcı

Hikâyenin başkişisi olan bu adam, Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam* romanındaki C. İle benzerlik gösterir; çünkü bu adamın da C. gibi bir işi yoktur ve sokaklarda başıboş dolaşmaktadır. Adamın/anlatıcının en büyük meşgalesi vapurda gördüğü kızı takip etmektir; çünkü karısı onu terk ettikten sonra bütün umudunu bu kadına bağlamıştır. Aradığı mutluluğu onda bulacağını düşünmüştür. Adam/anlatıcı, sevgiye aç bir bireydir. İhtiyaç duyduğu sevgiyi ne ağabeyinden ne de onu terk edip giden karısından görmüştür. O, yıllardır muhtaç olduğu sevgiyi vapurda karşılaştığı kadında bulmuştur ve eserde geçen "*Ayakta kaldım diye üzülen bir insan vardı dünyada artık.*"[61] cümlesi bunu kanıtlar niteliktedir.

[61] Yusuf Atılgan, *age*., s. 89.

2.10.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Anlatıcının Vapurda Karşılaştığı Kız

Yusuf Atılgan'ın ismini açıkça söylemediği bu kız hikâyenin adamdan/anlatıcıdan sonraki en önemli kişisidir. Bu kız, adam/anlatıcı için bir umut kaynağıdır. Zira anlatıcı/adam, bu kızla vapurda tanıştıktan sonra hayata yeniden tutunur. İntiharın eşiğine geldiği dünyada artık yaşaması için bir sebep olduğunu düşünür. Uzun süredir boyatmadığı ayakkabılarını boyatır. Giyimine özen gösterir. Dolayısıyla da bu kız; yalnızlaşan, bunalan bireyin karanlık dünyasına bir ışık olur. Karakter olarak da anlatıcıya/adama benzer. Orhan Oğuz da bu durumu *"Turkısh Studies"* dergisinde yayımlanan *"Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Kent"* başlıklı makalesinde şöyle dile getirir:

"Diğer insanlardan farklı bulduğu bu kız, anlatıcıyla aynı ruh yapısındadır; onun da diğer insanlardan farklılığı belirgindir. Anlatıcının yaşadığı evlilik tecrübesi ona ilişkilerin sıradanlaşmaya mahkûm olduğunu öğretir; bu nedenle bu genç kızla tanışmak istemez. Genç kız da anlatıcıyla aynı paradoksu yaşamakta, onunla tanışmamak, bir ilişkiye girmemek için kendine karşı savaşmaktadır. Sonunda, İzmir'den gitmeye karar verir. O, başka bir şehirde yüksekokula girecektir. Bu kararını ona bir çocukla yolladığı notla bildirir."[62]

Anlatıcı Adamın Ağabeyi

Eserde sürekli olarak karşımıza çıkmayan anlatıcının/adamın ağabeyi İzmir'de yaşamaktadır. Evlidir ve altı yaşında bir çocuğu vardır. Hikâyede evlendikten sonra kişisel olarak bir değişim geçirdiği görülür. Evlenmeden önce kardeşini seven, ona sahip çıkan, onu koruyan biridir; fakat evlendikten sonra kardeşine olan tavırları değişir. Kardeşi onlarla yaşamaya başladıktan sonra eşinin ve kayınvalidesinin de etkisiyle kardeşine eskisi gibi davranmaz. Kardeşinin eve geliş saatlerini bile kontrol etmeye başlar:

---

[62] Orhan Oğuz, *agm.*, s. 1665.

"Kendi çatalıma tutundum. Bana yemeyin kötü yerini vermeyi kaynanasına bırakan ağabeyim, elimden tutup beni ilk sinemaya götüren; yaz sonları gene bu kentteki liseye gideceği gün yaklaştıkça mahalledeki büyücek çocuklara beni döğmesinler diye paraveren ağabeyimdi. Bu evde akşam yemeği saat yedide yenir. On dört dakika geciktin..."[63]

Salâhaddin Bey

Anlatıcının/adamın çalıştığı dairedeki şeftir. Eserde üzerinde çok durulmayan ve fiziki özelliklerinden çok bahsedilmeyen Salâhaddin Bey, anlatıcı/adam tarafından şöyle tanıtılmıştır:

"Çok yemekten, çok konuşmaktan aşına aşına bitmişçesine küçük çenesiyle yaşlı bir kırlangıcı andırırdı. Odaya girenleri 'Oraya, oraya!' diye bizim masalara gönderir; bir de gözlüğünü silerdi."

2.10.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Bodur Minareden Öte hikâyesinde dekoratif unsur durumunda bulunan kişiler şunlardır: Anlatıcı/adamın ağabeyinin karısı, anlatıcı adamın ağabeyinin çocuğu, Salâhaddin Bey'i gömen imam, Salâhaddin Bey'in annesi Huriser, vapurdaki kişiler...

2.11. Ağaç

2.11.2. Hikâyenin Özeti

Yusuf Atılgan'ın bu hikâyesinin konusu köyde geçer. Köyde Öksüz Memet/Öküz Memet olarak bilinen kişi yeni evlenmiştir ve evinde yakacak odunları

[63] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 83.

yoktur. Hikâye, Öksüz Memet/Öküz Memet'in köyün çok benimsediği bir ağaç olan karaağacı köylüden habersiz kesip evine taşımasıyla başlar. Öksüz Memet/Öküz Memet, ağacı kestikten sonra oldukça kaygılıdır. Köylülere yakalanmaktan korkar. Sonunda ağacı eve getirmeyi başarır. Eve ulaştığında kesilen ağacın odunlarını karısıyla birlikte içeri taşırlar. Daha sonra uzun zamandır hissetmedikleri sıcaklıkta saatlerce sevişip yıkanırlar. Sevişten sonra da Öksüz Memet/Öküz Memet, karısının başını göğsünü yaslar, kasabaya gidip fidan alacağını ve evlerinin bahçesine dikmek istediğini söyler. Karısı ise Öksüz Memet/Öküz Memet'in huzurlu göğsünde çoktan uyumuştur.

2.11.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.11.2.1. Birinci Dereceden Kişiler

Öksüz Memet/Öküz Memet

On bir yaşındayken babasını, on üç yaşındayken annesini kaybetmiş ve kimsesiz kalmıştır. Bu nedenle de köydeki herkes ona Öksüz Memet demeye başlamıştır; fakat köyde düzenlenen güreşlerde Öksüz Memet, kimsenin yenemediği Gamsız Ali'yi yenince de köydekiler ona artık Öküz Memet demeye başlamıştır. Daha sonra da Öksüz Memet/Öküz Memet askere gitmiştir. Askerden gelince de Fatma ile evlenmiştir. Öksüz Memet/Öküz Memet, köylü tarafından sevilen biridir. Fatma'yı istemek için dünürcü giden Hasan Ağa'nın, *"Hem çalışkan, ekmeğini taştan çıkarır."*[64] demesi Öksüz Memet/Öküz Memet'in çalışkan ve mücadeleci bir ruha sahip olduğunu gösterir. Aynı zamanda Öksüz Memet/Öküz Memet başına buyruk biridir. Ağacı kesmeye giderken karısının, *"Yapma kocacım, sonra köyde insan içine çıkamayız."*[65] demesine rağmen o, karısının bu sözlerine aldırış etmeden aklını koyduğunu yapmış ve ağacı kesmiştir.

[64] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 101.
[65] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 102.

2.11.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Fatma

Kerim Ağa'nın tek kızı, Öksüz Memet/Öküz Memet'in eşidir. Fatma, varlıklı bir ailenin kızı olmasına rağmen Öksüz Memet/Öküz Memet'i çok seven biridir. Çocukluğundan beri Öksüz Memet/Öküz Memet'e sevdalıdır. Fatma karakter olarak çevresindeki insanların ne dediğini önemseyen ve utangaç biridir. Evlendikten sonra evlerinde yakacak olmamasına rağmen kendi öz babasından yakacak tezek istemeye çekinir.

Kerim Ağa

Fatma'nın babasıdır. Oldukça zengindir ve karakter olarak da iyi biridir; çünkü kendisi ağa olmasına rağmen tek kızı olan Fatma'yı kimsesiz ve fakir olan Öksüz Memet/Öksüz Memet'e verir. Memet askerdeyken onun tarlalarını işletip kazandığı parayı kızı Fatma'ya verirken, *"İyi sakla bunları, geldiğinde kocana verirsin."*[66]demesi bunun kanıtıdır.

Hasan Ağa

Hasan Ağa, hikâyenin geçtiği köyün muhtarıdır. Hikâyede Hasan Ağa'dan "köyün değişmez muhtarı" olarak söz edilir. Bu ifade bize muhtarın köylü tarafından sevildiğini, yapılan her seçimi kazandığını, köyü kurallara uygun bir şekilde yönettiğini gösterir. Hikâyede aynı zamanda muhtar, Öksüz Memet/Öküz Memet'in korku duyduğu biri olarak da karşımıza çıkar:

"İzimi bulursa yandım; yarın ayan odasına çağırırlar beni. Hasan Emmi üstüme yürür, 'ulan elleri kırılası, nasıl kıydın ağacımıza 'diye bağırır. Ne desem dinlemez. Belki kasabadan candarma bile çağırır..."[67]

[66] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 102.
[67] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 98.

2.11.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Ağaç hikâyesinin dekoratif unsur durumundaki kişileri genellikle hikâyenin geçtiği köydeki insanlardır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür: Gamsızın Ali, Gamsızın Fadik, bekçi...

2.12. Eylemci

2.12.1. Hikâyenin Özeti

Yusuf Atılgan, bu hikâyesinde yaşı yetmiş olmasına rağmen eylemciliğe soyunmuş, solcularla mücadele eden emekli öğretmen Emin Tınlıoğlu'nun başından geçen olayları anlatır. Hikâye karı-koca olan Emin Tınlıoğlu ile Saide Tınlıoğlu'nun sevişmesiyle başlar. Bu sevişmenin ardından ertesi sabah Emin Tınlıoğlu, solculara düşman olduğu için Ülkü derneğinin yöneticisinin evine bomba almak için gider. Daha önce buradan aldığı bombalarla Devrim Kitabevi'ni bombalamış, şimdi de alacağı bombalarla İleri Berber Salonu'nu bombalamayı düşünmektedir. Emin Tınlıoğlu, bombaları aldıktan sonra bombaları berber salonunun önüne bırakır. Amacı, berberi öldürmektir; fakat bomba patladığında yaralanan berber değil, berberin kalfasıdır. Bomba patladıktan sonra halk, bomba patlayan berber salonunun önüne toplanır ve yaralanan kalfaya yardım etmeye çalışırlar. Bu sırada polis gelir ve bombayı patlatan kişiyi arar. Emin Tınlıoğlu, polise bombayı patlatan kişiyi gördüğünü söyler ve polise bu kişiyi tarif eder. Aslında tarif ettiği kişi kendisinin yirmi beş yaşındaki halidir. Daha sonra Emin Tınlıoğlu, evine gider. Komşusu olan solcu yazar ile telefonda tartışır. Bu sırada karısı evdeki tüpün bittiğini söyler. Emin Tınlıoğlu, tüpü değiştirmek için dışarı çıktığında deniz kenarındaki çay bahçesine oturup çay içer. Emin Tınlıoğlu, çay içerken yakın bir yerden patlama sesleri duyulur. İki genç bankayı bombalamıştır. Kaçarken de bankayı bombalayanlardan biri ona çarpar. Olduğu gibi yere yığılan Emin Tınlıoğlu'nun kafası kaldırımın taşına vurur ve oracıkta ölür.

2.12.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.12.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Emin Tınlıoğlu

Yaşı yetmişi geçmiş emekli bir öğretmendir. Saide Tınlıoğlu'nun eşidir. Yaşı yetmişi geçmiş olmasına rağmen cinsel yönden tatmin olmamış ve hâlâ karısıyla gençliğinde yaşadığı cinselliği sürdürmek isteyen bir birey olarak karşımıza çıkar. Gençliğinde de cinselliğe düşkün bir bireydir. Okul yöneticiliği yaptığı yıllarda okuldaki genç kızları odasına çağırıp onları kucağına oturtur. Onları cinsel olarak tahrik eder. Bu da Emin Tınlıoğlu'nun pedofili ve frottörizm (sürtünmecilik) gibi saplantıları olduğunu gösterir. Aynı zamanda Emin Tınlıoğlu, solculara düşman, eylemci bir bireydir. Ülkü Derneği'nin yöneticisinden aldığı bombalarla solcuları öldürmek onun en büyük tutkusudur. Hayatı boyunca da hep bu yönde çalışmıştır. Daima savunduğu ideolojinin peşinden gitmiştir. Hikâyenin sonunda da yine bu ideoloji nedeniyle ölmüştür. Karısı Saide Hanım'ın da *"Su testisi su yolunda kırılır."*[68] demesi bunu doğrular. Hikâyenin sonunda yazarın Emin Tınlıoğlu'nu öldürmeyi tercih etmesi diğer hikâyelerinde pek görülmeyen bir durumdur; fakat yazarın burada hikâyeyi ölümle sonuçlandırması başkişiyi cezalandırmak içindir.

2.12.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Saide Tınlıoğlu

Emin Tınlıoğlu'nun eşidir. Saide Tınlıoğlu'nun da yaşı kocası gibi yetmişi geçmiştir; fakat o, kocası gibi yaşlanmış olmasına rağmen cinselliği arzulayan biri değildir. Hatta yaşı nedeniyle kocasının kendisiyle cinsel birliktelik yaşamasından rahatsız olur. Kocası gibi o da solculara karşıdır; fakat aktif olarak eylem faaaliyetlerinde bulunmaz. Kocasının ölümü üzerine de, *"Su testisi suyolunda*

[68] Yusuf Atılgan, *age*., s. 110.

kırılır.”[69] diyecek kadar soğukkanlı ve yaptıkları işin doğuracağı sonuçları tahmin edebilecek öngörüye sahip biridir.

Ülkü Derneği Yöneticisi

Hikâyede yazar tarafından ayrıntılı olarak tanıtılmayan bu kişi Emin Tınlıoğlu ve diğer eylemcilere eylemlerini gerçekleştirmek amacıyla bomba veren bir şahıs olarak karşımıza çıkar.

2.12.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Eylemci hikâyesinin dekoratif unsur durumundaki kişileri şunlardır: Berber, berberin kalfası, polis, doktor olduğunu söyleyen kişi, solcu yazar...

2.13. Korkut’a Masal

2.13.1. Hikâyenin Özeti

Hikâye, Korkut’un annesi ve babasıyla birlikte Yusuf’u görmeye gitmesiyle başlar. Korkut, Yusuf’a gittiğinde Yusuf’un komşusunun köpeği olan Sarıbaş ile karşılaşır. Sarıbaş, Korkut ile konuşmaya başlar. Korkut, bu durama çok şaşırır. Daha sonra Sarıbaş, onu sırtına bindirip Yayvan Tepelere götürür. Bu sırada boz bir köpek gelir ve Sarıbaş’a saldırır. İki köpek birbiriyle boğuşur. Bu boğuşmada Sarıbaş galip gelir. Boz köpek kuyruğunu kıstırarak oradan uzaklaşır. Daha sonra tarlasını süren Danacının İsmail, Sarıbaş ile Korkut’u görür. Onlara tüfeğiyle ateş eder; fakat yanlış tetiğe basması sonucu Sarıbaş ile Korkut’u vuramaz. Bunun üzerine Sarıbaş ile Korkut oradan uzaklaşmaya karar verirler. Tepeden bahçıvan Selim’in tarlasını görürler ve oraya gitmek için yola koyulurlar. Tarlaya gittiklerinde Sarıbaş, Selim’e Çoban Sülo’dan bahseder. Bu sırada hava kararır. Yağmur yağacaktır. Güneşten

[69] Yusuf Atılgan, age., s. 110.

açılan lahanalar havanın kararmasıyla birlikte karanlığa aldanıp kapanırlar. Korkut da Sarıbaş'ın anlattıkları karşısında çoktan uykuya dalar. Lahanalardan birinin üstüne yattığı için lahana kapanıp Korkut'u içine alır. Bu sırada Korkut'u göremeyen Sarıbaş telaşlanır ve havlamaya başlar. Havlama sesini duyan Selim bahçeye gelir. Sarıbaş'ı bahçeden kovar. Daha sonra Korkut'u içine alan lahananın çok büyük olduğunu fark eder ve lahanayı kesmeye karar verir. Bu lahanayla birlikte başka lahanalar da keser. Bu sırada hava iyice bozar ve Selim evine gider. Hava açılınca tekrar oğluyla birlikte bahçeye gelir. Kestiği lahanaları arabaya yükletip satmak için köye götürür. Köydeki herkes Korkut'u içine saran lahananın büyüklüğünü görünce çok şaşırır; fakat kimse bu lahanayı satın almaz. Sonunda bu lahanayı Taşçının Âkif alır ve evdeki katırına yedirir. Katır lahanayı yerken içinden Korkut'un çıktığını görünce yularını koparıp ağırın içinde kaçışmaya başlar. Lahananın içinden çıkmayı başaran Korkut, eve doğru giderken Sarıbaş'a seslenir; fakat Sarıbaş, Korkut'u ararken içlerinde daha önce dövüştüğü boz köpeğin de olduğu üç köpeğin saldırısına uğramış ve boğulmuştur. Korkut, hikâyenin sonunda evine ulaşır; ama yaşadıklarını kimseye anlatmaz.

2.13.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.13.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Korkut

Hikâyedeki olaylar, Korkut'un yaşadıkları etrafında şekillenir. Korkut; Filiz ve Oğuz'un küçük oğludur. Uzun kirpikli, sevimli bir çocuktur. Aynı zamanda yeni şeyler keşfetmeyi seven, meraklı biridir. Yusuf'un evine gittiğinde orada gördüğü karıncanın peşine düşmesi, karıncayı takip edip dikkatle incelenmesi, Danacının İsmail'in attığı kuşunu eline alıp ısırması bunun örneğidir. Korkut'un en önemli özelliklerinden biri de anne ve babasına ismiyle hitap etmesidir. Onun bu alışkanlığı ağabeyinden gelir; çünkü ağabeyi Ongun da anne ve babasına ismiyle hitap eder. Aslında Yusuf Atılgan burada çocuğun yetişmesinde büyüklerin ne kadar önemli bir role sahip olduğunun altını çizer; çünkü çocuk gelişirken çevresindekileri rol model

alır ve onların olumlu ya da olumsuz davranışları çocuğun kişilik gelişiminde etkilidir.

2.13.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Ongun

Filiz ve Oğuz'un büyük oğlu, Korkut'un kendisinden iki yaş büyük ağabeyidir. Hikâyede ayrıntılı bir biçimde tanıtılmamıştır. Sadece Yusuf ile anlaşamayan yaramaz bir çocuk olduğundan söz edilmiştir.

"...Geçen yıldan beri Yusuf'la arası çok iyi değildi. Kışın bir süre Ankara'daki evlerinde konukken salonda kibrit yakmasına, minderleri uçak yapıp uçurmasına, burnunu karıştırıp sümüğünün tadına bakmasına engel oluyordu."[70]

Sarıbaş

Yusuf'un komşusu Yanar'ın köpeğidir. Cins olarak çoban köpeğidir; fakat zamanla rengi sarıya döndüğü için koyunlardan uzaklaştırılmış, Yanar'a verilmiştir. Oldukça zeki bir köpektir. Korkut'u Yayvan Tepe'ye götürürken sırtına bindirdiğinde köy meydanından geçmeyi düşünmez. Köylülerin, *"Hoşt ulan, önleyin be, çocuğu kaçırıyor bu hınzır."*[71] diye bağıracağını tahmin eder. Aynı zamanda Sarıbaş, boğuşmayı iyi bilen bir köpektir. Koyun sürüsünün başında bulunduğu zamanlarda hiçbir koyunu kurda kaptırmaması, boz köpeği boğuşurken mağlup etmiş olması bunun kanıtıdır.

Boz Köpek

Sarıbaş'a göre daha genç besili ve kuvvetli bir köpektir; fakat Sarıbaş kadar dövüşte usta değildir. Sarıbaş'a saldırıp mağlup olması bunu gösterir.

---

[70] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 113.
[71] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 118.

Danacının İsmail

Danacının İsmail, köydeki avcılardan biridir. Çok iyi bir avcı olması yönüyle bilinir. Hedef aldığı her şeyi vurur. Aynı zamanda köyde tarımla da uğraşır, traktörle çift sürer. Hakkında ayrıntılı bilgi verilmeyen Danacının İsmail, hikâyede şöyle tanıtılmıştır:

"Köyün tanınmış avcılarındandı. İşe giderken belki önüne sapkın bir çakal, bir tavşan, bir keklik çıkar diye çiftesini yanında götürür. Bir gözüne saçma, bir gözüne kurşun sıkardı."[72]

Bahçıvan Selim

Hikâyede bahçesine oldukça düşkün bir adam olarak karşımıza çıkar. Bahçesine kimseyi sokmaz. Aynı zamanda paraya düşkün bir adamdır. Korkut'un içinde kaldığı lahanayı satmak için Taşcının Âkif ile pazarlığa tutuşması bunu gösterir. Evlidir ve bir oğlu vardır.

Çoban Sülo

Çoban Sülo, Sarıbaş'ın Yanar'a verilmeden önce kaldığı evdeki Ömer Ağa'nın çobanıdır. Sarıbaş'ı çok seven biridir. Sarıbaş evden ayrılırken çok üzülmüş ve ağlamıştır. Çoban Sülo'nun en önemli özelliği gece sürüyü güderken bir peri kızı görmesi ve bu peri kızını takip etmesidir; fakat bu peri kızını Çoban Sülo'dan başka gören yoktur. Daha sonraları da zaten bu peri kızını takip etmeyi bırakmış ve peri kızı ona görünse de o, gece boyunca kaval çalmıştır. Hikâyede Çoban Sülo, Sarıbaş tarafından şöyle tanıtılmıştır:

[72] Yusuf Atılgan, *age*., s. 121.

"Bu Çoban Sülo eğri bacaklı, kısadan bir adamdı. Sallana sallana yürürdü; düşecek sanırsın. Eskiden köyün sığırını güderken Ömer ağa sürüye çoban almış. Yuvarlak yüzlü, ufak gözlü bir adam."[73]

2.13.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Korkut'a Masal adlı hikâyenin dekoratif unsur durumundaki kişilerini genellikle köydeki insanlar ve Korkut'un yakın çevresindeki kişiler oluşturur. Hikâyenin dekoratif unsur durumundaki kişileri oldukça fazladır ve bu kişileri şöyle sıralamak mümkündür:

Yusuf, Korkut'un anne ve babası, Yanar, Sabri Kahya, komşu kızı, Sakallının Recep, Çerkez Memedali, Arnavut Mustafa, Hasanali, Filiz Memet, Hacı Salmanın Hüseyin, Bilgin Efe, Kocakafa Sali, Fatmanın Kadir, Koca Ahmet, Uzun Satılmış, Kamil Çavuşun Nazmi, Hâfızın Abdullah, Taşcının Hayri, Horoz Ali, Kilidin Hayrullah, Yalama Sait, Necati, İbram Oğlu İbram, Taşcının Âkif...

2.14. Ceren'e Masal

2.14.1. Hikâyenin Özeti

Hikâye, Yusuf'un arkadaşı Fred'in evine gidip Fred'in kızı Ceren'e masal anlatmasıyla başlar. Yusuf'un anlattığı bu masal, kendisinin doğumundan yetişkin bir insan oluncaya kadarki süreci kapsar. Yusuf'un anlattığı masalda Yusuf'un annesi Yusuf'u doğurmak için sancılanınca Yusuf, kendi doğumu için koşup ebeyi çağırmaya gider; fakat ebeyi evinde bulamaz. Çünkü ebe başka bir doğumu gerçekleştirmek üzere gökyüzüne gitmiştir. Bunun üzerine Yusuf, gökyüzüne çıkmak için cebindeki kabak tohumlarını eker. Kabak tohumları, hemen büyür ve gökyüzüne kadar uzanır. Yusuf, kabağa tırmanıp gözyüzüne ulaşır. Ebeyi bulur. Sancılanan

[73] Yusuf Atılgan, *age*., s. 124.

annesinin yanına getirir ve kendisini doğurtur. Daha sonra büyür, 10 yaşına basar; fakat hâlâ çişini söyleyemez. On beş yaşına geldiğinde emeklemeye yirmi yaşına geldiğinde yürümeye başlar. Otuz yaşında sünnet olur. Kırk yaşına geldiğinde annesini sokakta takip ederken kaybolur. Padişahın boşadığı karısı olduğunu söyleyen bir kadının evinde misafir olur. Daha sonra tellal tarafından bulunup eve getirilir; fakat kaybolmak çok hoşuna gittiği için sürekli kaybolmaya başlar. En sonunda bu kaybolmalarından bıkan babası onu okula yazdırır. Okuldan çok sıkılan Yusuf, okuldan da kaçar. Altmış yaşına geldiğinde çeşitli işlerle uğraşır. Bir ara avcılığa merak salar. Avcılık yaparken de Alaca Ceren ile tanışır. Alaca Ceren'e âşık olur. Alaca Ceren'e âşık olduğu için karaca olmak ister. Bu dileğini Allah'a iletir. Fakat Allah onun bu dileğini kabul etmez. Bunun üzerine Yusuf kendi çabalarıyla karaca olmaya karar verir. Karacalar gibi yürümüye başlar. Ormandaki otları eliyle değil ağzıyla koparıp yemeye başlar. Onun bu davranışlarını gören Alaca Ceren, Yusuf'a yakınlaşır; fakat Yusuf Alaca Ceren'in boynunu sıkar ve onu öldürür. Hikâyenin sonunda Yusuf doğduğu kasabaya döner; fakat annesi, babası, ninesi çoktan ölmüştür.

2.14.2. Hikâyenin Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

2.14.2.1.Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Yusuf

Hikâyede Yusuf'un başından geçen olaylar anlatılır. Yusuf, Atılgan'ın diğer hikâyelerinde olduğu gibi yalnız, melankolik bir yapıya sahiptir. En çok hoşlandığı şey, arkadaşı Fred'in evine gidip, Fred'in kızı Ceren'e masal anlatmaktır. Ceren'i çok sever ve onunla çok iyi anlaşır. Ailesinden kalan evinde tek başına yaşar. Bütün gününü güneş altında oturup bitkilere, hayvanlara, insanlara tanıklık etmekle geçirir.

2.14.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Ceren

Yusuf'un arkadaşı Fred ve Fred'in karısı Tözün'ün kızıdır. Ceren, fiziksel olarak esmer bir kızdır. Yusuf'u çok sevmektedir. Yaşı küçük olduğu için büyüklerin sohbetlerinden hoşlanmaz. Yusuf'un anlattığı masalları büyük bir ilgiyle dinler.

Ebe

Yusuf'un Ceren'e anlattığı masalda karşımıza çıkan biridir. Hem yeryüzünde hem de gökyüzünde doğum yapan kadınlara yardımcı olur; fakat karakter olarak korkak ve telaşlı bir yapıya sahiptir. Yusuf ebeyi kendi doğumunu gerçekleştirmek üzere gökyüzünden yeryüzüne indirmek istediğinde Ebe'nin yeryüzüne inecekleri kabağı göremeyince korkup telaşa kapılması bunun örneğidir:

"... Kabağın olduğu yere geldik, ne görelim; eşek kabağı yemiş. 'Eyvah' dedi ebe. 'Korkma' dedim; cebimden bir yumak sicim çıkardım, yeryüzüne sarkıttım; erişmedi. 'Eyvah' dedi ebe. 'Korkma' dedim; sicimi kopardım, düğümledim, kopradım, düğümledim..."[74]

Padişahın Boşadığı Karısı

Yusuf'un Ceren'e anlattığı masalın kahramanlarından biridir. Yusuf'a, "Padişahın boşadığı karısı" olarak kendini tanıtan bu kadın; genç, güzel ve oldukça şefkat dolu bir kadındır. Yusuf kaybolduğunda alıp onu evine götürür. Yusuf'u kucağına alıp saçlarını okşar, onu sever.

[74] Yusuf Atılgan, *age*., s. 136.

Tellâl

Yusuf'un Ceren'e anlattığı masalda karşımıza çıkan kişilerden biridir. Tellâl, Yusuf kaybolduğunda Yusuf'un kaybolduğunu bütün halka haber verir. Tellâl, dış görünüş olarak adeta bir devi andırır. Kocamandır. Sırtında oldukça büyük bir kamburu vardır. Bu kamburu o kadar büyüktür ki Yusuf kaybolduğunda tellâl, Yusuf'u bu kamburunun üstüne bindirip annesine götürür.

Alaca Ceren

Alaca Ceren de Yusuf'un anlattığı masalın kahramanlarından biridir. Yusuf'un masalda âşık olduğu hayvandır. Gözleri padişahın boşadığı karısının gözlerinden de güzeldir.[75]Yusuf, Alaca Ceren'i çok sevmesine rağmen Alaca Ceren, Yusuf'a insan olduğu için kendisine zarar gelecek düşüncesiyle yakınlaşmaz, ondan uzak durur. Yusuf'a güvenemez. Hikâyenin sonunda da bu düşüncesinde ne kadar haklı olduğu ortaya çıkar; çünkü Alaca Ceren, Yusuf'a güvenip yakınlaştığında Yusuf, onu boğazını sıkarak öldürür.

2.14.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Ceren'e Masal hikâyesinin dekoratif unsur durumundaki kişilerini Ceren'in yakın çevresindeki kişiler ve Yusuf'un anlattığı masaldaki bazı kahramanlar oluşturur. Bu kişileri şöyle sıralamak mümkündür: Ceren'in babası Fred, Ceren'in annesi Tözün, haberci yaban güvercini, yaşlı bir adam, sünnetçi...

[75] Yusuf Atılgan, *age*., s. 139.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:YUSUF ATILGAN'IN ROMANLARINDA ŞAHISLAR KADROSU

3.1. Aylak Adam

3.1.1. Romanın Özeti

Aylak Adam Yusuf Atılgan'ın kaleme aldığı ilk romandır. Yunus Nadi Roman Ödülü'ne lâyık görülen bu eser, ilk kez 1959 yılında kitap olarak basılmıştır. Eser, "kış", "ilk yaz", "yaz" ve "güz" olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Aylak Adam, romanında yazar, eserin başkişisi olan C.'nin başından geçen olayları anlatır. C. babasından kalan mirasla hayatını sürdüren, hiçbir işle uğraşmayan biri olarak karşımıza çıkar. En büyük uğraşı sokaklarda boş boş gezmek, hayalindeki kadını aramak, yakın dostlarını ziyaret etmektir. Romanın "kış" adı verilen ilk bölümünde de C. ressam arkadaşı Sadık'ın atölyesine gider. Oradaki ressamlardan biri olan Sami, C.'nin portresini çizmektedir. C.'nin atölyeye gitmesindeki amacı hem portresini görmek hem de atölyede çalışan ve hoşlandığı kız olan Ayşe'yi görmektir. Sami, C.'nin portesini bitirdiğinde C.'ye gösterir; fakat C. resimdeki küçük bir detaydan rahatsız olur ve resmini beğenmez. O günden sonra da atölyeye pek uğramaz. Oturup bir şeyler yazmaya karar verir; ancak bir süre sonra bu düşüncesinden de vazgeçer ve yazmayı bırakır.

Romanın "ilk yaz" adı verilen ikinci bölümünde C. yine sokaklarda boş boş dolaşırken iki kızla karşılaşır. Bunlardan biri B., diğeri ise Güler'dir. C., bu iki kızı da beğenir; fakat Güler'in peşinden giderek onunla tanışır ve aralarında bir ilişki başlar; ama C. ve Güler'in hayata bakış tarzı birbirinden farklı olduğu için bu ilişki uzun sürmez.

Romanın "yaz" adını verilen üçüncü bölümünde C., avukatı aracılığıyla kiraladığı bir pansiyonda kalmaya başlar. Orada eski sevgilisi Ayşe ile karşılaşır ve bu duruma çok şaşırır. Ayşe'ye olan hislerinin tam anlamıyla bitmediğinin farkına varır. Ayşe ile aralarında yeniden bir ilişki başlar. İlişkileri son derece yolunda ilerlerken bir gece C., Ayşe'ye geçmişinden, babasıyla teyzesi arasındaki ilişkiden söz eder. Ayşe C.'nin anlattıkları karşısında çok şaşırır. C.'nin tanıdığı diğer insanlardan farklı olduğunu anlar. Bir gün C.'nin kendisini terk edeceği korkusuna kapılır ve C. onu terk etmeden Ayşe bir not bırakarak ondan ayrılır.

Romanın "güz" adı verilen son bölümünde C., pansiyondan kendi evine döner. Yaptığı hiçbir iş olmadığı için bu sefer de plaklara merak sarar. Plakçıda çalışan Sacide isimli bir kızdan etkilenir; fakat onda da aradığını bulamaz. Eserin ilerleyen kısımlarında C., Şaşı Kadın'ı evine çağırır; fakat amacı onunla cinsel birliktelik yaşamak değildir. Şaşı Kadın'dan yıllar önce kaybettiği Zehra teyzesi gibi davranmasını ister. Şaşı Kadın, C'nin bu davranışlarına bir anlam veremez. C. de aradığını bu kadında bulamaz. Daha sonra sol şakağında büyük bir ağrı hisseden C. ağrının geçmesi için içki içmek amacıyla meyhaneye gider. Meyhanede Sadık'tan "Kemal" adındaki bir arkadaşının Paris'ten döndüğünü öğrenir. Sadık ile birlikte meyhaneden çıkar ve Kemal'in evine gider. Kemal, ona evleneceğini ve evleneceği kızın da ressam olduğunu söyler. Daha sonra C. Kemal'in evinden ayrılır. Roman, C.'nin sokaklarda boş boş dolaşırken bir kız görüp onu yakalamaya çalışırken atlattığı küçük bir kaza ile sona erer.

3.1.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

3.1.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

C.

Romanın başkişisidir. Yazar tarafından bir isim verilmeyen ve sadece C. olarak tanıtılan bu kişi, yirmi iki yaşındadır. C., küçük yaşta annesini kaybeder ve

onu teyzesi büyütür. Babasının kadınlara olan düşkünlüğü ve teyzesiyle olan birlikteliğinden dolayı babasını sevmez. En büyük korkusu babasına benzemektir.

"Çocukluğumda ona benzememek kolaydı. '-Bıyık bırakmıycam, komisyoncu olmıyacam.' demek."[76]

C.'nin babasını sevmemesi ve ona benzemekten korkması Freud'un "Oedipus Kompleksi" ile açıklanabilir. Freud, psikoseksüel kuramda kişilik gelişimini "oral dönem, anal dönem, fallik dönem, latent (gizil) dönem ve genital dönem" olmak üzere beş dönemde inceler. Bu dönemlerin üçüncüsü olan fallik dönemde çocuk cinsiyet ayrımını öğrenir ve karşı cinse ilgi duymaya başlar. Çocuğun etrafında anne ve babası olduğu için kız çocukları babaya; erkek çocukları ise anneye ilgi duymaya başlar. Bu dönemde elektra ve oedipus kompleksi olmak üzere iki kompleks ortaya çıkar. Elektra kompleksi, kız çocukların babaya ilgi duyması ve anneyi rakip olarak görmesidir. Oedipus kompleksi ise erkek çocukların anneye ilgi duyması ve babayı rakip olarak görmesidir. Freud'a göre bu döneme (fallik dönem) saplanan bireyler ilerleyen yıllarda da bu dönemin etkilerini taşırlar. C. de bu döneme bağlı kalmış ve yaşı ilerledikçe babasından nefret eden bir birey haline gelmiştir. Babasının cenazesinde bile babasını kaybettiği için üzülememiştir.

"Evde yüzünü açıp gösterdiler. İçimi saran kurtuluş rahatlığını hatırlıyorum. Okula döndüğüm gün bahçede bir şeye gülmüş olacağım ki yanımda duran Feyyaz, 'Yuf ulan! Dün babası öldü, bugün gülüyor,' dedi."[77]

C. takıntıları olan bir bireydir. En büyük takıntıları da "kulak" ve "bacak" takıntısıdır. Aslında onda bu takıntıların oluşmasında babasının büyük bir etkisi vardır; çünkü C. teyzesiyle babasını sevişirken yakaladığında babası C.'ye tokat atmış ve C.'nin kulağının yırtılmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda babasının

[76] Yusuf Atılgan, *Aylak Adam*, YKY Yay., 40. bs., İst., Nisan 2015, s. 123.
[77] Yusuf Atılgan, *age*., s. 124.

teyzesiyle sevişirken *"Zehra, şu bacakların yok mu?"*[78]demesi bu cümlenin adeta C.'nin hafızasına kazınmasına yol açmış ve onda bir saplantı haline gelmiştir. Eserin çeşitli bölümlerinde de bunları görmek mümkündür:

"*Yeniden yürümeye başladıkları zaman hep onun bacaklarına bakıyordu. Babası da öyleydi. Üstelik bıyıklarını burardı"*[79]

"Çıkarlarken baktı o uzun boylu, uzun topuklu kadın yoktu. Önce bir sinemaya girip iki saat, ıslak ıslak, deli deli öpüştüler. Sıcaktı. Yalnız bacaklarına dokunmuyordu. Neden ona her gelişinde bacaklarını da getirirdi? Hep böyle olurdu. Onları okşama, sıkma isteğiyle avcu karıncalanmaya başladıkça bir kulağı yanardı. Dokunamazdı. Sonra gene, bindikleri takside Boğaziçi'ne giderlerken, Güler'in bacağı onunkine değdi. Çekmedi. Yol çabuk bitsin istiyordu."[80]

"Etekliğidir bu. Şimdi bacakları çıplak. En önemlisi bacaklarını öpebilmem, biliyorsun. Bir öptüm mü tamam. Burdan çıkamazsın. Bir öptüm mü tamam."[81]

"Bu yolun servili olduğu zamanlar da insanlar böyle mi yürürdü? (Kimse karşılık vermedi. Sol kulağının memesini kaşıdı.)"[82]

"Kulak memesini kaşıdı. Hep böyle olurdu burası. Sadık sehpaları dolaşır, fısıldar gibi konuşulur, arada biri öksürür, birisi sobaya kömür atardı."[83]

"Akşamüstü Fındıklı'da, önünde durduğu kunduracı vitrininin yarı-aynalaşan camında, kendini böyle pırıl pırıl görünce irkildi. Tüm bu tıraşlar, bu yıkanmalar, bu saç yatırma uğraşları salt bugün onunla konuşacağı için miydi?

[78] Yusuf Atılgan, *age*., s. 123.
[79] Yusuf Atılgan, *age*., s. 48.
[80] Yusuf Atılgan, *age*., s .80.
[81] Yusuf Atılgan, *age*., s. 85.
[82] Yusuf Atılgan, *age*., s. 14-15.
[83] Yusuf Atılgan, *age*., s. 15.

Bilinçsiz biri olduğundan başka görünme isteği miydi bu? Başkalarında en çok iğrendiğini yapmıştı. Elini yüzünde gezdirdi; kulağını kaşıdı. Belki bu da babadan kalmaydı. İnsanlara bütün çıkış kapıları kapalıydı. Kişi bilmeden de yapıyordu."[84]

"Kalktılar. Dönüp yanındakilere baktı. Adam, etekliğin altında kadının bacaklarını okşuyordu. Bir an, içinde bir duygular karmaşması oldu: Çıkacakları için sevinç, adamı tekmeleme isteği, kalktılar diye pişmanlık!.. Kulağını kaşıdı. Yoksa salt bunu yapabilsin diye mi buradan çıkmak istemişti?"[85]

"Güler şimdi derstedir. Can sıkıcı derslerin birinde. Sokağa saptı. Ne vardı bu sokakta? Onunla ilk defa burada konuşabilmek için tam üç gün beklemişti. 'Sonra? Hiç! Kulağını bile öpmüştüm.' Onun bir insan kulağını öpebilmesi yabana atılacak bir şey değildi. Kafasının derinliklerinde bir ışık parlar gibi oldu; söndü. Umutlandı. Hatırlamak istediği belki de kulakla ilgili bir olaydı. Tekrarladı: 'Kulağını bile öpmüştüm. Kulağını.' Olmuyordu. Aklında ne varsa kovup, yalınkafa bir daha zorladı. Yararsızdı. Kulağını kaşıdı."[86]

C., teyzesini çok seven biridir. Özellikle de annesini kaybettikten sonra teyzesine daha çok bağlanmıştır. Teyzesini annesinin yerine koymuştur. Fakat bir süre sonra teyzesini de kaybetmiş ve derin bir üzüntü yaşamıştır. Teyzesini kaybettiği yıl yatılı okulda okumaya başlamıştır. Kolejde son sınıftayken de babasını kaybetmiştir. Koleji bitirdikten sonra Edebiyat Fakültesi'nde okumaya başlamıştır; ancak bu okul onun ilgisini çekmemiş ve okulu bırakmıştır. Daha sonra da askere gitmiştir. Askerden gelince hiçbir işle uğraşmayıp sokaklarda boş boş gezmeye başlamıştır. Aslında C.'nin sokaklarda boş boş gezmesinin sebebi bir arayış içerisinde olmasıdır. Eser boyunca da bu arayış devam eder. Eserin son bölümüne gelindiğinde C., ne aradığını Sadık'a şu cümlelerle açıklar:

---

[84] Yusuf Atılgan, *age*., s. 53.
[85] Yusuf Atılgan, *age*., s. 75.
[86] Yusuf Atılgan, *age*., s. 137.

"- Ya içmediğin zamanlar?

- O zaman ararım.

- Hep arayacaksın sen. Ya resim, ya kitap....

- Tutamak sorunu. İnsanın bir tutamağı olmalı.

- Anlamadım.

- Tutamak sorunu dedim. Dünyada hepimiz sallantılı, korkuluksuz bir köprüde yürür gibiyiz. Tutunacak bir şey olmadı mı insan yuvarlanır. Tramvaydaki tutamaklar gibi. Uzanır tutunurlar. Kimi zenginliğe tutunur; kimi müdürlüğüne; kimi işine sanatına. Çocuklarına tutunanlar vardır. Herkes kendi tutumağının en iyi, en yüksek olduğuna inanır. Gülünçlüğünü fark etmez. Kağızman köylerinden birinde bir çift öküzüne tutunan bir adam tanıdım. Öküzleri besiliydi, pırıl pırıldı. Herkesin, '-Veli ağanın öküzleri gibi öküz yoktur,' demesini isterdi. Daha gülünçleri de vardır. Ben, toplumdaki değerlerin iki yüzlülüğünü, sahteliğini, gülünçlüğünü göreli beri, gülünç olmayan tek tutamağı arıyorum: Gerçek sevgiyi! Bir kadın. Birbirimize yeteceğimiz, benimle birlik düşünen, duyan, seven bir kadın!"[87]

Aslında C'nin aradağı kadın, kaybettiği annesinin ve Zehra teyzesinin özelliklerini yansıtan, onlara benzeyen bir kadındır. Nitekim C. evine çağırdığı Şaşı Kadın'da Zehra teyzesinin özelliklerini arar. Kadından Zehra teyzesi gibi davranmasını ister:

"Gidip ona sarılsa, başını göğsüne dayasa, eskiden teyzesinin kucağındayken duyduğu kokuyu yine koklayacağını sanıyordu. Onda bu koku varsa, kurumuş terle kir kokusu ardına gizlense bile onu duyacaktı. Burnu keskindi onun. Kadının ellerini göğsüne kaldırıp düğmelerini çözmeğe başladığını görünce şaşırdı.

- Ne yapıyorsun? diye bağırdı.

Yaklaştı.

- Ne mi yapıyorum? Soyunmayacak mıyım?

[87] Yusuf Atılgan, *age*., s. 148-149.

- Acele etme, dedi.

Kendiliğinden sedirin köşesine oturup onu kucağına çağırmasını beklemek yararsızdı. Her şeyi onun düzenlemesi gerekiyordu. Kolunu tuttu.

- Şuraya otur, dedi.

Sedire oturttu. Başını onun kucağına koyup uzandı. Eski evde, teyzesinin kucağına da hep böyle yatardı. Kulağının değdiği karından yavaş, süreksiz bir gurultu duydu. Aldırmadı. Teyzesinin de karnı guruldar mıydı? Bilmiyordu. Gözlerini yumdu. Burun kanatlarını gerip birkaç kere kokladı. Belki eski kokuları yeniden duymak olanaksızdı. Ayşe'nin saçlarındaki kokuyu, olmadığını bile bile ona benzetmemiş miydi? Belki onu hiç beklemediği anda duyacaktı.

-Saçlarımı okşasana, dedi. Başı kucağındayken teyzesi kaşıya, çeke saçlarını okşardı. Böylesi değildi. Dalgın bir elin yavaştan gezintisiydi bu. Kimi geceler komşu kadınlar olurdu. Bunlardan birinin bile yüzünü hatırlamayışı tuhaftı. Gözlerini açtıkça hep teyzesinin kıpırdayan dudaklarını görürdü."[88]

Yusuf Atılgan da Selmi Andak ile yaptığı görüşmede C.'nin gerçek sevgiyi aradığını fakat bulamadığını şu cümlelerle dile getirir:

"Aylak adam boyuna gerçek sevgiyi arıyor. Bence aradığı sevgi dünyada yoktur. Hatta romandaki Ayşe tipi ile bile tatmin edilemiyor ve aradığını bulamıyor. Hâlbuki roman kahramanı her türlü değerini yitirdiği halde, bu gerçek sevgiyi bulacağını sanır ve bu konuda iyimserdir. Ama roman sonunda bu umudu kayboluyor ve 'Artık hiç kimseye bahsetmeyeceğim' der."[89]

C., topluma yabancılaşmış biridir. Yabancılaşan birey, içinde yaşadığı toplumdan giderek uzaklaşır ve bu toplumdaki insanlardan kendini soyutlar. Âdeta kendi kabuğuna çekilir ve toplumda gerçekleşen pek çok olaya ya da duruma karşı

[88] Yusuf Atılgan, *age*., s. 140-141.
[89] Selmi Andak, "Yunus Nadi Roman Mükâfatı İkincisi", *Cumhuriyet,* 3 Temmuz 1958; *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst.1992, s. 60-62.

çıkar. Bu bağlamda düşünüldüğünde C.'nin toplumdaki pek çok şeye yabancılaştığı ve karşı çıktığı görülür. Karşı çıktığı şeylerin başında yılbaşı eğlenceleri gelir. Ona göre yılbaşı gecesi yenilen hindi de kurulan ziyafet sofraları da gereksizdir:

"Hindi dolması daha bitmemiştir. Bu gece insanların hindi yemesi gerekir. Bulamayanlar üzülür. Yılbaşı hindisi… Ooooo! Eğlenmek de zorunludur bu gece. Sinemalar, tiyatrolar, barlar doludur. Evlerde toplantılar vardır. Küçük bir toplantı demişti avukat. Göz kırpmıştı. 'Neydi o yılbaşı gecesi donattığımız masa...'"[90]

C.'nin karşı çıktığı şeylerden bir diğeri de evliliktir. Ona göre evlilik birlikte yaşama zorunluluğundan doğan bir gereksinimdir. İnsanlar yalnız yaşayamayacaklarını düşündükleri için evlenmeyi tercih ederler:

"Bu çatının altında yaşayanlarda ortak ne var? Yalnız birlikte yaşama zorunluluğuna inanmaları. Kimi pilavı patlıcanlı ister, kimi patlıcansız; kimi tuzlu, kimi tuzsuz; kimi erken yatmak ister, kimi geç; biri şarkı dinlerken öteki caz müziği ister. Sabahları kalkışlar... Biri gördüğü düşü anlatır. Dinleyen, düş dinlemeyi sevmez. Karı kocalar bile böyle değil mi? Ortak neleri var? Haftanın belli günleri et ete sürtünmekten başka? Gene de dayanıyorlar. Çünkü birlikte yaşama zorunluluğuna inanmışlar. İşte benim onlardan ayrıldığım buna inanmamam. Sıkıntımın da, sevincimin de kaynağı bu. Gücün dayanmaktansa yalnızlığıma kaçarım. Bana tek insan yeter. Sevişen iki kişinin kurduğu toplum. Toplumsal yaratıklar olduğumuza göre, insan toplumlarının en iyisi bu daracık, sorunsuz, iki kişilik toplumlar değil mi?"[91]

C'ye göre bütün evlilikler; üç oda bir mutfak, iki çocuk hayali ile başlar; ama sonrası hep hüsranla sonuçlanır:

---

[90] Yusuf Atılgan, *age*., s. 39.
[91] Yusuf Atılgan, *age*., s. 108.

"Çevrene bakmıyor musun? En mutlu görünenlerine bile? Bütün bunlar üç oda, bir mutfak, iki çocuk düşü ile başlıyor. Sonra? Haydi, bayanlar, baylar! Bu fırsatı kaçırmayın. Siz de girin, siz de görün. Üç perdelik dram. Birinci kısım: Dağlar dümdüz. İkinci kısım: Ne çok tepe! Üçüncü kısım: Ova batak. Bugünlük bu kadar baylar. İyi geceler. Yarın gene bekleriz."[92]

C.'nin karşı çıktığı en önemli şeylerden biri de kendi ifadesiyle "eli paketliler"dir. C.'nin "eli paketliler" kavramı ile kastettiği, evine bir paket içinde temel ihtiyaç malzemesi ya da hediye götüren insanlardır. C. bu insanlardan hiç hoşlanmaz ve sürekli elinde bir paketle evlerine gitmelerine karşı çıkar. Ona göre bu insanlar, hayatı sıradanlaştıran insanlardır. Zaten sevgilisi Güler'den de üç oda bir mutfaktan oluşan bir evde yaşamaktan ve eve gelirken eli paketli biri olmaktan korktuğu için ayrılmıştır.

C., eserde hiçbir işle uğraşmayan, babasından kalan mirasla geçinen bir birey olarak karşımıza çıkar. Zaten eser bu aylaklık olgusu üzerine kurgulanmış bir eserdir; fakat C. yine de aylaklığını kırmak üzere bazı girişimlerde bulunur. Bunlardan ilki şehrin sokak isimlerini toplamak ve bunlar üzerinde düşünmektir; fakat bu girişiminde başarılı olamaz ve bu işle uğraşmaktan vazgeçer:

"- Alay falan değil, dedi, dört gün önce bir sokak levhasında 'İki Öksüzler Sokağı' adını okuduğum zaman kendi kendimi bir işe atadım. Şehrin sokak adlarını toplayacak, bunlar üstüne düşünecektim. İspatı burda. (Eliyle defterinin bulunduğu cebi üstüne küt küt vurdu.) Üç gün çalıştım bu işte; dün öğlen bıraktım."[93]

Aylaklıktan kurtulmak için yaptığı bir diğer şey ise hikâye yazmaktır; fakat bunda da başarılı olamaz ve yazdığı hikâyelerini yırtıp atar:

---

[92] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 76.
[93] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 14.

"Elini yazdıklarının üstüne koydu. Almadı. Biliyordu. İlk hikâyesi, 'Bir büyük şehrin gürültüsünde insan, kimseye sezdirmeden istediği zaman yellenebilir. O yellenemezdi,' diye başlıyordu. Bu cümlede adamın bütün hayatının gizli olduğunu kim fark edecekti? Ya ikincisi, sık sık burnunu çeken kadının hikâyesi! Sonra yarıda kalan hikâye! Tiklerden bahsetmişti. Boynunu kütleten bir adam vardı. İyi ki bitmemişti. Onlar 'Sonunda beni sürüklediği büyük felâkete rağmen onun kollarına atıldığım gecenin tadını unutamıyorum,' diye başlayan hikâyeler isterlerdi. Bütün yazdıklarını acele etmeden, küçük küçük yırttı. Bu da bitmişti. Gene eskisi gibiydi. Yırtıkları toplayıp mutfaktaki çöp tenekesine attı. Dönünce pencereden baktı. Ordaydı. Bu dilenciye başka çeşit insanlar da olduğunu öğretecekti. Paltosunu giyince bir iki buçukluk çıkarıp dış cebine koydu. Çıktı."[94]

C.'nin hiçbir işle uğraşmayıp babasından kalan mirasla geçinmesi ve boş boş sokaklarda gezmesi onun bir flâneur olup olmayacağını düşündürür. Flâneur, Fransızcada "avare gezinen" anlamına gelir. O, şehrin her köşesini gezerek her şeyi gözlemler. Bu gözlemlerini de daha sonra yararlanmak amacıyla aklında tutar. Kalabalıklar onun için oldukça önemlidir; çünkü flâneur gezindiği cadde ve sokaklarda kendini daha iyi hisseder. Caddeler, sokaklar onun evi gibidir. Aylak Adam'a bakıldığında da C.'nin caddelerde, sokaklarda gezdiği, kalabalıklar içinde olduğu görülür; fakat gezerken ne kadar mutlu olduğu ya da kendini ne kadar oraya ait hissettiği tartışılır; çünkü C.'nin yaşadığı şehre olumsuz bir bakışının olduğu söylenebilir. Ona göre bu şehir, üst üste beton yapılarının otomobil sürülerinin, hızlı yürüyen insanların olduğu gürültülü bir şehirdir. Dolayısıyla da C.'ye kesin olarak flâneur demek yanlış olur.

Şüphesiz ki birçok edebî eser yazarının hayatından izler taşır. *Aylak Adam*'da da Yusuf Atılgan'ın hayatıyla örtüşen yönleri görmek mümkündür. Nitekim İnan Çetin, *Notos* dergisinde yayımlanan "Aylak Adam ve Anayurt Oteli'nde Rastlantıların ve Simgelerin İşlevi" adlı yazısında romanın başkişisi olan

[94] Yusuf Atılgan, *age*., s. 43.

C. ile romanın yazarı olan Yusuf Atılgan'ın hayatının örtüştüğünü şu cümlelelerle ifade eder:

"C. karakterinin Yusuf Atılgan'ın yaşamıyla örtüşen özellikleri dikkat çekicidir. Atılgan ile C. arasında birçok bağ kurulabilir: C. çalışmak zorunda değildir. Atılgan geçim sıkıntısı yaşamaz. C. entellektüeldir. Atılgan kendini okumaya ve yazmaya vermiştir. İkisi de çevresindeki insanlar tarafından anlaşılmaz. İkisi de arayış içindedir. İç sıkıntısından ötürü ikisi de mutsuzdur.
Arayışlar farklı olsa da tıpkı Mersault ile C.'nin doğasının aynı olması gibi, C. ile Atılgan'ın doğası da aynıdır aslında. Ne tuhaftır ki Atılgan, ömrünün sonuna kadar yaşadığı kadınla da Aylak Adam sayesinde tanışıyor. Serpil Gence, romanı okurken kendini C.'nin arayıp da bulamadığı B. ile özdeşleştiriyor. Romandaki roller tersine dönüyor ve C.'nin aradığı B. ile kendini özdeşleştiren Serpil Gence Atılgan'ı arayıp buluyor. Serpil Gence romanı okurken henüz çok gençtir, ama Atılgan'la mektuplaşmaları yıllarca sürüyor ve sonunda evleniyorlar. Hayatın bir cilvesidir bu ve hoş bir rastlantıdır."[95]

C., sürekli kötü düşünen, olaylara şüpheyle yaklaşan biridir. O, yaşadığı olaylara ya da karşılaştığı durumlara hiç iyi tarafından bakmaz. Hep kötü düşünür. İnsanları mutlu görse bile onların gerçekten mutlu olduğuna inanmaz. Nitekim sevgilisi Güler ile bir gün yürürlerken apartman dairesinde oturan mutlu bir aile gördüklerinde aralarında şu diyalog geçer:

"Yürüdüler. Güler önüne bakıyordu. Köşeyi dönerlerken,
- Ben o evi biliyorum, dedi. Üç oda, bir mutfaklı değil mi?
- Nerden biliyorsun?
- İçinde oturanları tanıyorum. Erkek en yakın lisede İngilizce öğretmeni. Karısı, onunla evlensin diye okulunu yarıda bıraktı. Sevişerek evlendiler. İki çocukları var: Biri kız, biri oğlan. Erkek akşamları eve elinde paketler, kese

[95] İnan Çetin, "Aylak Adam ve Anayurt Oteli'nde Rastlantıların ve Simgelerin İşlevi", *Notos*, S. 35, Ağustos-Eylül 2012, s. 35.

kâğıtlarıyla döner. Yemek yerler. Çoğu geceler adam ya öğrencilerin yazılı ödevlerini düzeltir, ya da gazete okur. Arada, 'Bu yıl kömür kıtlığı olacakmış!' diye mırıldanır. Kadının kucağında hep yamanacak bir şeyler bulunur.

Kocasına bakar. 'Uğrunda fakülteyi bıraktığım bu rahatına düşkün adam mıydı?' diye düşünür. Sonra dalar. Bir gün okula giderken otobüste bir genç gözünün içine içine bakmıştı.

'Neden kaşlarımı çattım ona, diye hayıflanır, onunla belki başka türlü olurdu.' Ya birlikte uyudukları yatak... Erkek karısının değiştiğini, okula yeni verilen tarih hocasını düşünür. Kadın otobüsteki gençledir...

- Sus, dedi Güler, yeter!

- Evin kapısındaki sarı kâğıdı görmedin mi? Oğlan beş gün önce hastalanmıştı. Doktora verilecek paraya acımışlar, geçer demişlerdi. Oysa kızamıkmış.

- Neden bu kadar kötümsersin?

- Sen neden değilsin?..''[96]

Bu diyalogtan hareketle C.'nin kendisinin kötümser olduğu kadar başkalarını da bu kötümserlik düşüncesinin içine çekmek istediği söylenebilir.

C., eserde "kuyara" ve "adako" adını verdiği tutumlar geliştirir. Aslında C.'nin geliştirdiği bu tutumlar onun hayata bakış açısını da yansıtır:

''- Kuyara ile Adako, dedi.

- Ne o? Bir ilkçağ trajedisinin adı mı?

Paleti bırakıp gittim yanına oturdum.

- Bütün çağların trajedisi bu, Ku-ya-ra; 'Kumda yatma rahatlığı' A-da-ko: 'Ağaç dalı kompleksi.' Şimdi kumda yattığım için kuyara diyorum. Daha da genişletilebilir. Kuyara, alışılmış tatların sürüp gitmesindeki rahatlıktır.

[96] Yusuf Atılgan, *age*., s. 75-76.

Düşünmeden uyuyuvermek. Biteviye geçen günlerin kolaylığı. Ya adako? Ağaç dalındaki, gövdeden ayrılma eğilimini fark ettin mi bilmem? Hep öteye öteye uzar. Gövdenin toprağa kök salmış rahatlığından bir kaçıştır bu. Özgürlüğe susamışlıktır. Buna ben 'ağaç dalı kompleksi' diyorum. Genç hastalığıdır. Çoğunlukla Kuyara dişidir. Adako erkek. Pek seyrek cins değiştirdikleri de olur. Ağaç dalı kompleksine tutulmuş kişi tedirgindir. İnsanların ağaç dallarını budayıp gövdeye yaklaştırdıkları gibi, yakınları onun içindeki bu Adako'yu da budarlar. Onu gövdeden ayırmamak için ellerinden geleni yaparlar. Kimi insana ne yapılsa yararı olmaz. Asi daldır o. Ayrılır. Balta işlemez ona."[97]

Her edebî eser kendinden önce yazılmış eserlerden bir şekilde izler taşır. Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adamı* da kendinden on yedi yıl önce yayımlamlanmış Albert Camus'un *Yabancı* adlı eseriyle benzer özellikler taşır. Özellikle de eserlerin başkişileri olan C. ve Meursault karakter olarak birbirlerine benzerler; fakat her ne kadar birbirlerine benzeseler de ikisi arasındaki farklar daha belirgin bir şekilde göze çarpar. C., babasından kalan mirasla geçimini sağlar. Herhangi bir işte çalışmaz. Vaktinin çoğunu arkadaşlarını ziyaret etmekle, sinemaya gitmekle, boş boş gezmekle geçirir. Meursault ise devlet dairesinde çalışan bir memurdur ve kazandığı parayla geçimini sağlamaya çalışır. C., topluma yabancıdır ve kendini toplumdan soyutlar. Sürekli bir sorgulama içindedir, toplumu yargılar. Meursault da topluma yabancıdır; fakat Meursault'da bir kabullenmişlik hissi vardır. O, içinde yaşadığı toplumu sorgulamaz. C., babasından nefret eden, onun gibi olmak istemeyen bir birey olarak karşımıza çıkar. C.'nin çocukluk anılarında hep kötü bir karakter olan bir baba figürü vardır. Meursault ise çocukluğunu babasını hiç tanımadan geçirmiştir. Onun zihninde iyi ya da kötü olan bir baba figürü yoktur. C., aşka önem veren bir bireydir. Hayatına Güler ve Ayşe adında iki kadın girer. Bu iki kadında gerçek sevgiyi ve aşkı arar. Aradığını Güler ve Ayşe'de bulamayan C., eserin sonunda aradığını B.'de bulacağını umsa da B.'nin otobüse binip gitmesi C.'nin umutlarını boşa çıkarır. Meursault ise

[97] Yusuf Atılgan, *age*., s. 127.

aşka önem vermeyen bir bireydir. Ona göre gerçek sevgi veya aşk yoktur. Cinsel arzular vardır. Bu nedenle Meursault, Marie'i arzular; fakat ona âşık olup olmadığı konusunda tereddütler yaşar.[98]

C.'nin en önemli özelliklerinden biri de kimseye güvenmemesidir. Aslında C. de bu güvensizlik duygusunun ortaya çıkmasında çok küçük yaşta annesini kaybetmesi yatar. Bu durum Erikson'un "Psikososyal Kuramı" ile açıklanabilir. Erikson'un psikososyal kuramının ilk gelişim evresi temel güvene karşı güvensizliktir. Bu dönem bebeklik dönemine denk gelir. Bebeğin bu dönemde beklentileri yeme-içme, sevgi ve ilgidir. Bebeğin bu beklentileri karşılanırsa bebekte güven duygusu oluşur. Karşılanmadığı durumda ise güvensizlik duygusu ortaya çıkar ve bu durum bireyin ileriki yaşamına da etki eder. C.'de bir yaşındayken annesini kaybettiği için bu dönemi sağlıklı atlatamamış ve onda bir güvensizlik duygusu ortaya çıkmıştır.

Tüm bu özellikleriyle C.'yi bir antikahraman olarak tanımlamak mümkündür. Zaten roman boyunca yazar, C.'nin bir antikahraman olduğunu her bakımdan okuyucuya sezdirir. Barış Berhem Acar da *Türk Romanında Antikahramanlar* adlı doktora tezinde C.'nin aylak bir antikahraman olduğunu şu cümlelerle ifade eder:

"Aylak antikahramanların belki de zirvesi sayılabilecek karakter, Yusuf Atılgan'ın 1959 yılında yayımlanan kitabı, Aylak Adam'ın başkarakteri C.'dir. İsminin sadece bir harfinin söylenmesi, kendisini aylak olarak tanımlaması, sürekli bir arayış içinde olması, hiçbir işte çalışmaması, moderniteyle birlikte ekonomik sistemin dayadığı düzene uyanları küçümsemesi, sisteme karşı çıkışı ve onlardan biri

[98] Hande Bağcı, "Aylak Adam ve Yabancı Romanlarında Yabancılaşma", *Karadeniz*, C.1, S. 29, 2016, s. 135-149.

olmaması, bireysel geçmişinden kalanların oluşturduğu bilinçdışı ve kenti gezerek deneyimlemesiyle tam bir aylak antikahraman olarak tanımlanabilir."[99]

3.1.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Sadık

C.'nin arkadaşıdır. Sadık'ın Maçka'da bir resim atölyesi vardır. Bu atölyede resim dersleri vermektedir. İki kız, sekiz erkek olmak üzere toplamda on öğrencisi vardır. Sadık, oldukça titiz ve işine önem veren biridir. Atölyesinde herkesi çalıştırmaz. Yalnızca beğendiği kişileri çalıştırır. Aynı zamanda oldukça disiplinli biridir. Fazla başıboşluğu, gırgırı şamatayı sevmez:

> *"Sadık fırçayla tahtaya vurdu.*
> *-Haydi, bakalım, dalga geçtiğimiz yeter, dedi. Sen de kes artık tıraşı da millet çalışsın.."*[100]

Sami

Sadık'ın atölyesinde çalışan ressamlardan biridir. Eserin başlarında Sami'yi C.'nin portresini çizerken görürüz. Daha sonra Sami'nin B.'nin kardeşi olduğunu öğreniriz. Eserde süreklilik göstermeyen Sami, yazar tarafından da ayrıntılı bir şekilde tanıtılmaz.

Ayşe

C.'nin ressam sevgilisidir. Eserin başında C. ile iyi giden bir ilişkileri vardır; fakat C., onu bir gün " Selim" adlı bir kişiyle görür ve Ayşe'nin onu aldattığını düşünür. Oysa Ayşe'nin yanındaki kişi Ayşe'nin yalnızca arkadaşıdır. Aralarında bir

---

[99] Barış Berhem Acar, *Türk Romanında Antikahramanlar,* (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Edirne 2020 s. 247.
[100] Yusuf Atılgan, *age*., s. 15.

ilişki yoktur. Bu olaydan sonra Ayşe, C. tarafından terk edilir. Ayşe, gerçeği anlatmak için sürekli C.'nin gidebileceği yerlere gider; ama onu bulamaz. Eserin ilerleyen kısımlarında C. ile Ayşe, yazın bir pansiyonda karşılaşırlar ve aralarındaki aşk yeniden alevlenir. Birlikte güzel günler geçirirler ve mutlu giden bir ilişkileri vardır. Hatta C., Ayşe sayesinde babasından kalan bazı cinsel korkularını da yener. Ayşe ile sevişirken korkmadan onun bacaklarına dokunur, okşar. Bu bakımdan Ayşe C.'nin yaşadığı bazı komplekslerin sona ermesinde önemli rol oynar; fakat Ayşe, C. ile yaşadığı her şeyi ve C. hakkındaki düşüncelerini tuttuğu günlüğe yazar. Günlükte yazanları C.'nin okuması ve C.'nin babası ile Zehra teyzesi arasındaki ilişkiyi Ayşe'ye anlatması ikisi arasındaki birlikteliğin son bulmasına neden olur.

Güler

Güler, eserin "ilkyaz" bölümünde karşımıza çıkar. C'nin hayatına giren kadınlardan biridir. Güler, C.'nin daha önce okuduğu fakültede okumaktadır. C., Güler'i ilk kez B. ile birlikte bir sokağın köşesinde görmüş ve beğenmiştir. O günden sonra da sürekli Güler'i takip etmiştir. Güler koyu mavi gözlü, güzel bir kadındır. Onun koyu mavi gözlere sahip olması C. için son derece önemlidir; çünkü C.'nin yıllar önce kaybettiği annesi de koyu mavi gözlüdür. Dolayısıyla da C., onun gözlerine baktığında annesini anımsar. Güler de zamanla C.'yi tanıdıkça ona âşık olur, daha neşeli bir insan hâline gelir. Güler'deki bu değişim ailesinin de dikkatini çeker. Güler, B'ye yazdığı mektupta da bu durumu açıkça belirtir:

"Eve gidince anneme akşam ne yemeği olduğunu sordum. 'Patatesli tas kapaması!' dedi. Boynuna sarıldım, öptüm. 'Canım anneciğim benim!' dedim. 'Ne oluyorsun kız, deli?' Evde daha kimseye söylemedim. Ama bir şeyler seziyorlar. Bu akşam babam, 'Bu ne neşe kızım?' diyordu. Gülfer, 'Bu sıra bir üzgün bir neşeli o!' dedi..."[101]

[101] Yusuf Atılgan, *age*., s. 68.

Güler, C.'yi seven bir kadındır. C. ile küçük bir evde oturup iki çocuklu mutlu bir ailenin hayâlini kurar; fakat Güler'in kurduğu bu hayâller C. ile örtüşmez. Güler de zamanla bunun farkına varır ve B.'ye yazdığı mektupta bundan bahseder:

"Onun ne istediğini anlamıyorum. Nasıl olur da bir insan küçük bir evi, bir eşi, iki çocuğu olsun istemez?..."[102]

Aralarındaki ilişki hayat görüşleri farklı olduğu için sona erer. Güler ile C.'nin hayat görüşleri ne kadar farklı olsa da ortak bir yönleri de vardır. O da çocukluklarında yaşadıkları güzel anılara duydukları özlemdir. C, sürekli çocukluğunda teyzesiyle geçirdiği güzel günleri anımsar. Güler ise C. ile çocukluğunun geçtiği bir sokakta konuşmak ister:

"Bu akşam eski sokağımızdan geçtim. Evin karşısında durdum. O uzakta durdu. Gene konuşmadı. Orada, çocukluğumun sokağında konuşacağız diyordum."[103]

B.

B., Güler'in arkadaşı, Erhan'ın sevgilisidir. Aynı zamanda Sadık'ın atölyesinde çalışan Sami'nin de ablasıdır. Yirmi iki yaşındadır. Erhan ile olumsuz sonuçlanan birlikteliği neticesinde yaşadığı şehri terk etmiştir. B., karakter olarak C. ile uyuşan biridir. Yazar, tıpkı C. gibi B.'ye de bir isim vermez. Yazarın B'ye bir isim vermemesi ve onu okuyucuya sadece B. olarak tanıtması aslında B'nin C.'ye ne kadar uygun bir karakter olduğunu göstermek içindir; çünkü eserde diğer şahısların ismi açıkça belirtilirken sadece bu iki kişinin B. ve C. olarak tanıtılması bunu doğrular niteliktedir. Her ne kadar B. ve C.birbirine uygun olsalar da eserde yazar, okuyucuya B'yi C'nin hayatına giren kadınlardan biri olarak sunmaz. Sadece B. ile

[102] Yusuf Atılgan, *age*., s. 78.
[103] Yusuf Atılgan, *age*., s. 55.

C.'nin uyumlu bir çift olabileceği mesajını verir. Ayrıca B. ve C.'yi bir araya getirecek fırsatlar yaratır ama eser boyunca B. ve C. birbirlerini tanıyamazlar:

"Gitseydi B.'yi tanıyacaktı. Bu fırsat kaçtı. İkinci fırsatın bunca çabuk çıkacağını kim diyebilirdi? O da oldu. Dolmabahçe durağında iki yandan gelen iki tramvay yan yana durdular. Başını sola çevirseydi onu görecekti; B.'nin yüzü ondan yanaydı. Ama onun aklı fikri önündeki adamın kulağının ardındaki kirdeydi..."[104]

"Ucunda Galata kulesinin göründüğü sokağa bir an önce erişmenin sevicenliğiyle inerken çarptığı genç kıza düşünmeden, '-Pardon!' der de yüzüne bakmaz. (Bu kız B. idi. İki gündür hasta yatan Güler'i yoklamış. Şişhane'de tramvaya biniyordu. Koluna çarpan adamı eskiden bir yerde gördüğünü sandı.)"[105]

Aktör

C.'nin gittiği meyhanede karşılaştığı tiyatro oyuncusudur. Oldukça konuşkan biridir. Bu nedenle de C. onun çok konuşkan biri olmasından hoşlanmaz; ama o gece gittiği meyhanede onu görünce sevinir, birlikte içerler, sohbet ederler ve sarhoş olurlar. Aktör kadınlara oldukça düşkün biridir. Tiyatroda oynadığı rol arkadaşının öpüşürken dudaklarını ısırır, onu cinsel olarak arzular:

"'Kiremitlerden biri çatlak olmasa dam akmaz' dedikten sonra onu öpmem gerek. Dudaklarını öperken ısırıyorum. Oyundan sonra 'Alçak' diyor, 'söylicem yönetmene bir daha yaparsan.' İnadına ısırıyorum kaltağı. O, sahnenin ortasındadır hep. Ben sırtım seyircilere dönük, kollarım yukarda yaklaşıyorum. Kiremitlerden biri çatlak olmasa dam akmaz, diyorum. Ne boktan laf değil mi? Başına geleceği biliyor. Titriyor dudakları. Ne dudaklar bilirsin; iri iri, üstelik boyalı."[106]

---

[104] Yusuf Atılgan, *age*., s. 16-17.
[105] Yusuf Atılgan, *age*., s. 137.
[106] Yusuf Atılgan, *age*., s. 20.

Avukat

Eserde ismi açıkça belirtilmez. Kır saçlı, orta yaşlı, iri burunludur. C.'nin maddi işleriyle ilgilenir. Her yıl sonunda C.'nin yanına gelip ona rapor verir. İmzalatılması gereken evrakları imzalatır. C.'nin yazın kaldığı pansiyonu da yine bu avukat tutar.

Bayan Naciye

Eserin "Yaz" bölümünde karşımıza çıkan biridir. Bayan Naciye'nin biri küçük diğeri büyük olmak üzere iki evi vardır. Bayan Naciye, küçük evde kendi kalmakta, büyük evini ise pansiyon olarak kullanmaktadır. C. de yaz mevsimini bu kadının pansiyonunda geçirmiştir. Bayan Naciye, yalnız bir kadındır. Yaz aylarında Mühendis Hayri Bey ve ailesi onun yanına gelir ve Bayan Naciye biraz da olsa yalnızlığını onlarla avutur.

C.'nin Babası

Eserde ismi belirtilmeyen C.'nin babası oldukça otoriter, C.'ye karşı sevgi ve şefkat göstermeyen kadınlara düşkün bir adam olarak karşımıza çıkar. Evdeki hizmetçilere sarkıntılık yapar, onlarla cinsel ilişkiye girmek ister. Bir gün yine bir hizmetçiyle oynaşırken oğluna yakalanır ve ona tokat atar. Aynı zamanda baldızı Zehra ile de yakınlaşır. Onunla birlikte olur. Hatta C. onu Zehra teyzesiyle yakaladığında C.'yi döver ve kulağının yırtılmasına sebep olur. Bu nedenle de eserde oğlu tarafından sevilmeyen bir baba olarak karşımıza çıkar ve C., babasının nasıl biri olduğunu şu cümlelerle ifade eder:

"Bende gördüğün her şey babamla başlar. Pek küçükken yanaklarımı öpmeye yaklaşan adamın kara bıyıklarından gene o korkuyla karışık iğrenmeyi duyar mıydım, yoksa bunu sonradan mı düşündüm, bilmiyorum. Bu seyrek yaklaşmaları 'içilmiş şarap kokulu öpüşler' olarak hatırladığıma göre, onlara bende yarattıklarını sandığım duyguyu ilerde eklemiş olacağım. O yaşta, içilmiş şarap

kokusunu elbette bilemezdim. Ben onu daha çok, 'çocuğu yatır' sözüyle hatırlıyorum. Gündüzleri evde olmazdı. Komisyonculuk yaptığını söylerlerdi. Yemeği evde yediği akşamlar sofradaki o sıkıcı sessizlik! Yasağı unutup konuşmağa başladığım zamanlar, kaşları inik, bana bakardı. Büzülürdüm. Akşamları yemeğe gelip gelmeyeceği belli olmazdı. Saat yediye dek beklerdik. Vakit yaklaştı mı yüreğimde bir çarpıntı başlardı. Tam gelmeyeceğini düşündüğüm sıra kapıdan girişleri! Nasıl kararırdı içim!"[107]

Eserde, C.'nin babası bütün bu davranışlarından dolayı olumlu bir baba figürü çizmez. C. ile aralarında bir sevgi bağı yoktur. Babanın yaptığı tek olumlu davranış okurken oğluna para göndermektir. C., babasından kendisine yüklü bir miktar miras kalsa da daima babasını reddeder. Onunla beraber oturdukları evi bile satar. Ona benzemekten, onun gibi olmaktan çok korkar:

"Okuldan suratımda çürükler, tırnak yaralarıyla döndüğüm günler babam, '-Görürsünüz, adam olmayacak bu çocuk,' derdi. Konuşmazdım. Sevinirdim. Babam adamsa ben olmayacaktım. 'Büyüyünce bıyık bırakmayacam.' derdim kendi kendime. Ertesi gün daha çok dövüşürdüm. Ötekiler benden yıldılar. Öğretmenler babama yazarlardı. İyi ki okumamı istemiyordu. Yoksa ona inat okumazdım. '-Okuyup da ne olacak? İşadamı olmalı,' derdi. Teyzem ona çıkışırken, ben işadamı olmamaya karar verirdim. Bazı kere teyzem bana büyüyünce ne olacağımı sorardı. '-Bilmiyorum,' derdim. 'Komisyoncu olmayacam ben.' Gülerdi. Başını sallar, '-Sen,' derdi, 'bu kötü adamın yüzünden azap çekeceksin.' "[108]

C., babasını her ne kadar reddetse de hayatı boyunca babasının gölgesi onun peşini hiç bırakmaz. Onun yaptığı her davranış babasından izler taşır; çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi onun davranışlarının kökeninde yaşadığı "oidipus kompleksi" yatar.

---

[107] Yusuf Atılgan, *age*., s. 120.
[108] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 121-122.

Zehra

C.'nin teyzesidir. C.'nin annesi C. bir yaşındayken ölünce C.'ye sahip çıkmış, onu büyütmüştür. C'ye karşı oldukça sevgi dolu ve merhametlidir; fakat C.'nin babası ile aralarında bir ilişki vardır. C., babası ile Zehra teyzesinin ilişkisini öğrendiğinde Zehra teyzesini suçlamaz. *"Ya teyzem? Onu hep sevdim. Sonraları babamla isteye isteye yattığını düşündüğümde bile bağışladım onu. Gözümde daha büyüdü."*[109] Bütün kabahati babasında bulur; çünkü Zehra teyzesi onun gözünde annesinin boşluğunu dolduran mükemmel bir kadındır. Hayatına giren tüm kadınlarda da Zehra teyzesinin özelliklerini arar:

"Mavi gözlü bir kızda teyzesinin gözlerindeki maviliği; hayat kadının gözlerinde ise teyzesinin kendisine şefkatle yaklaşırken gözlerinde oluşan şaşılığı görür. Kişisel tarihinde oluşan anne arketipi yediği yemeklerde teyzesinin yaptığı yemeklerin kokusunu hatırlayacak kadar içine yerleşmiştir. Ne var ki, onun bir eşini, ruhunu ve bedenini yaklaştırdığı hiçbir kadında bulamaz."[110]

Erhan

Erhan, eserde B.'nin sevgilisi olarak karşımıza çıkar. B.'yi bir gün şiir okurken dinlemiş ve ondan etkilenmiştir. Böylece aralarında bir yakınlık oluşmuştur; fakat Erhan son derece çapkın biridir. Güler'i görünce Güler'den de etkilenir. Zaten B. de Erhan'ın aradığı kadının kendisi olmadığının farkındadır; ama yine de aralarındaki ilişkinin süreceğine dair umudu vardır:

"B.'nin bir yanı, Erhan'ın aradığı 'o' olmadığını biliyor, ama zorluyor kendini. Niye olmasın? Öyle güzel ki..."[111]

---

[109] Yusuf Atılgan, *age*., s. 122-123.
[110] Hakan Sazyek, "Yusuf Atılgan'ın Aylak Adamı C.", *Kitap-lık*, S.142, Ekim 2010, s. 78.
[111] Yusuf Atılgan, *age*., s. 32.

Erhan, eserde B. ile cinsel birliktelik yaşamak isteyen biri olarak da karşımıza çıkar. B.'yi sinemaya götürdüğünde onun dudaklarına yapışır, memelerini sıkar, bacaklarını eller. Yazar, Erhan'ın bu davranışları karşısında onun nasıl bir karakter yapısına sahip olduğunu şu cümlelerle ifade eder:

"Artık tanıyordu onu. Şiirlerin, kitaplardan kapma büyük sözlerin yapma süsünden sıyrılmış; beylik yargılarla dolu, bayağı. Böyleleri için en önemlisi kızlıktı. Oysa B.'nin ona vermek istediği şeyin yanında kızlık neydi ki? Yarın gidip onların kızlık dedikleri şeyi tanımadığı bir erkeğe verecekti. (Hey gidi öfke, sen insan aklına daha saçma düşünceler bile getirebilirsin.) Yanındaki erkek bunu almanın sorumluluğundan korkar. Biliyor, korkaktır o. Ona sarılmaktan, onunla öpüşmekten tat aldı diye kendini hor gördü. "Bulaşık bezi. Vıcık vıcık..." Onların gözünde bütün kadınlar birdir. Amaçlarına götürmedeki başarısı denenmiş o pek rahat 'sıra'larını bozmazlar: Önce el tutulur, sonra öpülür, sonra memeler okşanır; en son etekliğin altı gelir..."[112]

Ahmet

C.'nin arkadaşıdır. C., ona "İzmirli" diye hitap etmektedir. Eserde Ahmet'i C.'nin Ayşe'ye geçmişini anlatmaya başlamasıyla birlikte tanırız:

"Adı Ahmet'ti ama ona İzmirli derdim. Kaymakamlıkta bilmem ne memuruydu. Hep İzmir'e naklini isterdi. Kısa boyluydu, çevikti. Rakı içmeye onunla alıştım. '- Bu gece içelim mi?' derdi. '-İçelim.' Onun odasına otururduk. İçtikçe çenesi açılır, acayip şeyler anlatırdı. İnsanları yalan söyledikleri zaman dinlemeyi severim. Olmak istedikleri, olamadıkları 'kişi'yi anlatırlar. İzmir'linin sevilmemiş, hor görülmüş bir adam olduğunu sanıyorum. İçerken anlattıklarında o, herkesi kırana koyan biriydi. Attığı yumruğu gösterirken masa sallanırdı. '-Yavaş,' derdim, 'şişeyi devireceksin.' Hoşuma giden iğrenç bir hüneri vardı. İstediği yere tükürebilirdi. '-Duvardaki aynayı görüyor musun? Bak şimdi.' Nişan alıyormuş gibi

[112] Yusuf Atılgan, *age*., s. 33.

az bekler, tükürürdü. Aynadaki tükürük aşağı sarkarken, '-Bir gün kaymakamın gözüne tükürecem,' derdi. 'Bağırırken gözlerini nasıl açıyor görsen! Haaak, tü! Şak! Tam gözünün karasına. Bir gün tükürecem.' Ben Kağızman'dan ayrıldığımda daha tükürmemişti. Kimi gece odama girip cebimdeki ufak paraları çalıyordu. Masada dili dolaşarak sustuğu zamanlar, bana nasıl baktığını görür, 'Şimdi benden para çaldığını söyleyecek' diye düşünürdüm. Oysa hep, 'Kötü yaşıyoruz, kötü!' derdi. 'Bana rakı ver C.!' vermezdim. '- Rakı bitti' derdim. Söverdi. '- Orospu çocuğu! Parlak oğlanlardan adam mı çıkar? Rakı istiyorum ben.' '- Bitti, kalmadı.' derdim. Başını masaya dayar ağlardı. '- Kötü yaşıyoruz, kötü!' Güleceğim gelirdi. Kalkar, onu yatırırdım..."[113]

Feyyaz

Feyyaz. C.'nin geçmişi hatırlamasıyla birlikte karşımıza çıkan kişilerden biridir. C'nin kolejden arkadaşıdır. Bir gün C. ile kolejde okurlarken okuldan kaçmışlar ve geneleve gidip kadınlarla birlikte olmuşlardır. Feyyaz, eserde kadınlara düşkün, yapılan her sohbette kadınlardan bahseden biridir. Eserde ayrıntılı olarak üzerine durulmasa da C.'nin ilk cinsel deneyimini yaşamasına yardımcı olması yönüyle dikkate değer bir şahıstır.

Şaşı Kadın

Eserde hayat kadını olarak karşımıza çıkar. Derin localı sinemanın önünde sürekli müşteri bekler. C., bu kadını Zehra teyzesine benzetir. Bu nedenle de kadına karşı bir samimiyet hisseder. Hatta bir gün onu alıp evine götürür. Şaşı kadın, C'nin evine gidince C. ile birlikte olacağını düşünür; fakat C.'nin amacı Şaşı Kadın ile birlikte olmak değildir. C.'nin amacı Zehra teyzesiyle geçmişte yaşadıklarını bu kadınla tekrar yaşamak ve Zehra teyzesinde duyduğu o kokuyu tekrar bu kadında hissetmektir:

[113] Yusuf Atılgan, *age*., s. 124-125.

Sacide

Sacide, eserin son bölümü olan "Güz" bölümünde karşımıza çıkan bir kişidir. Sacide bir plak mağazasında çalışmaktadır. *Duldur. Annesi, üvey babası, biri kendi babasından üç kardeşiyle Tarlabaşı'nda bir evin ikinci katında oturmaktadır.*[114] C. boş boş gezerken plak mağazasına uğradığında Sacide ile aralarında bir yakınlaşma olur; fakat Sacide evlilikten söz etmeye başlayınca C. onunla bir daha görüşmez.

Kemal

Kemal de tıpkı Sacide gibi eserin sonlarına doğru tanıdığımız biridir. Sadık ve C.'nin ressam arkadaşıdır. Kemal uzun bir süre Fransa'da yaşamıştır. Yurda dönünce de evlenmeye karar vermiştir. Evlenmeyi düşündüğü kişi de C.'nin eski sevgilisi Ayşe'dir.

Eleni

Eserin ilk sayfalarından itibaren tanımaya başladığımız biridir. Ara sıra C.'nin evine gidip temizlik yapar. Eserde fazla bir öneme sahip olmayan bu kişi yazar tarafından şöyle tanıtılmıştır:

"Yukarıdakilerin hizmetçisi Eleni evli değil ama ona göre pastırmacının karısıdır. Ayda otuz liraya bazı günler aşağı iner, ortalık süpürür. İki üç yıl sonra evlenecek..."[115]

Laura

Laura, C.'nin Ayşe ve Güler'den önce hayatına giren Amerikalı bir kadındır. Eserde çok sık karşımıza çıkmaz. C.'nin Kadıköy iskelesine gittiğinde

[114] Yusuf Atılgan, *age*., s. 138.
[115] Yusuf Atılgan, *age*., s. 11.

yıllar önce Laura ile birlikte oturdukları masayı görünce onu hatırlamasıyla beraber okuyucuya sunulan bir karakterdir.

Mühendis Hayri Bey

Ayşe'nin babasının arkadaşıdır. C. ile Ayşe'nin beraber olduklarını öğrenince bu durumu Ayşe'nin babasına söylemek ister. Eserde çok fazla karşımıza çıkmayan Mühendis Hayri Bey, yazları ailesiyle birlikte Bayan Naciye'nin pansiyonunda kalır.

Semiha Hanım

Mühendis Hayri Bey'in karısıdır. Kocasını seven ve onu düşünen biri olduğu söylenebilir. Kaldıkları pansiyonda kocasının katılmadığı yemeklerde ona yemek ayırması bunu doğrular. Eserde çok fazla üzerinde durulmayan biridir.

Semra

Mühendis Hayri Bey ve Semiha Hanım'ın 16 yaşlarındaki büyük kızıdır. Semra, C.'ye karşı bir yakınlık hisseder. Ne zaman pansiyonda yemeğe otursalar Semra, C.'ye hizmet eder. C.'den hoşlandığı için Ayşe'ye olan tavırları değişir.

3.1.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Aylak Adam adlı eserde dekoratif unsur durumundaki kişiler, genellikle eserin başkişisi olan C.'nin gittiği mekânlarda karşılaştığı kişilerdir. Bu kişiler şöyle sıralamak mümkündür:

İki Terzi: C.'nin dayak yediği ve sürekli onları arayıp hesap sormak istediği kişilerdir. Eserde bu kişilerin nasıl biri oldukları hakkında ayrıntılı olarak bilgi

verilmez. Sadece bunlardan birisinin bıyıklarının siyah renkli olduğu okuyucuya söylenmiştir:

"*Beyoğlu'ndaki terzi dükkânlarını dolaşmıştım. Uykulu sokakta beni çökerttikleri yer lambalardan uzak değilmiş, birinin kara bıyıklı olduğundan başka şeyler de biliyormuşum gibi arıyordum onları...*"[116]

Necmi-Fatma-Selma: Sadık'ın resim atölyesinde çalışan kişilerdir. Eserde; Necmi, Fatma ve Selma'yı C.'nin Sadık'ın atölyesine gidip oradakilerle sohbet etmeye başlamasıyla tanırız.

C.'nin Sinemada Karşılaştığı Kadın: C., Sadık'ın atölyesinden çıktıktan sonra Karaköy'de bir sinemaya gider ve bu kadın, C.'nin yanındaki koltuğa oturur. Oturur oturmaz da C.'nin dikkatini çeker.

C.'nin Tramvayda Karşılaştığı Kadın: Eserde bu kadın daha çok cinsel yönüyle karşımıza çıkar. C.'nin bindiği tramvayda bacaklarını C.'nin dizine değdirir. C. ile cinsel bir yakınlık kurmak ister. Bu çabasında da başarılı olur; çünkü C. tramvaydayken kadının çeşitli uzuvlarını okşar.

Dilenci: Eserin "Kış" bölümünün sonlarına doğru karşımıza çıkan bir kişidir. C.'nin evine yakın bir yerde oturur. Parası olduğu ve sigara içtiği hâlde dilenmeyi meslek hâline getirmiştir. Eserde yazar, bu adamım dış görünüşünü şöyle tasvir eder:

"Büyük çeneliydi. Çiçek bozuğuydu. Pek yaşlı sayılmazdı ama üstünde bir çökmüşlük vardı..."[117]

---

[116] Yusuf Atılgan, *age*., s. 10.
[117] Yusuf Atılgan, *age*., s. 43.

Kediyi Ezen Şoför: 27 Mart Cumartesi günü C.'nin Güler'i görmek umuduyla gittiği yerde kediyi ezmiştir. Sakin, vicdanlı bir adamdır. Kediyi ezdiği için üzülmektedir. Aynı zamanda da çok konuşan biridir; çünkü C. onun arabasına bindiğinde sürekli konuşmuştur. C., bu duruma daha fazla dayanamayıp gideceği yere varmadan arabadan inmiştir. Şoför, eserde silik bir karakterdir; fakat yazarın şoförü eserin şahıs kadrosuna dâhil etmesinin sebebi C. ile Güler'i bu şoförün kediyi ezme hadisesiyle bir araya getirmektir. Çünkü C., bu olay neticesinde ilk kez Güler'i görme fırsatı yakalamıştır.

Deniz Kenarında C.'nin Dövdüğü Adamlar: Bunlar iki kişidirler. C. ile Güler deniz kenarında otururlarken Güler'e laf atmışlardır. Hayatta her zaman karşımıza çıkabilecek kötü karakterli, kadın düşkünü bireylerdir. Yazarın bu kişileri kurguya dâhil etmesinin asıl sebebi, C.'nin sevdiği kadına laf atılınca nasıl bir karaktere dönüştüğünü okuyucuya göstermek içindir.

Berber: Eserin son bölümünde karşımıza çıkan biridir. Oldukça dedikoducu bir adamdır. Kendisine gelen müşterilerle karşısındaki binada oturan ve kocasını aldatan kadının dedikodusunu yapar.

Seyfi: C. traş olmaya gittiğinde berberin traş ettiği adamdır. Bu adam oldukça saygın biridir; fakat o da berberle kocasını aldatan kadının dedikodusunu yapmaktan geri kalmaz.

Nihat- Meliha: Güler'in okuduğu fakültedeki arkadaşlarıdır.

Bunlar dışında eserde dekoratif unsur durumunda bulunan başka kişiler de vardır: Rum kızı, Güler'in anne ve babası, Güler'in kız kardeşi Gülfer, Güler'in eski erkek arkadaşı Nazım, Bayan Naciye'nin evini temizlemeye gelen kadın, Bayan Naciye'nin pansiyonda misafirleri, Lise müdürü, Lise müdürünün karısı ve onların çocukları, gazinodaki adamlar, gazinodaki garson, pastanedeki garson, taksici...

3.2. Anayurt Oteli

3.2.2. Romanın Özeti

Yusuf Atılgan, *Anayurt Oteli* adlı eserinde romanın başkişisi olan Zebercet'in başından geçen olayları anlatır. Ailesinden kalan otelin kâtibi olan Zebercet, kişilik bunalımı yaşayan ve yalnızlık çeken bir bireydir; fakat bir gece otele Gecikmeli Ankara Treniyle Gelen Kadın, Zebercet'in hayatını değiştirir. Kadın otele gelir gelmez Zebercet bu kadından çok etkilenir; ama kadın otelde bir gece kalır ve ertesi sabah otelden ayrılırken bir süre sonra otele tekrar geri döneceğini söyler. Kadın otelden ayrıldıktan sonra otele emekli subay olduğunu söyleyen biri gelir; fakat Zebercet bu adamdan hiç hoşlanmaz onunla sohbet etmekten bile kaçınır. Gecikmeli Ankara Treniyle Otele Gelen Kadın'ın yolunu gözler. Her gün o gelecek diye giyinip süslenir. Kadın otele gelmeyince Zebercet, bir süre sonra kadının otelde kaldığı odaya taşınır. Geceleri sürekli onu düşünmeye başlar. Kadınla ilişkiye girdiğini hayâl edip cinsel yönden tatmin olur. Bu arada otelde kalan Emekli Subay da otelden ayrılır. Bu adamın da otelden ayrılmasıyla Zebercet, daha da yalnızlaşır ve psikolojik bir buhrana sürüklenip oteli kapatma kararı alır. Otelin kapısına "Kapalıyız" yazan bir kâğıt yapıştırır. Otel kapalı olduğu için artık otele kimse uğramaz. İyice yalnızlaşan Zebercet, bir gün otelden çıkıp aşevine gider. Orada içki içip sarhoş olur. Aşevinden çıkınca bir adamın peşine takılır. O adamla birlikte horoz dövüşlerinin yapıldığı yere gider. Orada "Ekrem" adlı on yedi yaşında genç biriyle tanışır. Ekrem'e karşı cinsel bir yakınlık hisseder. Onu otele çağırıp birlikte olmayı düşünür; fakat bu düşüncesinden daha sonra vazgeçer. Ekrem'in yanından ayrıldıktan sonra otele döner. Otelde çalışan Ortalıkçı Kadın'ın odasına girerek ona tecavüz eder. Daha sonra da bu kadını boğarak öldürür. Zebercet, sadece kadını öldürmekle kalmaz, yaşananlara şahit olan odadaki kediyi de acımasızca öldürür. Ortalıkçı Kadın'ı öldürdüğünü kimseye söylemez ve onu saklamaya karar verir. Daha sonra otelde çok canı sıkılan Zebercet, sokaklarda amaçsızca dolaşmaya başlar. Adliyedeki bir duruşmaya katılır. Bu duruşmada karısını gerdek gecesi öldüren bir adam yargılanmaktadır. Zebercet, duruşmayı izledikten sonra kendini bu adamın yerine koyar ve psikolojisi daha da bozulur. Duruşmadan çıktıktan sonra parkta bir

adam görür ve bu adamla sohbet eder. Eserin sonunda da ruhsal durumu iyice bozulan Zebercet, kendini asarak yaşamına son verir.

3.2.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

3.2.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Zebercet

Zebercet, eserin başkişisidir. Yazar, Zebercet'i okuyucuya şöyle tanıtır:

"Orta boylu denemez kısa da değil. Askerliğindeki ölçülere göre boyu bir altmış iki, kilosu elli dört. Şimdilerde otuz üç yaşında, gene don-gömlek kantara çıksa elli altı ya da elli yedi kiloyu bulur. İki yıldır karın kasları gevşemeye başladı. Başı bedenine göre büyükçe, alnı geniş; saçları, kaşları, gözleri, bıyığı koyu kahverengi, yüzü koyu biraz aşağıya çekik ama gecikmeli Ankara treniyle gelen kadının gittiği sabah aynaya baktığında gördüğü kadar değil. Elleri küçük, tırnakları kısa; omuzları, göğsü dar..."[118]

Zebercet, 28 Kasım 1930 tarihinde yedi aylık olarak dünyaya gelmiştir. Zebercet'in erken dünyaya gelmesi onun sabırsız biri olduğunun en büyük göstergesidir. Yazar da bu durumu okuyucuya şöyle ifade etmiştir:

"1. Sabah. Okula gidecek. Salona iner. Babası o zamanlar salonda yakılan kömür sobasının külünü boşaltıyor.
Zebercet: Baba yirmi beş kuruş verir misin?
Babası: Ne olacak?
Zebercet: Defter alıcam.
Babası kürekteki külü kovaya döker; küreği gene sobanın deliğine sokar.

[118] Yusuf Atılgan, *Anayurt Oteli*, Can Yay., İst., Eylül 2017, s. 15-16.

Zebercet: Hadi baba, geç kaldım.

Babası: Patlama oğlum; şu külü alayım. Ananın karnında yedi ay nasıl durdun?

2. Öğlenleyin okuldan dönmüştür. Yukarı çıkar. Anası mutfakta bir tabağa marul doğruyor. Tencere gaz ocağında.

Zebercet: Karnım acıktı

Anası: Şimdi pişer yemek, sabret biraz. Ne oğlan! Karnımda bile sabredemedi dokuz ay... "[119]

Zebercet, küçükken her ne kadar sabırsız biri olsa da zamanla büyüdükçe sabretmeyi öğrenmiştir. Aslında Zebercet'i sabırlı yapan yaşadıklarıdır; çünkü Zebercet, ilkokulu bitirdiği yaz sünnet olmuş ve yine o yaz, annesini kaybetmiştir. Annesi öldükten sonra babası onu okula göndermemiştir. Zebercet de askere gidene kadar sekiz yıl babasına otelde yardım etmiştir. Askerden döndükten iki ay sonra babasını kaybetmiştir. Babasını kaybedince otelin idaresi Zebercet'e kalmıştır. Zebercet'in bütün hayatı bu otelden ibarettir. O, kendini dış dünyadan izole etmiş ve otele kapatmıştır. Belki de Zebercet için otel bir sığınaktır. O, bu yönüyle anne rahmindeki bir bebeği hatırlatır. Bebek için en güvenli yer, anne rahmidir. Rahim duvarı sayesinde bebek kendini dış tehlikelerden korur. Bu nedenle de duvarı aşmak istemez. Zebercet için de otelin duvarları koruyucudur. Onun otel dışında pek sosyal bir hayatı yoktur. Rutinlerle dolu bir hayatı vardır. Otel dışına sadece yapılması gereken işlerini halletmek için çıkar:

"Otelden pek seyrek çıkardı. Şimdiki gibi olağanüstü bir durum olmazsa yılda ya da iki yılda bir terziye, altı ayda bir keselenmek için hamama dört haftada bir saç traşına, ayda bir otelin paralarını İstanbul'a yerleşen Faruk Keçeci'ye göndermek için postaneye giderdi. Yılda bir otelin vergisini de yatırırdı ama bunun için de ayrıca çıkmazdı; postaneye gittiği gün yatırırdı. Her çıkışında özellikle

[119] Yusuf Atılgan, *age*., s. 16-17.

hamama gittiğinde o yokken otelde kötü bir şey olacakmış gibi tedirginlik duyardı...''[120]

Gecikmeli Ankara Treniyle Otele Gelen Kadın, onun rutinlerle dolu olan hayatını değiştirir. Zebercet, onu gördükten sonra yapmadığı davranışları yapmaya başlar. Giyimine özen gösterir, bıyığını keser. Yıllardır çıkmadığı otelden çıkıp meyhaneye içki içmeye gider, sigaraya başlar. Dolayısıyla da Zebercet, artık kendi kabuğunu kırıp dış dünyaya açılmaya başlar.

Zebercet, cinsel fantezileri ya da sapkınlıkları olan bir insandır. Bunun eserde pek çok yerde örneklerini görmek mümkündür. Ortalıkçı Kadın'ı uyurken okşaması, onunla cinsel ilişkiye girmesi, en sonunda bu kadınla istediği cinsel ilişkiyi yaşayamadığı için onu öldürmesi, horozcular kahvesinde tanıştığı Ekrem'e cinsel yakınlık duyması buna örnek verilebilir. Yine, otelin üçüncü katında altı numaralı odada kalan kadın ve erkeği cinsel ilişkiye girdikleri sırada kapıda durup dinlemesi, Gecikmeli Ankara Treniyle Gelen Kadın'ın odasına girip kadının yastığı ve havlusuyla kadını arzulaması bunun kanıtıdır:

''Dönüp yatağa girdi, yorganı üstüne çekti. Yastığı çevirdi, sarıldı; yüksek sesle 'Gelmeseydin ölürdüm' dedi. Yastığı kokladı, öptü. Erkeklik organı dimdikti. Sıcaktı içerisi; avuçları terliyordu. Doğruldu; yorganı ayak ucuna itti. Göğsünün kılları seyrekti; yüzü sarıydı, gergendi. Kadının unuttuğu karaları ince, sarıları kırmızıları kalın çizgili havluyu demirden aldı; yatağın ortasına serdi; yastığın bir ucunu havlunun altına çekip abandı; sarıldı. Yüksek sesle bir daha 'Gelmeseydin ölürdüm' dedi. Kadın bir şey sormuştu anlaşılan; 'Evet' dedi. Kolları oldukça ince, bacakları kıllıydı. Yüzünü yastıktan ayırıp kadınınkine benzetmeye çalıştığı ince bir sesle 'Ohh, bırakma sakın; memelerimi ısır' dedi. Az aşağı kayıp yastığı ısırdı. İnledi. Bacakları, sırtı gerile gerile, gittikçe hızlanarak uzun süre kalkıp indi kıçı;

[120] Yusuf Atılgan, *age*., s. 25.

durdu. İnce, yorgun bir sesle, kulağına söyleniyormuş gibi yavaşça 'Ooh, nasıl seninim' dedi."[121]

Zebercet, psikolojik rahatsızlıkları olan sorunlu bir bireydir. Zebercet'in sorunlu bir birey olmasının altında geçmişte yaşadığı bazı olaylar yatar. O, doğumundan itibaren hor görülmüş bir bireydir. Yedi aylık dünyaya geldiğinde babası onun el kadar olduğunu görünce, *"Pamuğa sarıp inci kutusuna yatırılır bu; Zebercet koyun adını."* [122]diyerek ondaki aşağılık kompleksinin ilk tohumunu atmış olur. Daha sonra Zebercet okula başladığında okuldaki arkadaşları tarafından küçük düşürülür. Aynı durum askere gittiğinde de devam eder. Askerde emir eri olarak görev yaparken yüzbaşının karısı ve baldızı gittikleri her yere onu da peşinden sürüklerler. Onun yanında kadınsal meselelerden konuşmaktan çekinmezler; çünkü yüzbaşının karısı ve baldızına göre o, bir kadından farksızdır. Zaten yüzbaşı da bunu bildiği için ona bu görevi vermiştir. Dolayısıyla da tüm bu yaşantılar onu sorunlu bir birey olmaya itmiştir. Bu nedenle de Zebercet, çevresindekilere karşı otoriter bir tutum sergileyememiştir. Onun otorite kuramama durumu babasının ölüp otel yönetiminin kendine kalmasıyla son bulur. Murat Belge bu durumu şöyle açıklar:

"Babası ölüp de otel yönetimi Zebercet'e kalınca, burası onun 'iktidar' alanı oluyor. İstediğini alıp istemediğine 'Yer yok' diyebilir. Otelle işi olan esnaf ona da saygı gösteriyor. Ortalıkçı Kadın tamamen onun otoritesi altında. Bu böyle olunca Zebercet otelinden hemen hemen hiç çıkmıyor. 'Her horoz kendi çiftliğinde öter' bilgeliğine uygun şekilde muktedir olduğu yere yapışıp kalıyor."[123]

Prof. Dr. Cengiz Güleç de *Varlık* dergisinde yayımlanan "Anayurt Oteli: Zebercet'in Dünyası" başlıklı makalesinde Zebercet'in şizoid bir kişiliğe sahip olduğunu şu cümlelerle ifade eder:

---

[121] Yusuf Atılgan, *age.,* s. 49.
[122] Yusuf Atılgan, *age.,* s. 16.
[123] Nergis Öztürk- Necdet Berk Özler, *Zebercet'ten Cumhuriyet'e "Anayurt Oteli"*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İst., Aralık 2015, s. 20.

"Zebercet, psikiyatrik teşhisler açısından bakıldığında tam bir şizoid kişilik yapısı göstermektedir. Alabildiğine içine dönük toplumsal ilişkileri soğuk ve mesafeli, karşısındakilere güvensiz, kuşkucu ve ürkek bir insan. Küçük bir otel neredeyse tüm duygusal evrenini doldurmaya yetmektedir. Doğup büyüdüğü kasabada çalıştığı otelin bulunduğu sokaktan bir adım öteye hemen hiç geçmemiş ve tüm gününü otelin içinde geçirmekten hiç yakınmayan sessiz biraz 'garip' bir insan. Fizik yapısı da ruhsal yapısıyla uyumludur. Dar omuzlu, zayıf ve çelimsiz. Kimsenin iç dünyasını merak etmeyen ve onlarla duygusal hiçbir alışverişe girmeyen bu sessiz ve içine kapanık insan, dışarıdan bakıldığında da dayanılması zor gibi görünen bir ruhsal denge ve uyumla yaşamını sürdürmektedir."[124]

Prof. Dr. Cengiz Güleç'in de ifade ettiği gibi Zebercet, şizoid bir insan profili çizer. Zebercet'in yaşadığı ilişkiler veya duygular hep tek taraflıdır. Zebercet, Ankara Treniyle Otele Gelen Kadın'a karşı duygusal bir yakınlık hisseder; fakat kadın Zebercet'in ona olan duygularının farkında bile değildir. Zebercet'in Ortalıkçı Kadın'la cinsel olarak ilişki yaşaması da tek taraflı olur. Zebercet bu kadınla karşılıklı cinsel bir ilişki yaşamayı arzulasa da kadın uykusundan uyanıp Zebercet ile sevişmez. Yine Zebercet Horozcular Kahvesi'nde tanıştığı Ekrem'e de tek taraflı bir yakınlık duyar; çünkü Zebercet, Ekrem'i cinsel olarak arzulasa da Ekrem onun hislerine karşılılık vermez ve ona "ağabey" diye hitap eder.

Eserde Zebercet'in davranışlarını Freud'un Yapısal Kişilik Kuramındaki "id, ego, süperego" kavramlarıyla açıklamak mümkündür. İd, kişiliğin ilkel yönüdür. Doğuştan gelen cinsellik, saldırganlık gibi dürtüleri içerir. İçimizden geldiği gibi davranmayı esas alır. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde Zebercet'in cinselliğe düşkün bir birey olması, Ortalıkçı Kadın'a saldırması, onu boğarak öldürmesi, bu cinayete şahit olan kediyi de acımasızca ortadan kaldırması "id" den kaynaklanmaktadır. Ego, id ve süperegoyu dengelemeye çalışır. Kişiliğin denge yönüdür. Ego, id ve süperego arasındaki dengeyi iyi kurarsa sağlıklı bir kişilik ortaya

[124] Prof. Dr. Cengiz Güleç, "Anayurt Oteli: Zebercet'in Dünyası", *Varlık*, Şubat 1992; *Yusuf Atılgan'a Armağan*, s. 365.

çıkar; fakat onda ego, id ve süperego arasında sağlıklı bir denge kuramamış ve onda bazı kişilik bozuklukları ortaya çıkmıştır. Süperego ise kişiliğin toplumsal yönüdür. Toplumun beklentileri doğrultusunda davranmamızı isteyen yönümüzdür. Eserin sonuna doğru Zebercet'in davranışlarını süperegonun yönettiği görülür. Aslında Zebercet'i intihara sürükleyen şey de süperegodur; çünkü Zebercet, seyirci olarak katıldığı duruşmada karısını öldüren bir adamın tutuklandığını görünce kendisinin hiç suç işlememiş gibi dolaşmasını kabullenemez ve intihar eder. Bu intihar süperegonun bir sonucudur. Ali İhsan Kolcu'ya göre ise Zebercet'in intiharının temel nedeni Albert Camus'nün absürd felsefesidir:

"Camus'nün saçma felsefesi temelde insana sunulan hayatını yaşamaya değer olup olmadığı sorusu üzerinde yoğunlaşmaktadır. İnsan hayatın yaşanmaya değer olduğuna karar verirse onun zorluklarına, sıkıntı ve zahmetlerine katlanmak zorundadır. Bunun tam aksini düşünenler yani hayatın yaşanmaya değer olmadığına karar verenler için intihar kaçınılmaz bir sorundur. Buna da elbette insanın kendisi karar verecektir."[125]

Zebercet'in intiharında dikkat çeken en önemli nokta ölürken meninin gelmesidir. Yazarın eseri bu şekilde bitirmesi çeşitli yorumlara sebebiyet verir. Biyolojik açıdan yorumlandığında bireyin ölümü gerçekleştiğinde ölümün ilk saniyesinden itibaren vücuttaki oksijen hızla tükenmeye başlar ve beyin, fonksiyonlarını yerine getiremez. Beyin tarafından yönetilemeyen kaslar gevşemeye başlar. Dolayısıyla da vücuttan dışkı atımı gerçekleşebilir. Psikoloji açısından yorumlandığında da Özden Terbaş'ın tespitleri dikkat çekicidir:

"Şimdi, Zebercet'in eylemini iki farklı bakış açısıyla yorumlamaya çalışalım:
1) Zebercet tavana yerleştirdiği iple kendini asarken, bir bakıma 'ip ve kubbe'yi oluştururken, sembolik olarak göbek kordonu ile 'anayurt'una, yani ana rahmine

[125] Ali İhsan Kolcu, *Yusuf Atılgan'ın Roman Dünyası*, Toroslu Kitaplığı, İst., Kasım 2003, s. 79.

yerleşmiş olur. Zebercet aradaki ensest engelini aşar, kendisi için anayurdu haline gelen otelde -annesi de aynı otelde ölmüştür- fantezisindeki kadınla, bir bakıma annesiyle yeniden birleşmiş olur; ölümü pahasına! 2) Bir başka açıdan da şöyle yorumlanabilir: Zebercet, acı verici dış dünyadan uzaklaşmak için iple (göbek kordonuyla) uterusa döner ve bir cenin haline gelir. Meninin, babanın menisi olduğunu düşünürsek, Zebercet' in kendi kuruluş anına kadar gerilediğini, hiç doğmamış olmayı arzuladığını düşünmek mümkün görünüyor. Bilindiği gibi Freud ana rahmine geri dönüş fantezisini, anne için duyulan Oidipal ensest arzusuyla tutarlı ve babanın suçluluk yaratan yasaklamasına zıt bir erotik arzu olarak kabul ediyordu. Burada ana rahmine dönüş fantezisinin, anneye duyulan Oidipal arzuyla aynı temel önemi taşıdığı görüşü hakimdir. Çünkü annenin genital organı, memesi ve rahmi, ensest arzusu nesneleri olarak birbirine benzemektedir. Dolayısıyla ilk yorumu bu çerçevede değerlendirmek uygun olabilir. İkinci yorum ise Guntrip'in (1968) görüşleriyle uyumluluk göstermektedir kanaatindeyim. Zira Guntrip ana rahmine dönüş ile meme ve ensest fantezileri arasında bir güdülenim farkı bulunduğunu düşünür. Şöyle ki; ana rahmi fantezileri doğum sonrası nesne ilişkilerini etkisiz kılarken, meme ve ensest fantezileri kılmamaktadır. Bu olgu, gücü ve kendi gerçeklik duygusu bakımından çok özel bir biçimde nesne ilişkilerine bağımlı olan benlik açısından çok önemli bir farktır. Guntrip'e göre ana rahmine geri dönüş, yaşamdan kaçıştır ve yaşamı sürdürmek için bir mücadeleyle ilişkili olan meme ve ensest fantezilerinden vazgeçme anlamını taşır. Zebercet ana rahmine geri dönüş fantezisinin de ötesine geçtiği noktada, yani hiç doğmamış olma fantezisiyle nesnesiz bir döneme geri dönmeyi arzularken, ben olmamayı da seçmiş olur."[126]

Zebercet, Atılgan'ın *Aylak Adam* romanındaki C. ile kişilik olarak bazı yönlerden benzerlik gösterir; ama ikisinin de birbirlerinden ayrılan bazı yönleri de yok değildir. Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2* kitabında yayımlanan "Aylak Adam'dan Anayurt Oteli'ne" adlı yazısında bu durumu şu cümlelerle ifade eder:

[126] Özden Terbaş, *Rüyalardan Gerçekliğe Psikanaliz ve Sanat*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İst. Haziran 2016, s. 71-72.

"İki yapıtın da başkişisi toplumdan kopmuş yalnız kişiler; ikisi de bir tek kadınla iletişim kurabilmede görüyor sorunun çözümünü ve ikisinin de çabası başarısızlıkla sonuçlanıyor. Ancak, Aylak Adam'ın kahramanı C. aydın bir kişidir ve gerçek bir sevgiyi bulabileceği tek kadını ararken, İstanbul'da üniversite öğrencileri ve sanatçılar çevresinde dolaşır. Anayurt Oteli'nin Zebercet'i ise Manisa'da olduğunu tahmin edebileceğimiz küçük bir kent ya da kasabada yaşayan, ilkokul mezunu bir otel kâtibidir ve cinsel ilişkide sıcak bir iletişim kurabileceği bir kadını beklemektedir. Kültür düzeyleri ayrı bu iki adamda da, aranan ya da beklenen kadın bir saplantı halindedir ve ruhsal bakımdan sağlıksız insanlardır ikisi de. Ne ki aylak adam C. kendine güveni olan zeki, güçlü ve paralı bir adamdır. Zebercet ise güçsüz, korkak ve gülünç bir zavallıdır. Her ikisi de ruhsal bakımdan şu üç aşamadan geçer; yalnızlık, kurtuluş umudu, hayal kırıklığı. C. başta yalnızdır; derken aradığı kızı bulduğunu sanır ve umutlanır, sonra hayal kırıklığına uğrar. Ayşe ile Güler ile giriştiği ilişkilerde aynı evreleri gözlemleriz. Zebercet de aynı aşamalardan geçecektir, ama yalnıza bir kez ve sonunda asacaktır kendini."[127]

Hilmi Yavuz da "Romanda Psikolojik Yabancılaşma (II): Anayurt Oteli" başlıklı yazısında C. ile Zebercet'in birbirinden farklı kişiler olduğunu şöyle ifade eder:

"Aylak Adam'ın başkişisi ile 'Anayurt Oteli'nin' başkişisi birbirlerine kesinlikle karşıt olan tipler. Atılgan'ın dünya görüşü açısından bakılırsa, bu bir rastlantı değil. Anayurt Oteli'ndeki otel kâtibi Zebercet, saçmaya varan bir monotonluğu simgeliyorsa, aylak adam bunun tam karşıtı olan bir tipi simgeler. Atılgan, bu iki karşıt tipte insanın durumunun değişmediğini vurgulamak, bu karşıtların birbirlerine dönüşebileceğini belirtmek, iki durumun da bir olguyu, yabancılaşma olgusunu dışlaştırdığını göstermek istiyor."[128]

---

[127] Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*, "Aylak Adam'dan Anayurt Oteli'ne", 18.bs., İletişim Yay., İst., 2012, s. 291-292.

[128] Hilmi Yavuz, *Roman Kavramı ve Türk Romanı*, "Romanda Psikolojik Yabancılaşma (II): Anayurt Oteli", Bilgi Yay., Ankara 1997; *Yusuf Atılgan'a Armağan*, s. 234.

Halil Şahan ise "Yabancılaşmanın Romanı" adlı yazısında C. ile Zebercet'i şöyle bir karşılaştırmaya tabi tutar:

"Yusuf Atılgan'ın en belirgin kişileri Aylak Adam'ın başkişisi C. ile Anayurt Oteli'nin başkişisi Zebercet'tir. Bu iki kişinin yaşamında daha ilk bakışta yoğun bir yalnızlığın egemen olduğu görülür. İnsanlar arası ilişkilerden soyutlamışlardır kendilerini. Zorunlu ilişkilerinde de sıkılgan, tedirgin, alıngan ve bencildirler. Birlikteliği ancak cinsellik düzeyinde denerler. Ne ki bu alandaki davranışları da genellikle olağandışıdır. C., Zebercet'ten daha nesnel bir yaklaşımla sevgiyi arar. İlişki kurabildiği, üstelik bir yere değin sevebildiği kızlar vardır. Ama bir türlü tutarlı olamaz; bir süre sonra bırakır sevdiklerini. Zebercet de öyledir; o da bırakır tutkun olduğu kadınları. C.'nin aydın bir kişi olmasına karşın Zebercet sıradan bir kişidir. Bir kasaba otelinde yazmanlık yapar Zebercet. C. gibi yabancılaşmasını aşmaya yönelik olumlu sayılabilecek bir bilinci yoktur; kurgusaldır bu yöndeki tutumu, zihinsel düzeydedir. Sözgelimi Zebercet, kendisini büyük saygınlığı olan eski bir derebeyi ailesine bağlar soyca. Oysa Zebercet'in söz konusu aile (Keçecizadeler) ile akraba olup olmadığı kesin değildir. Ama Zebercet, akrabalık bağı olduğunu kurgulayarak yabancılaşmasının bir parçası olan aşağılık duygusunu yenmeye çalışır."[129]

Sonuç olarak Zebercet, eserde geleneksel romanlardaki kişilerden her yönüyle farklılık arz eder. Dolayısıyla da onu geleneksel romanlardaki gibi bir kahraman statüsüne sokmak yanlış olur. Onu "antikahraman" olarak değerlendirmek daha doğrudur:

"İsminin tuhaflığından başlamak üzere, bir 'günahın ürünü' olarak görülmesi, geçmişinde hiçbir zaman adam yerine konmamış olması, tepkisizliği, gurur yarası, kısa boyu, tam bir erkek olmadığını düşünmesi, büyük hedefleri olan küçük bir adam olması, görülme arzusuyla küçük görülme endişesini bir arada

[129] Halil Şahan, "Yabancılaşmanın Romanı", *Türk Dili*, Haziran 1975*; Yusuf Atılgan'a Armağan*, s. 229-230.

yaşaması, kendini ifade edecek dilden ve entelektüel birikimden mahrumiyeti, başkalarına muhtaç olması ama onların insafına kendisini bırakmak istememesi, eksikliklerini bildiği halde neye ihtiyacı olduğunu görememesi ve uzaktan da olsa iktidar mekanizmalarının etkisinin altında ezilmesiyle Zebercet, mağdur-cani bir antikahramanın özelliklerini gösterir. Zihninin ve hayatını adadığı otelin bir yeraltı gibi kurgulanması da onu, antikahraman geleneğine bağlayarak, hınçlı antikahramanlardan biri yapar."[130]

3.2.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Gecikmeli Ankara Treniyle Otele Gelen Kadın

Gecikmeli Ankara Treniyle Otele Gelen Kadın'ı eserin daha ilk sayfalarından itibaren tanımaya başlarız. Bu kadının fiziksel özellikleri şöyledir:

"*Yirmi altı yaşlarında. Uzunca boylu, göğüslü, saçları gözleri kara, kirpikleri uzun, kaşları biraz alınmış. Burnu sivri, dudakları ince. Yüzü gergin, esmer…"*[131]

Bu kadın, Ankara treniyle gecikmeli olarak Zebercet'in kâtiplik yaptığı otele gelmiş, kendisine bir oda tutmuş ve bir gece bu otelde kalmıştır. Ertesi sabah otelden ayrılırken kısa bir süre sonra tekrar geleceğini söylemiş; fakat bir daha otele uğramamıştır. Otelde kaldığı süre zarfında Zebercet'i etkilemeyi başarmıştır; çünkü kadın otelden ayrıldıktan sonra Zebercet kadının kaldığı odaya girmiş ve kadından geriye kalan her şeyi dikkatlice incelemiştir:

"*Kadının bıraktığı gibi duruyordu her şey yatağın ayakucuna atılmış yorgan, kırışık yatak çarşafı, terlikler, sandalye, başucu masasındaki gece lambası,*

[130] Barış Berhem Acar, *"Türk Romanında Antikahramanlar"*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Edirne 2020, s. 311.
[131] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 19.

bakır küllükte bitmeden söndürülmüş iki sigara, süzgü, çay bardağı, kaşık, küçük bir tabakta beş şeker..."[132]

Gecikmeli Ankara Treniyle Otele Gelen Kadın'ın ismi eserde belirtilmemiştir. Hatta kadının bir nüfus kâğıdı bile yoktur. Parmağında yüzüğün olmaması okuyucuya kadının bekâr olduğunu düşündürmektedir:

"*O sabah küçük deri valizini yere bırakıp çantasını açarken ne kadar borcum var diye sormuştu, üstü kalsın yüzüksüzdü elleri, çok teşekkür çay için valizini aldı gitti...*"[133]

Gecikmeli Ankara Treniyle Otele Gelen Kadın, Zebercet için saplantı haline gelmiştir; çünkü Zebercet sürekli bu kadının gelmesini bekler, onun hayali ile yaşar. Bu kadını cinsel olarak arzular. Hatta onun kaldığı odaya gidip kadından kalan havluyla mastürbasyon yapar.

Ortalıkçı Kadın

Asıl adı Zeynep'tir; fakat eserde adı Ortalıkçı Kadın olarak geçmektedir. Otelde tavan arasındaki odada kalan bir kadındır. Odası ter kokmaktadır. Bu kadının en önemli özelliklerinden biri uykuyu çok sevmesi ve uykusunun çok ağır olmasıdır. Hatta geceleri donsuz yatmaktadır. Yatarken de iki bacağını hafif aralık bırakmaktadır. Yazar bu kadının dış görünüşünü şöyle anlatmaktadır:

"*Saçları kumral, gözleri koyu mavi, yüzü uzun, burnunun ucu kalkık, ağzı büyükçe, biraz dişlek, dudakları kalın. Orta boylu balıketinde; bacakları az eğri. Otuz beş yaşlarında...*"[134]

---

[132] Yusuf Atılgan, *age*., s. 9.
[133] Yusuf Atılgan, *age*., s. 10.
[134] Yusuf Atılgan, *age*., s. 18.

Ortalıkçı Kadın'ı otele çalışmak için dayısı olduğunu söyleyen bir adam getirmiştir. Bu adamın anlattığına göre Ortalıkçı Kadın, küçük yaşta anne ve babasını kaybetmiştir. 17 yaşına geldiğinde de evlendirilmiştir; fakat evlendirildiği gece kocası onu bakire olmadığı için istememiştir. Daha sonra Ortalıkçı Kadın'ı karısı ölmüş üç çocuklu bir adama vermişlerdir. Bu adam da Ortalıkçı Kadın'ı çok uyuduğu için istememiş ve geri getirmiştir.

Ortalıkçı Kadın otelde Zebercet tarafından cinsel yönden sömürülen bir kadındır; çünkü Zebercet bazı geceler bu kadının odasına girip onunla beraber olur. Kadın ise *"Geldin mi dayı?"*[135] demekten başka hiçbir tepki vermeyerek uykusuna devam eder. Aslında kadının burada söylediği "Geldin mi dayı?" cümlesi son derece dikkat çekicidir; çünkü bu cümle bize kadının dayısı olduğu söylenen adam tarafından cinsel yönden istismar edildiğini gösterir.

Emekli Subay

Yazar, bu adamı okuyucuya şöyle tanıtır:

"Orta boylu tıknaz, saçları oldukça kararmış. Yeşil gözlü, gür saçlı, yüzü etli dudakları ince. Geldiği sabah defterin üstüne bırakıp öğlenleyin aldığı nüfus kağıdına göre soyadı Görgün, adı Mahmut, baba adı Abdullah, ana adı Fatma, doğum yeri Erzincan doğum yılı bin üç yüz yirmi yedi."[136]

Gecikmeli Ankara Treniyle Otele Gelen Kadın'ın çıkış işlemlerini yaptırdığı sırada otele gelmiştir. Kadının otelden ayrıldığını görünce de Zebercet'e bu kadının odasında kalmak istediğini söylemiştir; fakat Zebercet, kadının henüz otelden ayrılmadığını söyleyerek adamı kandırır ve ona ikinci kattaki iki numaralı odayı verir. Bu emekli subayın en önemli özelliği, otelin salonunun giriş kapısına bakan kısmında oturup gazete veya kitap okumasıdır. Aslında bu adamın sürekli otelin

[135] Yusuf Atılgan, *age*., s. 19.
[136] Yusuf Atılgan, *age*., s. 20.

salonunda oturup gazete veya kitap okumasının bir sebebi vardır. Bu sebebi de eserin ilerleyen kısımlarında öğreniriz; çünkü bu adam öz kızını öldürmüştür ve Zebercet'in otelinde saklanmaktadır. Polis onu bulmasın diye kendini Zebercet'e emekli subay olarak tanıtmıştır. Salonda kapıya yakın oturup gazete veya kitap okuması da polisin otele gelip gelmediğini kontrol etmek içindir; fakat bu adamın sürekli otelin salonunda oturması Zebercet'i rahatsız eder:

"Zebercet'i tedirgin ediyor, yalnızlığının rahatlıklarına, söz gelimi eskiden olduğu gibi arada kalkıp salonda dolaşmasına, seyrek de olsa gerektikçe burnunu karıştırmasına, hafifçe bir yanına eğilerek yüksek sesle osurmasına ya da oturmaktan kıçı terlemeye başlayınca doğrulup iki eliyle kalçalarının üstünden pantolonunu sallayarak kıçını havalandırmasına engel oluyordu..." [137]

Kendini "Emekli Subay" olarak tanıtan bu adam bir süre otelde kaldıktan sonra otelden ayrılır.

Salı Günü Otele Gelen Öğretmenler

Karı-koca olan bu çift, Zebercet'in otel işlettiği yerdeki bir liseye atanmışlar ve ev buluncaya kadar otelde kalmışlardır. Ev bulduklarında da Zebercet'e anahtarı teslim etmişlerdir. Özellikle de kadın öğretmen dolgun kalçaları ve düzgün bacaklarıyla Zebercet'in dikkatini çekmiştir. Aynı zamanda kadının adının Saide olması da Zebercet'i etkilemiştir; çünkü Zebercet'in ölen annesinin adı da Saide'dir.

Celepler

Bunlar hayvan ticaretiyle uğraşan kişiler oldukları için kasabaya her geldiklerinde Zebercet'in otelinde kalan kişilerdir. Hepsinin uzun ve kara bıyıkları vardır. Kasabadaki işlerini hallettikten sonra otelde kaldıkları gecenin parasını ödeyerek otelden ayrılırlar.

---

[137] Yusuf Atılgan, *age*., s. 28.

Üç Delikanlı

Bunlar askerlik yapmak amacıyla kasabaya gelmişler ve Zebercet'in otelinde üç numaralı odada kalmışlardır. Bunlardan ikisi ince bıyıklı; biri bıyıksızdır. Bu üç delikanlı da tıpkı celepler gibi otelde kaldıkları gecenin parasını verip otelden ayrılmışlardır.

Kasketli, Orta Yaşlı İki Adam

Perşembe gecesi Kapaklı'dan geldiklerini söyleyip otelde oda ayırtan kişilerdir. Zebercet onlara ikinci kattaki üç yataklı odalardan olan dört numaralı odayı vermiş ve kapılarını kilitlememelerini, yeni müşteri gelirse boş yatağın birini ona vereceğini söylemiştir. Zebercet'in bu adamları pek gözü tutmamıştır. Onların Kapaklı'dan geldiklerine de inanmamıştır.

Avukat ve Yanındaki Adam

Avukat ve yanındaki adam otele Perşembe gecesi gelmişlerdir. Zebercet avukatı tanır; ama yanındaki adamın kim olduğunu bilmez avukatın müvekkili olabileceğini düşünür. Onlara üçüncü kattaki dokuz numaralı odayı verir.

Tek Yataklı Oda Ayırtan Adam

Esmer ve kuru yüzlü bir adamdır. Bir gece Emekli Subay olduğunu söyleyen adamla Zebercet sohbet ederlerken bu adam otele gelir. Adam, otele gelir gelmez Zebercet onu tanır; çünkü adam iki yıl önce de Zebercet'in oteline gelmiş ve para vermeden otelden ayrılmıştır. Bu nedenle de Zebercet bu son gelişinde adamı otele kabul etmez.

Perşembe Gecesi Bir Kadınla Otele Gelen Adam

Bu adam, Perşembe gecesi önce otele tek başına gelmiş ve Zebercet'e bir kadınla birlikte İzmir'e gideceklerken üç saat gecikme olduğunu, istasyonda kaldıklarını söylemiştir. Kadınla birlikte otele gelirse Zebercet'in onlara oda verip vermeyeceğini öğrenmek istemiştir. Daha sonra Zebercet'ten olumlu yanıt alınca kadınla birlikte otele gelmiş ve üçüncü kattaki altı numaralı tek yataklı odayı tutmuştur. Sabah olunca da otelden kadınla birlikte ayrılmıştır. Adamın yanındaki kadının kim olduğu belirsizdir; fakat bu kadın da otele gelen diğer kadın müşteriler gibi ufak kıçı ve düzgün bacaklarıyla Zebercet'in dikkatini çekmeyi başarmıştır.

Orta Yaşlı Pos Bıyıklı Bir Köylü

Bu adam, eserde ilk olarak Ortalıkçı Kadın'ın anlatıldığı bölümde karşımıza çıkar. Ortalıkçı Kadın ile karşılaştıklarında Ortalıkçı Kadın ona Sindilli'yi bilip bilmediğini ve dayısı Çalık Ali'yi tanıyıp tanımadığını sorar. Daha sonra adam eserde Pazartesi adı verilen bölümde tekrar karşımıza çıkar. Oteldeki borcunu ödeyerek otelden ayrılır.

Zebercet'in Babası

Eserde adı "Ahmet Efendi" olarak geçmektedir. Mesleği nüfus kâtipliğidir. Depremde annesini, babasını biri kız biri oğlan iki küçük kız kardeşini kaybetmiştir. Daha sonra halasının yanına taşınmış, bir otelde çalışmaya başlamış ve nüfusa girmiştir. Ardından Rüstem Bey ile tanışmış ve Zebercet'in annesi ile görücü usulü ile evlenmiştir. Zebercet askerden döndükten iki ay sonra bir ilk yaz sabahı 63 yaşındayken ölmüştür.

Zebercet için babası oldukça önemli bir kişidir; çünkü Zebercet sosyal ilişkilerinin çoğunda kendi kimliğini gizler ve babasının kimliğine bürünür:

“ Sigara paketini çıkardı; sordu. İçmiyordu. Sordu. Ekrem’di. O da sorunca sigarasını yaktı önce: ‘Ahmet’ dedi. ”[138]

Eserden alınan yukarıdaki kısım, Zebercet ile Ekrem’in ilk tanıştıklarında aralarında geçen diyalogtur ve bu diyalogta Zebercet kendini babasının adıyla tanıtır.

“ Paketi çıkardı, uzattı; kendisi de aldı. Bir kibritle ikisini de yaktı.
-Sağ olun. Yabancı mısınız?
-Efendim?
-Yabancı mısınız? İş günü de ondan sordum.
-Hayır. İzinliyim, pazara bitiyor.
-Nerede çalışıyorsunuz?
-Nüfus'ta. ”[139]

Eserden alınan yukarıdaki kısımda da Zebercet, parkta tanıştığı bir adama kendi yaptığı işi söylemez. Babasının yaptığı işi sanki kendi yapıyormuş gibi söyler.

Zebercet’in Annesi

Adı Saide’dir. Eserde çok fazla üzerinde durulmayan bir şahıstır. Sadece Zebercet’ten önce biri iki, biri iki buçuk, biri üç aylık üç çocuk düşürdüğünden ve Zebercet’in babasıyla bir tanıdık vasıtasıyla tanıştırılıp evlendirildiğinden söz edilmiştir. Bunun dışında yazar, annesiyle ilgili Zebercet’in şu anısını okuyucuyla paylaşır:

“*Öğleyin okuldan dönmüştür. Yukarı çıkar. Anası mutfakta bir tabağa marul doğruyor. Tencere gaz ocağında.*
Zebercet: Karnım acıktı.

[138] Yusuf Atılgan, *age*., s. 59.
[139] Yusuf Atılgan, *age*., s. 90-91.

Anası: Şimdi pişer yemek, sabret biraz. Ne oğlan! Karnımda bile sabredemedi dokuz ay."[140]

Keçecilerin Rüstem Bey

Yazar, otelin tanıtımını yaparken ilk kez Rüstem Bey'den söz eder. Rüstem Bey, yangından bir süre sonra İzmir'e yerleşmiş ve eskiden nüfus kâtibi olan Ahmet Efendi'nin ısrarıyla konağı otel hâline getirmiştir. Zebercet'in annesinin anlattığına göre Keçecilerin Rüstem Bey, sırım gibi bir gençtir. Zebercet'in annesinden dokuz ay büyüktür. Rüstem Bey, kişilik olarak babası Haşim Bey'e benzemektedir. İşleriyle ve mallarıyla çok ilgilenmeyen biridir. Yangında yok olan dükkânlarının yerine yenilerini yaptırmamış ve arsaları da satmıştır. Zebercet'in babasının cenazesinde de oteli Zebercet'e teslim etmiş ve bir daha otelle ilgilenmemiştir.

Semra

Eserde üzerinde çok fazla durulmayan bir şahıstır. Rüstem Bey'in karısıdır. İzmir'lidir. Hatta İzmir'in en güzel kızlarındandır. İzmir'deki herkes ona "Kolağasının Kızı" diye hitap etmektedir. Rüstem Bey'in Semra Hanım'ı ilk defa gördüğü an önemlidir; çünkü yazar, bu kısımda Semra Hanım'ın fiziksel özelliklerini okuyucuya şu cümlelerle aktarır:

"Haşim Bey'in küçük kızı Ferhunde'nin Hürriyet'ten bir yıl önce gelin gittiği evde görüyor Rüstem Bey kız kardeşinin övdüğü, sonradan karısı olacak genç kızı. Esmermiş, alımlıymış; uzunca boylu, göğüslü, saçları, gözleri kara, kirpikleri uzun, burnu biraz sivri, dudakları inceymiş. Evlendiklerinde yirmi yaşındaymış, kocası yirmi üç."[141]

[140] Yusuf Atılgan, *age*., s. 17.
[141] Yusuf Atılgan, *age*., s. 121.

Keçecizâde Malik Ağa

Zebercet'in otel olarak kullandığı yapıyı önce konak olarak yaptıran kişidir. Keçecizâde Malik Ağa; çalışkan, işine sadık biridir. Kendisine inme ininceye kadar hep ekimlerde, hasatlarda işinin başındadır. Yatsıya kadar dışarıda çalışıp öyle evine dönmektedir. 65 yaşında ölmüştür.

Hâşim Bey

Keçeciler ailesine mensuptur. Rüstem Bey'in babasıdır. Hâşim Bey, Malik Ağa'nın tersine topraklarıyla, mallarıyla ilgilenmeyen biridir. Hatta topraklarıyla ilgilenmediği için kâhyalar onun topraklarının ürünlerinden çalıp zengin olmuşlardır. Hâşim Bey eli açık biridir ve en büyük tutkusu yüzlerce güvercin beslemektir. Hâşim Bey, aynı zamanda cinselliğe düşkün biridir. Altmış yaşını geçmiş olmasına rağmen bile odasına kahve getiren, geceleri Kadriye Kalfa'nın yanında yatan beslemenin memelerini sıkan, kıçını çimdikleyen bir kadın görünce cinsel organını çıkaran biridir. Yaşı ilerleyince bunamış, sonra da ölmüştür.

Kadriye Kalfa

Eserde hakkında çok fazla bilgi verilmemiştir. Keçeciler konağında kalfalık yapan bir kadındır. Eşcinseldir. Bir besleme ile yaşadığı olaydan dolayı konaktan kovulmuştur:

"Bir gece yattıktan sonra Rüstem Bey 'Canım senin çilek reçelinden istedi şimdi' demiş. Karısı davranmış, 'Yukardan alayım' demiş. 'Bırak yemesem de olur.' 'Olmaz getireyim' deyip kalkmış. Uyuyanları uyandırmamak için ağır ağır tavan arasına, mutfağa çıkarken kısık sesler geliyormuş; yavaşça yaklaşıp dinlemiş. 'Memelerimi de ısır, başlarını' diyormuş besleme; inlemiş. 'Of, çok ısırdın bağırıcam şimdi.' 'Bağır, bağır da koparayım' demiş Kadriye Kalfa. Söylemesi ayıp sözler... Semranım reçeli falan unutup aşağı inmiş; tir tir titriyormuş odaya (buraya) girdiğinde. 'Yarından tezi yok...' demiş kocasına, anlatmış. Ertesi sabah bohçalar

koltuklarında giderlerken besleme ağlıyormuş. 'Ağlama kız, aç mı kalacağız. Yanındayım ben korkma' demiş Kadriye Kalfa."[142]

Zebercet'in annesinden duyduğu bu olay onun bilinçaltına yerleşmiş ve Zebercet'in cinsel yönünü de etkilemiştir. Özellikle de beslemenin cinsel ilişki sırasında söylediği "Memelerimi de ısır, başlarını" cümlesi Zebercet'in cinsel ilişki sırasında arzuladığı bir eylemi ifade etmektedir. Dolayısıyla da hem Kadriye Kalfa hem de Kadriye Kalfa'nın ilişki yaşadığı besleme Zebercet'in cinselliğe yaklaşımını göstermeleri bakımından eserde yer alan önemli kişilerdir.

Hafsa Hanım

Hafsa Hanım, Haşim Bey'in ilk karısıdır. Mevlâna soyundandır. Kasabada Mevlevî Dergâhı'nın postunda oturan Abdülkerim Çelebi'nin kız kardeşidir. Kocası, Haşim Bey'i konaktaki bir beslemeyle yakaladıktan sonra konağın üçüncü katındaki odalardan birine çekilmiştir. O olaydan sonra da kocasına küsmüş ve kocasıyla bir daha barışmamıştır. Bunun üzerine de kocası Haşim Bey, onun üstüne Nebile Hanım'ı ikinci eş olarak almıştır; fakat Hafsa Hanım, Nebile Hanım'ı hiç bir zaman kendisine rakip olarak görmemiş ve onunla çok iyi anlaşmıştır. Bu da Hafsa Hanım'ın ne kadar iyi biri olduğunun kanıtıdır.

Nebile Hanım

Hâşim Bey'in ilk karısı Hafsa Hanım'ın üstüne aldığı ikinci eşidir. Nebile Hanım, son derece iyi kalpli ve vicdanlıdır; çünkü üvey kızı Meserret, kâhyanın oğluna kaçtığında kızını reddeden Haşim Bey'i ikna ederek Meserret'e çeyiziyle birlikte on dönüm bağ verdirmiştir. Bu da Nebile Hanım'ın kocası üzerinde etkili bir kadın olduğunu gösterir. Nebile Hanım aynı zamanda oğlu Faruk'u genç yaşta kaybetmiş bir annedir. Oğlu intihar edip öldükten sonra çok üzülmüş ve iki gün sonra o da bu acıya daha fazla dayanamayıp vefat etmiştir.

---

[142] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 65-66.

Meserret

Meserret, Haşim Bey'in büyük kızıdır. Küçükken hareketli, yaramaz bir kızdır. İnsanlar uyurken onların yüzlerini tava karasıyla boyamaktadır. Hasır koltuklara iğneler batırarak onlara zarar vermektedir. Sokaktan geçenlerin üstüne tavan arasından su atmaktadır. Büyüyünce kâhyanın oğluna kaçmıştır; fakat kocası evlendikten bir süre sonra balık tutarken suya düşmüş ve boğularak ölmüştür. Meserret, kocasını kaybedince dul kalmıştır. Konaktakiler onu yanına almak isteseler de o gitmemiş ve kendisine evlenirken verilen bağ ile ilgilenmiştir; ama bu bağda çıkan bir yangın sonucu ölmüştür.

Nureddin

Haşim Bey'in ilk karısı Hafsa Hanım'dan olan oğludur. Nureddin, küçükken akıllı bir çocuktur. Meserret gibi yaramazlıklar yapmaz. Vaktini daha çok odasına kapanıp kitap okumakla geçirir. Büyüyünce de Halvetî Tekkesi'ne çilesine doldurmaya girer. Çilesi daha bitmeden yirmi sekiz yaşındayken de ölür.

Faruk

Rüstem Bey'in kendisinden yedi yaş küçük kardeşidir. 19 yaşındayken intihar edip ölmüştür. Bu intiharın arkasında ağabeyi Rüstem Bey'in karısına duyduğu gizli aşk yatmaktadır. Faruk intihar edince Rüstem Bey doğan oğluna Faruk adını verir. Zebercet de her ay düzenli olarak otelin gelirinden bir miktar parayı İstanbul'da yaşayan Faruk Bey'e gönderir.

Halil Onbaşı

Halil Onbaşı, Zebercet'in askerlik anılarını hatırlamasıyla karşımıza çıkan bir kişidir. Askerliği sırasında Zebercet'i geneleve ilk kez o götürmüştür. Halil Onbaşı ile Zebercet'in askerdeyken yatakları yan yana olduğu için ikisi dost olmuşlar

ve izin günlerinde beraber vakit geçirmişlerdir. Halil Onbaşı eserde Zebercet'i koruyup kollayan onu başkalarına ezdirmeyen biri olarak karşımıza çıkar.

Yüzbaşı

Yine Zebercet'in askerlik anılarını hatırlamasıyla karşımıza çıkan bir şahıstır. Zebercet askerdeyken Yüzbaşı onu kendisine emir eri olarak görevlendirmiştir. Yüzbaşı, evlidir ve iki çocuğu vardır. Zebercet de emir eri olarak görev yaptığı için Yüzbaşı'nın karısı ve çocuklarının istekleriyle de ilgilenmektedir:

"Yüzbaşı'nın karısıyla oldukça geçkin baldızı onu umursamadan konuşurlardı yanında. Ayda bir hamama giderlerken bohçayı taşır, karşıki kahvede oturup çıkmalarını beklerdi. Kahveciyle çırak takılırlardı. 'Hanımlara dört demli çay.' 'Sen mi götüreceksin içeri?' Nerde o günler; kapıdaki kart keşkek bırakır mı hiç; 'Şuna bak be, par par yanıyor yüzü. Geceye...' İki küçük oğlanı da götürürlerdi yanlarında. Küçüğün dili dönmez. "Gebercet abi" derdi..."[143]

Fatihli

Zebercet'in askerlik arkadaşıdır. Asıl adı Serdar'dır; fakat Zebercet ona "Fatihli" diye hitap etmektedir. Fatihli, Zebercet'in askerlik yaptığı dönemde Zebercet'e yaptığı terlik şakasıyla dikkat çeker. Zebercet uyurken Refik Çavuş ile birlikte terliği Zebercet'in cinsel organına değdirir. Zebercet'i cinsel yönden baştan çıkarmaya çalışıp onunla alay eder. Fatihli, güçlü ve otoriter biridir. Onun güçlü ve otoriter biri olması Zebercet'e istediği her şeyi yaptırmasına yol açar; çünkü Zebercet, zayıf ve güçsüz bir karakter olduğu için aradığı otoriter kimliği onda bulur. Bu nedenle de ona yakın olmak ister:

"Kimi zaman molalarda Fatihli ona bakar, 'Gel buraya; şu matarayı doldur' derdi. Kışlada: 'Koş bir kibrit al bana.' Elinde tüfeği yanına gelirdi: 'Şunu

[143] Yusuf Atılgan, *age*., s. 37.

da siliver.' Halil Onbaşı kızardı. 'Uşağımısın sen onun?' 'Değil; isteyerek yapıyorum.' 'Alçağın teki iyilikten anlamaz.' İyiliğinden değildi. Belki ancak bu yolla yaklaşabileceği içindi..."[144]

Kürt Muhittin

Zebercet'in ilkokul arkadaşıdır. Zebercet'in geçmişi hatırlamasıyla karşımıza çıkan bir kişidir. Bir gün Zebercet ile okuldan kaçmışlar ve kuzukulağı yemeye, kiraz toplamaya gitmişlerdir. Kürt Muhittin, *"Anası oğlan doğurmuş, Zebercet hamur yoğurmuş."*[145] diyerek sürekli Zebercet ile dalga geçer. O, bu sözü her ne kadar Zebercet ile dalga geçmek için söylemişse de aslında bu söz Zebercet'in nahif, kırılgan, kadınsı bir yapıya sahip olduğunu gösterir.

Ömer

Zebercet'in çocukluk arkadaşıdır. Eserde ayrıntılı olarak tanıtılmaz; fakat Zebercet ile iyi anlaşan biridir. Gecikmeli Ankara Treniyle Otele Gelen Kadın'ın otelde kaldıktan sonra gittiği köydendir. Zebercet de çocukken bu köye gitmiş ve Ömer ile güzel vakit geçirmiştir:

"Büyük ova köylerinden biri, yakın. Babasının sağlığında, on beş yaşındayken bir yaz günü gitmişti bir kere. Ömer çağırmıştı. 'Kara Mustafaların evi dersin.' O da geçmiştir o çeşmeli alandan; kahvelerin önünde oturanlar bakmıştır. Uzun bir bağda kokulu üzümler yediler, Kumçay'da balık tuttulardı. Geçitte mandalar yatıyordu; üstlerine basa basa koşmuştu Ömer, hayvanlar kıpırdamıyordu. Ayakkabıları, pantolunu elinde uzaktan dolaşmıştı o; Ömer'le sığırtmaca güldülerdi. Savaşı son yılıydı, ekmek kıttı. Avlunun ucundaki fırından yeni çıkmış bir somun ekmeği sarıp verdilerdi akşamüstü dönerken..."[146]

---

[144] Yusuf Atılgan, *age*., s. 65.
[145] Yusuf Atılgan, *age*., s. 34.
[146] Yusuf Atılgan, *age*., s. 36-37.

Tahsin

Zebercet bu adamı ilk kez gittiği aşevindeki meyhanede görür ve onu takip ederek horoz dövüştürülen "Horozcular Kahvesi"ne gider. Tahsin, eserde acımasız biri olarak dikkat çeker. Dövüşe saldığı horoz kan içinde kaldığında bile horozu dövüşten çekmez. *"Ya yener ya geberir."*[147] diyerek ne kadar acımasız biri olduğunu kanıtlar.

Ekrem

Ekrem, eserde Zebercet ile yakın ilişki kurması nedeniyle önemli bir şahıstır. On yedi yaşındadır. Zebercet'in yaşadığı kasabaya bir yıl önce başka bir ilçeden gelmiştir. Sanayi çarşısında az bir haftalıkla çalışmaktadır. Yaşlı ve yalnız bir halası vardır. Onunla yaşamaktadır. Zebercet ile Horozcular Kahvesi'nde horoz dövüşü izlerken tanışmışlardır. Dövüş sırasında bir ara Ekrem'in kolu Zebercet'e değer ve Zebercet bir sıcaklık hisseder. Dikkatlice Ekrem'i incelemeye başlar, onunla cinsel bir yakınlık kurmak ister:

"Kendi boyunda kumral saçlı, çok genç biriydi; ağzı açık yarı alana bakıyordu...."[148]

"Gözleri parlaktı, uzun kirpikliydi. Gülümsedi. Uzanıp öpmek istedi birden; başını çevirdi; kolunu çekti..."[149]

Ekrem ve Zebercet horoz dövüşlerini izledikten sonra birlikte sinemaya giderler. Yan yana oturup film izlemeye başlarlar; fakat Ekrem'in bacakları Zebercet'e her değdiğinde Zebercet cinsel olarak tahrik olmaktadır:

---

[147] Yusuf Atılgan, *age*., s. 58.
[148] Yusuf Atılgan, *age*., s. 57.
[149] Yusuf Atılgan, *age*., s. 58.

"Beş dakikalık arada bacağını çekti. Ekrem geçen ay gördüğü filmi anlatırken ışıklar söndü. Sağ kolunu bastırdı. İnsanları, atları, arabaları bölük pörçük görüyordu; bacakları yan yanaydı; biraz oynatsa gerginliğini, sıcaklığını yeniden duyacaktı."[150]

"bacağı bacağına yaslandı. Zebercet'in orası kabarmaya başladı; sağ yanını kıpırtmaya çalışarak sol elini cebine soktu, tuttu düzeltti..."[151]

Zebercet'in bu hislerine karşılık Ekrem Zebercet'e karşı duygusal veya cinsel bir yakınlık hissetmez.

İstasyon Sokağındaki Berber

Zebercet'i her zaman gittiği berberdir. Bu berber dört haftada bir Perşembe günü öğleden sonra çırağını otele gönderir ve oturup sıra beklemesin diye Zebercet'i tıraşa çağırır. Müşterilerine sadık, işini oldukça iyi yapan biridir. Zebercet bir perşembe ona tıraşa gitmediğinde kendisi bizzat otele gelmiş ve Zebercet'in niye tıraşa gitmediğini öğrenmek istemiştir:

"Usta traşa bekliyor dedi çırak öğleden sonra. 'Ustana söyle, geçen gün traş oldum.' Çırak gitti; az sonra berber geldi. 'Bir suçumuz mu oldu Zebercet Efendi? ' Yoo, pazartesi çarşıya gitmiştim; orda traş oldum.' 'Çırak söyleyince hiç gelmeyeceksin sandım da.' 'Değil, gelirim.' ' Bıyığını da kestirmişsin.' 'Öyle oldu.' 'İyi olmuş gençleşmişsin.' Berber gitti..."[152]

[150] Yusuf Atılgan, *age*., s. 61.
[151] Yusuf Atılgan, *age*., s. 61.
[152] Yusuf Atılgan, *age*., s. 41

Gazeteci Çocuk

Zebercet'e her sabah gazeteleri getiren kişidir. Zebercet de pazartesi günleri bir haftalık fişleri bu gazeteciye polise göndermektedir.

3.2.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Zebercet'in Gittiği Aşevindeki Kişiler: Yüzü otele gelen oğlanlardan birine benzeyen garson, soldaki masalardan birine oturan geniş alınlı yuvarlak gözlü, dört köşe bıyıklı bir adam, buzdolabının önünde oturan iri burunlu, sarkık yanaklı adam, Zebercet'in iki masa ötesinde oturan ikisi kalın kaşlı karabıyıklı; diğeri ise saçları kısa, sırtı gergin, kara ceketli bir adam, aşevine yeni gelen üç genç, biri orta yaşlı dört kişi, uzunca boylu ince bir adam, Zebercet'in önünde oturan kumral, konuşkan bir genç, kısa saçlı, kara ceketli adamı almaya gelen polis, bekçi, aşçı...

Horozcular Kahvesindeki Kişiler: Güleç yüzlü tombulca bir adam, dışarıda ayakta bekleyen bir adam, elinde değnek olan boylu poslu bir adam, horozları kucaklarına almış iki adam, Zebercet'in solundaki gözlüklü, yaşlıca bir adam...

Zebercet'in Ortalıkçı Kadını Öldürdüğü Gecenin Sabahında Karşılaştığı Kişiler: Postane önündeki kambur, kır saçlı adam, postacı, polis karakolundaki kalın sesli adam, ağlayan kadın, elindeki kâğıtlarla karşıdan gelen polis, otelin fişlerini teslim alan polis, polis karakolundaki kahveci çırağı...

Polisin Emekli Subayı Aradığı Gün Zebercet'in Öğlesonu Dışarıya Çıktığında Karşılaştığı Kişiler: İstasyon sokağının köşesindeki duvara yaslanmış genç, karşı kaldırımdaki belediye çavuşu, uzun boylu, yaşlı bir kadın, adliyenin taş basamaklarında oturan üç köylü kadın, boyacı...

Zebercet'in Adliyeye Gittiğinde Girdiği İlk Duruşmada Karşımıza Çıkan Kişiler: Kırmızı yakalı, kara cüppeli üç yargıç, Nail Bey, tanık yerindeki kara bıyıklı adam, sanık bölmesinde oturan üç adam, üç jandarma, kara cübbeli iki avukat, yazıcı...

Zebercet'in Girdiği İkinci Duruşmada Karşımıza Çıkan Şahıslar: Ahmet Kuruca, Fatma Kuruca, Hasan Balcı...

Zebercet'in İkinci Duruşmadan Çıktıktan Sonra Parka Gittiğinde Karşımıza Çıkan Kişiler: Parktaki sıralardan birine oturmuş konuşan iki genç, gazete okuyan adam, kucağında çocuğuyla birlikte parktan geçen kadın, parkta çiçek koparan çocuklar, parktan geçen üç öğrenci...

Zebercet'in İkinci Kez İçkili Aşevine Gittiğinde Karşılaştığı Kişiler: Kapıya yakın masada oturan iki genç, buzdolabının önündeki masada oturan adam, Zebercet'in arkasındaki masada oturan iki adam...

Zebercet'in İkinci Kez Horozcular Kahvesine Gittiğinde Karşılaştığı Kişiler: Tavla oynayan adamlar, kahveci...

Zebercet'in Horozcular Kahvesinden Çıkıp Tek Başına Sinemaya Gittiğinde Karşımıza Çıkan Kişiler: Bilet kesen adam, sinemadaki insanlar, Zebercet'in sinemada düşecekken tutunduğu adam, Zebercet'i arabaya bindiren oğlan, Arabacı Halil…

3.3. Canistan

3.3.1. Romanın Özeti

Canistan, Yusuf Atılgan'ın yazdığı son romanıdır. Yazar önce bu romana "İşkence" adını vermeyi düşünmüş ve eserini "Duruşma", "Yargıç", "Tanık" ve "Sanık" olmak üzere dört bölüm hâlinde tasarlamıştır; fakat yazar eserini tamamlayamadan hayata veda etmiştir. Yazarın ölümünden sonra da roman, "Duruşma", "Yargıç" ve "Tanık" olmak üzere üç bölüm şeklinde yayımlanmıştır. Romanın son bölümünün yazılamamasının doğurduğu en önemli sınırlılık, yazarın son bölümde ne anlatacağı ya da eserin ne şekilde sona ereceğidir; fakat Yusuf Atılgan, Mürşit Balabanlılar ile yaptığı görüşmede bu konu hakkında bazı ipuçları verir:

"Yeni yazmakta olduğum romanda işkence altında ölümü ele aldım. Romanda belirgin olarak iki adam var. Ağanın oğlu Tokuç Ali ve onların çiftliğine yanaşma olarak girmiş Selim. Bunlar akran ve iki dost. Öyle ki, bir yedikleri ayrı gidiyor. Fakat ev halkının farklı davranışları sonucunda Selim'e bir soğukluk gelir ve çiftlikten kaçar. Daha sonra İttihatçılarla ilişkisi olacaktır. Yunan işgali sırasında Selim ve arkadaşları dağa çıkar, çete olurlar. Tokuç Ali de Çanakkale savaşlarına katılmış, dönmüştür. Olaylar bir bağ damında bu iki eski arkadaşı karşı karşıya getirir. Selim eski arkadaşına işkence eder. Tokuç Ali buna anlam veremez. O zamana kadar onu aramış, herkese sormuş, çiftlikten neden kaçtığını bir türlü anlamamıştır. Selim işkence sonrası gider. Saruhanlı Yunan karakolunu basar birkaç kişiyi öldürür. Roman burada kaldı, şimdi Ali'yi anlatacağım. Biraz da bilinç akımı tekniğiyle onu eskiye götüreceğim. İnsanın yeryüzünde yaşaması bir çeşit suç işlemekle, hayata karşı suç işlemekle sürüyor. Ya bir bitkiyi koparıyor ya da bir hayvanı öldürüyoruz. Burada suç işleme 'tem'i var. Onun için zaten romanın bölümleri de şöyle: Duruşma, Yargıç, Sanık, Tanık."[153]

[153] Mürşit Balabanlılar, "Anayurt Oteli'nin Yazarı Yusuf Atılagan'ın Yöneldiği Üç Tema Hapis, İntihar ve İşkence", *Cumhuriyet*, 11 Aralık 1987, *Yusuf Atılgan'a Armağan*, s. 67-68.

"Duruşma" adı verilen ilk bölümde Hacırahmanlı köyüne yakın bir bağda dinlenmekte olan Tokuç Ali ve ailesinin bir çete tarafından baskına uğratılması anlatılır. Tokuç Ali ve ailesi havaların ısınmasıyla birlikte köyden uzaklaşarak bağa gitmişlerdir. 26 Haziran gecesi bağda dinlenirlerken bir çetenin saldırısına uğramışlardır. Tokuç Ali, kendine geldiğinde karşısındaki çete liderinin çocukluğunda beraber büyüdüğü Selim olduğunu görür ve bu duruma sevinir; fakat Selim'in amacı Tokuç Ali'den çocukluğunun intikamını almaktır. Bu nedenle de önce Ali'den altınların yerini söylemesini ister. Ali kendinde altın olmadığını söyleyince de Ali'ye çeşitli işkencelerde bulunur. Ali'nin dizini kırdırır, karnını bıcakla yardırır, göbeğine kızgın yağ döktürür. Romanın ilk bölümü bu işkence ile son bulur.

"Yargıç" adı verilen ikinci bölümde yazar, geçmişe dönerek Tokuç Ali ve Selim'in çocukluk yıllarını anlatır. Selim'in babası, ailesinin geçimini hırsızlık yaparak sağlamaktadır. Bir gün hayvan çalarken yakalanır ve bekçi tarafından öldürülür. Babasının ölmesiyle birlikte Selim ve anası yalnız kalırlar, geçim derdine düşerler. Daha sonra Tokuç Osman, Selim'i yanına yanaşma olarak alır. Tokuç Osman'ın bir de Selim ile aynı yaşlarda olan Ali adında bir oğlu vardır. Selim eve geldiğinde Ali çok sevinir ve Selim'i bir arkadaştan öte kardeş olarak görür; fakat Selim, o evde bir yanaşma olduğunun farkındadır ve kimse ona yanaşma muamelesi göstermese de o daima kendini ezik hissetmektedir. Özellikle de bir gün Ali ile evdeki sıpaya cinsel ilişkide bulunacakları sırada Ali'nin önce davranması, Selim'in alınmasına ve evden ayrılmasına neden olur. Bu olaydan sonra Tokuç Osman'ın evinden ayrılan Selim, Selimşahlar Çiftliği'nde iş bulur ve orada çalışamaya başlar. Çiftlikte çalışkanlığı ve becerisiyle herkesin gözüne girmeyi başarır; fakat çiftlik sahibinin kızı Nebile'den hoşlanması durumları değiştirir; çünkü Nebile'nin oldukça kıskanç bir kişiliğe sahip olan ağabeyi Selim'e bir yanaşma olduğunu hatırlatır ve kardeşinden uzak durması gerektiğini söyler. Bunun üzerine de Selim Nebile'nin ağabeyini yumruklayarak çiftlikten uzaklaşır. Daha sonra kocasını yeni kaybetmiş Esma adındaki bir kadının yanında çalışmaya başlar. Esma, genç ve güzel bir kadındır. Zamanla Esma ile Selim arasında bir yakınlaşma olur ve evlenirler.

Evlendikten bir süre sonra da Esma hamile kalır. Doğum sırasında çocukları ölü doğar. Esma da doğumdan birkaç gün sonra ölür. Esma'nın ölümüne çok üzülen Selim, kendini içkiye verir. Bir süre sonra da savaşın çıkması ve seferberliğin ilan edilmesiyle birlikte askere çağırılır. Askerdeyken Kadir adında biriyle tanışır ve onunla iyi anlaşır. Daha sonra Doğu cephesine gitmesi gerekir. Doğu cephesine gidince öleceğini düşünen Selim, arkadaşı Kadir'i de ikna ederek askerden kaçmayı düşünür. Bu düşüncesinde de başarılı olur. Doğu cephesine giden trenden arkadaşı Kadir ile birlikte atlar ve kaçak bir hayat yaşamaya başlar. Daha sonra Selim kaçak da olsa terhis belgesini almayı başarır; ama bu sefer de Yunan istilası başlar. Bunun üzerine de Selim, Yunanlılarla mücadele etmek adına Halit Paşa komutasındaki bir çeteye katılır ve bu çetenin başı olur. Çetenin başı olunca da Tokuç Ali'nin bağdaki evini basarak intikamını alır. Daha sonra da tek başına bir Yunan karakolunu basmaya gider ve burada ölür.

Romanın "Tanık" adı verilen son bölümünde ise yazar, Selim'in arkadaşı Kadir üzerine yoğunlaşır. Selim öldüğünü bilen Kadir, onun peşinden gitme bahanesiyle çeteden ayrılır ve Naciye adında bir kadınla evlenir. Roman böylece son bulur.

3.3.2. Romanın Şahıs Kadrosunun İncelenmesi

3.3.2.1. Birinci Dereceden Kişiler/Başkişi

Selim

Eserin başkişisidir. Eserdeki kurgu Selim'in yaşadıkları etrafında şekillenir. Selim eserin ilk bölümünde acımasız biri olarak karşımıza çıkar; çünkü uzun yıllar beraber yaşadığı Tokuç Ali'nin bağdaki evini basıp Tokuç Ali'ye eziyet etmesi onun okuyucuya kötü biri olduğunu düşündürür; fakat eserin ikinci bölümünde yazarın Selim'in geçmişinden bahsetmesi okuyucunun Selim hakkındaki olumsuz düşüncelerini değiştirmesine neden olur; çünkü Selim'in küçük yaşta babasını

kaybetmesi, annesiyle bir başına kalıp yaşam mücadelesi için oradan oraya savrulması okuyucunun Selim'e merhamet duymasına yol açar.

Eserde Selim farklı kişilik özellikleriyle okuyucunun karşına çıkar. Selim'in en önemli özelliklerinden biri aşırı gururlu olmasıdır. Eser boyunca da başına gelen birçok olay onun bu derece gururlu olmasından kaynaklanır. Küçük yaşta sığındığı Tokuç Osman'ın evinden ayrılması basit bir olayı gurur meselesi hâline getirmesindendir:

"Sıpanın biraz gelişmesi için bir hafta beklemişlerdi. Kapıya yaklaştıklarında Selim onun 'Önce kim girecek?' demesini beklemişti ama Ali kapıyı itip girmişti içeri. Selim öfkeyle eve doğru yürüyüp Osman Ağa'yı çağırdı. Tokuç Osman hayada çıktığında Selim:
-Gidicem ben Osman amca, dedi.
-Ne oldu? Nereye gidicen?
-Yok bi şey; başka yerlere gidicem.
-Bak oğlum, burda rahatsın; küçüksün daha sen, başka yerlerde ezerler seni..."[154]

Tokuç Osman'ın evinden ayrıldıktan sonra çalışmak için gittiği Selimşahlar Çiftliği'nden ayrılması da gururu yüzünden olur:

"Kız gittikten az sonra Selim, beyin oğlunun kendisine doğru geldiğini gördü. Çapasını bıraktı. Oğlan yumruklarını sıkmış yaklaşıyordu.
-Ulan ağır kumrusu, kız kardeşimle konuşmayacaksın demedim mi sana ben, dedi elini kaldırırken. Selim,
-Sana ne ulan keçi, deyip yumruğunu hızla oğlanın suratına yapıştırdı.
Oğlan sırtüstü düşmüş, ağzından burnundan kan gelerek baygın yatıyordu. Gözlerinde açık kalmış şaşırmışlık bakışı ağır ağır göz kapaklarıyla örtüldü.

[154] Yusuf Atılgan, *Canistan*, Can Yay., İst., 2017, s. 21-22.

Selim de şaşkındı; 'ne olucak şimdi? Beyle kâhya öldürürler beni. Bitti işte her şey.' Çevresine baktı; kimseler yoktu. Yarı koşarak çiftlik yoluna çıktı. Demiryoluna vardığında durdu. Manisa'ya mı köye mi gidecekti? Kâhya köyünü biliyordu; oradan aratırlardı onu. Demiryolu boyunca Manisa'ya doğru yürüdü. "Öldü mü acaba? Keşke vurmasaydım. Siktir ulan keçi deyip basar giderdim. Ama 'Ahır kumrusu' deyince kafam attı..."[155]

Selim'in bir diğer özelliği ise yalnızlığı sevmesi ve insanlarla makul ilişkiler kurmaktan kaçınmasıdır. Zübeyde Şenderin; "Yusuf Atılgan'ın Canistan Adlı Romanında Bir Anti-Kahraman: Selim" adlı makalesinde bunu şöyle dile getirir:

"Selim, yalnız bir insandır ve yalnızlığı sever. Bu yalnızlık da patolojik eğilimlerini güçlendirmiş olmalıdır. Bu durum Selim'in karakteristiklerini belirlerken özellikle vurgulamamız gereken önemli noktalardan biridir. Çünkü yalnızlık, doğru davranış kalıpları geliştirmek için kıyaslama yapabileceği birilerinin olmadığı ya da bu tip karşılaştırmalardan sürekli kaçtığı anlamına gelmektedir. Örneğin, Tokuç Ali'nin evinde yıllarca ahırın bir köşesinde yatıp kalkar. An gelir, bu yalnız bırakılmışlıkta horlanma ve dışlanma görür. Çiftliği terk edip, bir başka çiftlikte kalmaya başladığında, ona diğer işçilerin de kaldığı bir odada bir ranza (kerevet) vermeye kalktıklarında, bundan da rahatsız olur. Ahır köşesinde tek başına yatmayı tercih eder. Bütün yaşamı bağ damlarında ya da ahır köşelerinde çevresindekilerden ayrı geçer. Kendiliğinden gelen bu yalnızlık dürtüsü, Selim'in algı bozukluklarının, yargılarındaki çarpıklığın, uyumsuzluğunun ve yabancılaşmışlığının belki de ilk çekirdeğidir..."[156]

Selim'in bir diğer özelliği de oldukça çalışkan olmasıdır; çünkü henüz yaşı on altı olmasına rağmen ondan beklenmeyecek bir çalışkanlık ve özveriyle bütün bir bağı çekip çevirir. Kendisine verilen işleri layığıyla yapar:

---

[155] Yusuf Atılgan, *age*., s. 39.

[156] Zübeyde Şenderin, "Yusuf Atılgan'ın Canistan Adlı Romanında Bir Anti-Kahraman: Selim*", Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 7, 2010, s. 140-141.

"-Kolay gelsin oğul
-Sağol ağam.
-Sık sürmüşsün, çok iyi. Bayağ da üretmişsin, erken başladın anlaşılan.
-Bağ çifti serinde olur; hayvan üzülmez.
-İyi, iyi. Hadi bakalım. Hayvan damını sen mi kürüdün?
-Evet.
-İyi etmişsin. Bu gidişle helâlinden alacaksın paranı..."[157]

Selim, eser boyunca hayatını düzene sokmaya çalışan biridir. Esma ile evlendikten sonra hayatı düzene girer. Esma'dan okuma-yazmayı, namaz kılmayı öğrenir. Camiiye, kahveye giderek insanlarla iyi ilişkiler kurar; fakat bu süreç çok uzun sürmez. Esma'nın ölümüyle birlikte Selim'in hayatı yine alt üst olur. Ait olduğu yeri bir türlü bulamayan Selim, oradan oraya savrulur. Bu savruluş eserin sonunda bir ölümle son bulur. Aslında buna intihar demek daha doğrudur; çünkü Selim, Yunan karakolunu tek başına basmaya giderken öleceğinin farkındadır; ama yine de bu düşüncesinden vazgeçmez ve ölümü kendi tercih eder.

C. ve Zebercet gibi Selim'i de bir antikahraman olarak değerlendirmemiz mümkündür; çünkü Selim'in yaşadıkları ve her davranışı onun bir antikahraman olduğu düşüncesini güçlendirir. Zübeyde Şenderin de Selim'in bir antikahraman olduğunu şu cümlelerle ifade eder:

"Bu uyumsuz, saldırgan ve içe dönük gençte, içten gelen kuvvetli bir eşitlik, hükmetme ve saygı görme arzusu vardır. Bu psikolojik, sosyal altyapı ile inşa edilen Selim adlı karakterin, nedenleri ile eylemleri arasında (cinsellik, aşağılanma, işkence) ve bizzat gerçekleştirdiği ya da çevresinde gerçekleşen eylemler ile bunlara yönelik algıları arasında (anormal cinsel deneyim/aşağılanma-işkence/düşmanla savaşmak için yardım toplama- askerden kaçma/sonra işgal edilmiş karakola intihar saldırısı düzenleme) açık bir çelişki bulunmaktadır. İşte bu neden/sonuç

[157] Yusuf Atılgan, *age*., s.31.

bağdaşmazlığı da anlamsızlığı yaratmaktadır. Bütün bunlar da Selim'i bir anti-kahramana dönüştürmektedir."[158]

3.3.2.2. İkinci/Üçüncü Dereceden Kişiler

Selim'in Babası

Selim'in babası köyde Arnavut Recep olarak bilinir. Yaşadığı köye Balkanlar'dan göç ederek gelmiştir. Köye geldiğinde cebinde hiç parası yoktur. Bu nedenle de köyde çok zorluk çekmiştir. Sadece komşularının yardımıyla kendine bir ev yapabilmiş, bunun dışında hiç mal edinememiştir. Köyde sürekli iş olmadığı ve bir geliri olmadığı için ailesinin geçimini hırsızlık yaparak sağlamaya çalışmıştır. Köydekilerin sürüden ayrı düşmüş hayvanlarını yakalayıp keserek karısının ve oğlunun karnını doyurmuştur. Bir gün yine hırsızlık yaparken yakalanmış ve bekçi tarafından öldürülmüştür.

Selim'in Annesi

Oldukça mücadeleci, fedakâr bir kadındır. İlaççıdır. Kırlardan, bayırlardan topladığı otlarla merhem, ilaç yapar. Hatta Tokuç Ali'nin elinde mantar tabancası patladığında da hazırladığı merhemle onun elini iyileştirir. Kulakları biraz ağır işitmektedir. Kocası öldükten sonra oğluyla bir başına kalır ve yaşam mücadelesi verir. Oğlunu çok sever ve oğlunun kazandığı parayla geçinir. Oğlunun Tokuç Osman'ın yanından ayrılıp başka yere çalışmaya gitmesine de çok üzülür:

"Kadın oğlunun gideceğini yeni duymuş gibi ağlamaya başladı.
-Ağlama ana.
-Ağır işe koşup ezerlerse seni.
-Ezdirmem kendimi ben, korkma.
-Bu gece kal bari yarın gidersin..."[159]

[158] Zübeyde Şenderin, *age.,* 141.

Selim, Tokuç Osman'ın yanından ayrılıp Selimşahlar Çiftliği'ne gittikten bir süre sonra da annesi ölür.

Tokuç Ali

Eserin daha ilk sayfalarından itibaren tanımaya başladığımız biridir. Tokuç Osman'ın oğludur. Evlidir. Fatma adında bir karısı ve küçük bir çocuğu vardır. Tokuç Ali, oldukça vefalı ve iyi kalpli biridir; çünkü yanlarına yanaşma olarak gelen Selim'i kardeş gibi sevmiş ve sahiplenmiştir. Onu ne kadar sevdiğini ve sahiplendiğini de şu cümlelerle dile getirmiştir:

"Evimize ilk geldiği günden soframıza aldık bunu. Yalnız yatarken ayrılırdık. İşi hayvanlara bakmak olduğundan hayvan damının bir köşesindeki bölmede tahta kerevetteki yatağına yatardı. Anamla ablam iki ineği sağdıktan sonra uyandırırlardı onu, inekleri sürüye götürmesi için. Birlikte götürürdük koca çeşmenin önündeki alana. Dönüşte sabah çorbamız hazır olurdu; içine ekmek doğrayıp aynı kaptan yerdik. On yaşına geldiğimizde bubam ilk tüfeğimi aldı bana. Tek namlılı kırma tüfeği. 'Selim'e de almassan istemem bunu.' dedim. Bubam, 'Sen şimdi al da ileride ona da alırız' dedi. 'Olmaz, ötekini de aldığın zaman verirsin ikimize de.' Nasıl sevinmiştik bir örnek tüfeklerimize..."[160]

Tokuç Ali, Selim'i bu kadar sevmesine ve sahiplenmesine rağmen ölümü yine Selim'in elinden olur. Selim'in döktüğü kızgın yağ Tokuç Ali'nin içine işler ve bağırsaklarını yakar.

---

[159] Yusuf Atılgan, *age*., s. 22-23.
[160] Yusuf Atılgan, *age*., s. 13.

Meryem

Tokuç Ali'nin annesidir. Eserde ayrıntılı olarak tanıtılmayan ve süreklilik göstermeyen biridir. Sadece eserin "Yargıç" adı verilen ikinci bölümünde Selim'in Tokuç Ali ile geçmişte yaşadığı bir anıyı hatırlamasıyla karşımıza çıkar:

"Gene başka bir yaz günü beygirleri yaydıkları bir anızda gökgürültülü bir sağanağa tutunduklarında hemen hayvanlara atlayıp köye doğru sürmüşlerdi. Üstlerine başlarına çarpan yağmur altında, sırılsıklam. İyi beslenmiş, bakımlı, dinç iki demirkırı iğdiş ötekileri gerilerde bırakmış. 'Sür lan Selim!' 'Sür lan Tokuç!' Eve vardıklarında sağanak durmuştu ama onlar da beygirler de ıslaktılar. Ali'nin anası Meryem aba telaşla '-Uyyy! İlikleriniz donacak; hemen soyunun.' Osman Ağa dumanı tüten beygirleri kurularken Ali eve, Selim dama girip çamaşır değiştirmişlerdi. Son sıralar bu ayrılıklar Selim'in gözüne batıyor ama aldırmıyordu. Anası, babası, ablası elbet Ali'yi kayıracaklardı..."[161]

Tokuç Osman

Tokuç Ali'nin babasıdır. Zengin, varlıklı bir ağadır. Kişilik olarak da iyi biridir. Ailesine sadıktır. Selim'i de yanına yanaşma olarak almasına rağmen onu sevmiş ve ona sahip çıkmıştır. Hatta Selim çiftlikten ayrılırken bile Selim'in onda birikmiş parasını Selim'e vermiştir. Selim'in annesi vefat ettiğinde de onun cenazesini kaldırmıştır.

Fatma

Eserin ilk sayfalarından itibaren tanımaya başladığımız biridir. Tokuç Ali'nin karısıdır. Selim, bağdaki evlerinde onları bastığında Fatma'nın da elini kolunu bağlamış ama ona zarar vermemiştir. Fatma öngörüsü yüksek bir kadındır. O yaz sanki olacakları hissetmiş ve Tokuç Ali'ye, *"Bağa çıkmayalım bu yaz; her gün*

[161] Yusuf Atılgan, *age*., s. 21.

gider geliriz; geceleri köyde kalalım."[162] diyerek kocasını ikna etmeye çalışmıştır. Kocasını seven ve ona sadık biridir. Kocası öldüğünde de çok üzülmüştür:

> *"Damın önünde atlardan indiklerinde odadan Fatma çıktı hayada, ağlayarak. Bağırıyordu.*
> *-Gitti Hacamca, gitti, aslan gibi kocama kıydılar boyu devrilesiceler!*
> *-Deme kız, öldü mü yoksa?*
> *-Gitti yarım saat kadar önce.*
> *Atları bağlayıp odaya girdiler. Hacı Vehbi Ali'nin göbeğini yokladı.*
> *-İçine işlemiş kızgın yağ; barsakları yakmış anlaşılan. Ölmeden yetişseydim de kurtulamazdı kızım. Başın sağolsun, dedi.*
> *-Sen sağol amca. Yaktılar başımızı; boyları devrilsin, ateşlere yansınlar inşallah!..."*[163]

Kadir

Kadir, Selim'in çetesindeki kişilerden biridir. Keçiliköylü'dür; fakat amcasının karısıyla yaşadığı yasak aşk nedeniyle köyünü terk etmek zorunda kalmıştır. Köyünü terk ettikten sonra da başkalarının bağında, bahçesinde çalışarak hayatını sürdürmüş daha sonra da askere gitmiştir. Selim'le de askerdeyken tanışmışlar ve çok iyi anlaşmışlardır. Doğu cephesine giderlerken de Selim ile askerden kaçmışlar, bir daha da ayrılmamışlardır. Kadir, Selim'i seven ve ona sadık biridir; fakat Selim kadar acımasız biri değildir. Eserden alınan şu kısım da Kadir'in ne kadar vicdanlı biri olduğunu gösterir:

> *"Kucağında çırpılar, odunlarla Kadir girdi odaya; ocağın yanına bıraktı. Selim:*
> *-Önce tavaya yağ koy da öyle yak ocağı, dedi.*

---

[162] Yusuf Atılgan, *age*., s. 11.
[163] Yusuf Atılgan, *age*., s. 86 .

-Selim Efe, beni dinlersen yakmayalım ocağı, gidelim burdan. Bu adamda altın olsaydı çoktan söylerdi yerini, dedi.
-Söyleyecek yerini. Göbeğini yarıp kızgın yağı damlatınca bak nasıl söyler. Sen dediğimi yap benim.
Kadir iki yana salladı başını ocağın yanında asılı kara tavayı alıp kandilin yanındaki küçük ibrikten içine biraz yağ akıttı. Ocağı çatıp yaktı. Sacayağının üstüne tavayı koydu.
Ali'nin yanına gelip kulağına eğildi,
-Ali kardaş, niyeti bozuk bunun, bi yer söyleyiver de yağı kullanmasın, diye fısladı.
-Olsa söylerdim...''[164]

''Biraz hafifler gibi olan acısı göbeğine akıtılan yağla yenilendi ama bağırmadı. 'Tanrım, sıpa işi olamaz bu. İçime işledi kızgın yağ; bu yara sağ komaz beni. Büyük bir suçum olmalı bu yazgıyı yaşamam için. Selim alet oldu buna, ama niye o?'
Kadir yaklaştı yanlarına; Selim'in elinden tavayı aldı.
-Bırak gari şunu Selim Efe; adamın altını olsaydı daha ilkinde söylerdi yerini. Boşuna kıydık canına.
Selim doğruldu.
-Haklısın. Gidelim hadi.
-Çözeyim mi iplerini?
-Bırak kalsın. Sabaha çıkarsa bi çözen olur.
-Bari kadını çözsek. Çocuk uyanınca ağlar.
-Olmaz. Yunan candarmasına haber salabilir...''[165]

Eserin sonunda mutluluğa erişen tek kişi Kadir'dir. Kadir, eserin "Tanık" adı verilen son bölümünde Naciye adlı dul bir kadınla nikâhlanmış ve yeni bir hayata ilk adımını atmıştır.

[164] Yusuf Atılgan, *age*., s. 16.
[165] Yusuf Atılgan, *age*., s. 18-19.

Hasan

Selim'in çetesindeki kişilerden biridir. Selim'e bağlı olarak çalışır. Oldukça acımasızdır. Selim, Tokuç Ali'yi bastığında Ali'nin cinsel organını kesip altınların yerini söyletmek ister. Yazarın ifadesiyle çetenin celladı olan Hasan, Selim'in her dediğini yapar:

"-Hasan bi yokla şunu çizmenle.
Sağındaki adam çizmesininin burnuyla boş böğrüne üst üste iki tekme attı."[166]

"-Hasan, kır şunun diz kapağını dipçikle!
Sağındaki adam tüfeğini kaldırdı; dipçiğiyle dizine vurdu.
Ali bağırdı; zorlandı, ipler bileklerine gömüldü neredeyse."[167]

"-Hasan Efe, tut şunun kollarını, dedi.
Hasan, Ali'nin bağlı kollarını tutup başına doğru gerdi."[168]

Çiftlik Sahibi

Çiftlik sahibi eserde üzümlerin olgunlaştığı mevsimde Manisa'dan ailesiyle birlikte çiftliğe gelir. Oldukça varlıklı, disiplinli, işleri takip eden biridir. Çiftliğe geldikten sonra her sabah oğluyla birlikte bağları ve tarlaları dolaşır. Selim ile de kâhya vasıtasıyla tanışır ve bağlara çok iyi baktığı için ona bahşiş verir. Eserde olayların akışında çok yer almasa da başkişi olan Selim'e bir kötülüğü olmayan, iyi biri olarak değerlendirilebilir.

[166] Yusuf Atılgan, *age*., s. 13.
[167] Yusuf Atılgan, *age*., s .15.
[168] Yusuf Atılgan, *age*., s .17.

Kâhya

Selimşahlar Çiftliği'nin kâhyasıdır. Kâhyayı eserde ilk kez Tokuç Osman'ın Ali ve Selim'i buğday tohumu almak için çiftliğe göndermesiyle tanırız. Daha sonra Selim Tokuç Osman'ın yanından ayrıldıktan sonra Selimşahlar Çiftliği'ne gidince tekrar bu kâhyayla karşılaşır. Kâhya çiftliği başarılı bir şekilde yönetir. Orada çalışanlarla ilgilenir. Selim de çiftlikte işe başlayınca Selim'i de sever. Çalışkanlığını da takdir eder. Çiftlik sahibi geldiğinde de Selim'in çalışmasından çok memnun olduğunu çiftlik sahibine bildirir.

Hayriye

Selimşahlar Çiftliği'nin çamaşırcısıdır. *"Orta yaşlı, ak tenli, dolgunca bir kadındır.*[169] Çiftlikte çalışanların çamaşırlarını her Perşembe yıkamaktadır. Selim, çiftlikte bu kadınla karşılaşınca onu geçmişte sevdiği Makbule'ye benzetir. Bu nedenle de ona karşı cinsel bir yakınlık hisseder; fakat bunu kadına söylemez. Hayriye, karakter olarak iyi biridir. Selim çiftliğe geldiğinde ona her konuda yardımcı olur. Selim bağdan gelince ona yıkanması için su ısıtır. Ayağına temiz nalın verir. Selim de bu kadını gün geçtikçe daha çok sevmeye başlar.

Nebile

Çiftlik sahibinin kızıdır. Yazar, Nebile'yi ilk kez annesinin bağdan üzüm istemesiyle birlikte okuyucuya tanıtır:

"Kuşluk vakti karaağacın gölgesine bıraktığı küçük testiden su içerken beyin kızının elinde küçük bir sepetle yaklaştığını gördü. Testinin tıkacını sıkılayıp ağacın köküne dayandı. Tertemiz, balıketinde güzel bir kızdı. Ak üstüne yeşil-kırmızı benekli giysisinin göğsü kabarmıştı. Köyde olsa kıvrak giydirirlerdi buna. Kız:
- Annem biraz üzüm istedi, dedi. Çavuş asmaları nerede?.."[170]

---

[169] Yusuf Atılgan, *age*., s. 27.
[170] Yusuf Atılgan, *age*., s. 35.

Nebile, her sabah üzüm almak için Selim'in yanına gider. Evde canı çok sıkıldığı için Selim ile uzun uzun sohbet eder. Nebile, genç ve güzel bir kızdır. Onun bu kadar genç ve güzel olması Selim'in de dikkatini çeker. Selim ondan hoşlanmaya başlar hatta bir gece rüyasında onunla birlikte olur:

"Bir sabah Nebile gittikten sonra ayak izlerinden birini kokladı. Uzun uzun ve aynı gece düşünde onunla sevişti. Uyandığında yapış yapıştı donu. Çamaşırcı kadına vermeye utandı, tulumbada soğuk suyla, sabunla yıkayıp ahırın arkasındaki ayva ağacının dalın astı..."[171]

Nebile'nin Ağabeyi

Eserde adı belirtilmeyen Nebile'nin ağabeyi oldukça kıskanç yapısıyla dikkat çeker. Selim'in kardeşi ile konuştuğunu öğrenince önce Selim'i sert bir dille uyarır. Daha sonra bu konuşmaların hâlâ devam ettiğini öğrenince Selim'in yanına tekrar giderek onu küçük düşürücü sözler sarf eder. Söylediği bu sözler neticesinde de Selim'den yumruk yer ve bir daha eserde karşımıza çıkmaz.

Makbule

Şakir Ağa'nın kızıdır. Selim, çetebaşı olmadan önce bu kızı sevmektedir; fakat Makbule, Tokuç Ali'ye sevdalıdır. Tokuç Ali ise Makbule'ye karşı hiçbir şey hissetmez. Eserde Makbule olayların akışında aktif olarak rol oynamaz. Sadece Selim ve Ali'nin geçmişi hatırlamasıyla karşımıza çıkan kişilerden biridir.

Emine

Sarı Mustafa'nın kızıdır. Tokuç Ali gençliğinde Emine'yi sevmektedir. Emine de eserde tıpkı Makbule gibi olayların akışında aktif olarak rol oynamayan ve

[171] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 36.

yeterince tanıtılmayan bir şahıstır. Yine Selim ve Ali'nin geçmişi hatırlamasıyla birlikte karşımıza çıkan bir şahıstır.

Şakir Ağa

Makbule'nin babasıdır. Eserde Makbule ve Emine gibi o da ayrıntılı olarak tanıtılmayan ve süreklilik göstermeyen bir şahıstır. Eserde adı bir ya da iki kez geçer. O da Selim ve Ali'nin geçmişte yaşadıklarını hatırlamalarıyla olur:

"Ali o bayram gününü düşündü: Bayramın ilk günüydü daha. Dokuz yaşında miydik yoksa on mu? Ceplerimizde mantarlar ve mantar tabancasıyla kızların 'Ben pazara varayım' oynadıkları Şakir Ağa'nın evinin avlusuna girmiştik birkaç oğlanla."[172]

Ahmet Hoca

Selim ve Tokuç Ali'nin çocukken camiide derslerine gittikleri imamdır. Eserde süreklilik gösteren ve üzerinde durulan bir kişi değildir. Sadece Selim'in geçmişi hatırlamasıyla birlikte karşımıza çıkan bir şahıstır:

"Köydeyken, dokuz yaşlarında, bir kış Tokuç Ali'yle Ahmet Hoca'nın cami odasındaki okuma derslerine bir ay kadar gitmişlerdi. Bir gün derste Ali'yle bir şeyler fısıldaşıp güldüklerinde Hoca 'Ne var gülecek hınzırlar, Allah Kelâmı ediyoruz burada' deyip ikisini de falakaya yıkmış, bir daha derse gitmemişlerdi. Tokuç Osman oğlunu zorla göndermiş, ama Selim inat edip gitmemişti. Kızların önünde tabanlarına inen sopanın acısıyla bağırdığı için onuru kırılmıştı. O yıl imam hakkı olarak verilen buğdaya beygir tersi karıştırarak öcünü almıştı hocadan..."[173]

[172] Yusuf Atılgan, *age*., s. 17.
[173] Yusuf Atılgan, *age*., s. 55.

Mehmet Ağa

Selim'in Selimşahlar Çiftliği'nden kaçarken karşılaştığı ve arabasına bindiği kişidir. Alaybey Mahallesi'nde yaşamaktadır. Oradaki herkes ona, "Kerim Ağa'nın Mehmet" diye hitap etmektedir. Oldukça iyi ve yardımsever biridir. Selim ile karşılaştığında ona ekmek verip karnını doyurur. Daha sonra Selim'e iş bulması için yardımcı olur ve Selim'i komşusu Esma'nın yanına işe sokar. Selim ile Esma'nın nikâhlarının kıyılmasına da vesile olur. Selim ve Esma'ya bağ işlerinde yardım eder. Selim'i yaşadıkları yerdeki insanların kabullenip aralarına almasında da Mehmet Ağa'nın rolü büyüktür:

"Selim birkaç gün işsizlikten canı sıkılarak öğle, ikindi, akşam namazlarında Mehmet Ağa'yla camiye gitti. Yeni giysisini giydiği akşam da mahalle kahvesine gittiler.
Esma'nın yanaşmasıyla evlendiğini duyunca 'Esma karı bir dengini bulamaz mıydı, elin zıpçıktısıyla evlenmiş' diyenler bile Selim'in camiye gitmesinin ve Mehmet Ağa'nın övgülerinin etkisiyle onu aralarına, komşuluğa kabul etmişler, böylece Selim'in kasaba toplumuna uyma eğitimi başlamıştı..."[174]

Mehmet Ağa eser boyunca Selim'den desteğini esirgemez. Selim, karısı Esma'yı kaybettiğinde onu şu sözlerle teselli etmeye çalışır:

"Bağdan döndüğü bir akşamüstü Mehmet Ağa gelmiş 'Oğlum, topla kendini, yemeklerini bizde yersin. Gençsin daha, uygun bir kız buluruz sana. Yeniden evlenirsin' demişti. 'Karımın üstüne kimseyi istemem' dedi. O gece iyice sarhoş geldi eve, yatakta için için ağladı..."[175]

[174] Yusuf Atılgan, *age*., s. 53-54.
[175] Yusuf Atılgan, *age*., s .65.

Selim ve Kadir'in asker kaçağı olduğunu öğrendiğinde onları ihbar etmez. Selim ve Kadir'in saklandıkları bağ evine sık sık giderek yaşanan gelişmelerden onları haberdar eder, onlara yardımcı olur.

Kübra

Mehmet Ağa'nın karısıdır. Kocası gibi o da iyi biridir. Selim ve Esma'ya her konuda yardımcı olur. Esma ile Selim evlendikten sonra Esma'ya sürekli evlilikle ilgili öğütlerde bulunur:

"Önceki gün sabah kahvesine gelen Kübra abaya kocasının aşırı istekliliğinden yakındığından kadın 'Eeee kolay değil kızım, genç kocaya vardın, ister elbet. Ama bi yolu var onu yatıştırmanın: Bırak istediği kadar yapsın. Yanından çekildi mi 'bi kere daha olsun' falan deyip sen istiyeceksin. Birkaç gece böyle fazladan yaptı mı bıkkınlık gelir, fazla üstüne düşmez' demişti. Esma o gece bu öğüde uydu; gerçekten istekliymiş gibi bir kez daha sevişti..."[176]

Esma

Mehmet Ağa'nın komşusudur. Kocasını kaybetmiş, dul bir kadındır. Yirmi dönüm bağ tarlası vardır. Selim, Mehmet Ağa'nın yardımıyla bu kadının yanında çalışmaya başlar. Esma, oldukça titiz ve temiz biridir. Selim'i iyi besler, onunla iyi anlaşır. Selim de Esma'nın yanında çalışmaktan son derece memnundur; fakat zamanla Esma'ya karşı cinsel bir yakınlık kurmak ister:

"*Yatacağı odada idare lambası yanıyordu. Soyundu, lambayı söndürüp yattı. Sıcaktı, ince yorganı üstüne çekmedi. Öteki odada kadın da belki çıplak uyuyordu. Gidip yanına uzanıverse... Donunun önü kabarmaya başladı. 'Kendine gel*

[176] Yusuf Atılgan, *age*., s .54.

sağdıç, iyi bir yere kapılandın, işleri karıştırma' dedi yavaş sesle. Az sonra uyudu...''[177]

Selim sonunda amacına ulaşır ve bir gece Esma ile sevişir. Esma aslında Selim ile nikâhsız sevişmesinin yanlış ve günah olduğunu bilir; fakat kendine engel olamaz; çünkü o an cinsel dürtüleriyle hareket eder. Benliğinin ilkel yönü ortaya çıkar.

Esma, daha sonra Selim ile evlenir ve bir süre sonra hamile kalır. Doğum sırasında bebeğini kaybeder. Üç gün sonra da kendi ölür.

Nedim Bey

Öğretmendir. Aslen İstanbullu'dur. Selim'in yaşadığı yere gelip mahallede ev tutmuş ve ailesiyle orada yaşamaya başlamıştır. Herkes tarafından sevilen ve saygı duyulan biridir. Kahvede ülke meseleleriyle ilgili yaptığı konuşmalar dikkatlice dinlenir ve herkes onun düşüncelerine önem verir; fakat bu konuşmalar bir gün onun başına bela olur; çünkü Selimşahlar Çiftliği'nin sahibinin oğlu onu padişah aleyhine konuşmalar yaptığı gerekçesiyle ihbar eder. Bu ihbarın ardından Nedim Bey tutuklanıp hapse atılır. Daha sonra Nedim Bey hapisten çıkar ve çalıştığı okula müdür olur. Kendisini ihbar eden Selimşahlar Çiftliği'nin sahibinin oğlunu da okuldan atmaz.

Nedim Bey, eserde Selim'in akıl danıştığı biridir; çünkü Selim, askerden kaçtıktan sonra ne yapacağı konusunda oldukça kararsız kalır. Kaçak olma durumundan bir an önce kurtulmak ister. Bunun için de Nedim Bey'e danışır. Nedim Bey de Selim'i Uncu Mahmut Bey'e yönlendirerek terhis belgesini almasını sağlar.

[177] Yusuf Atılgan, *age*., s. 44-45

Uncu Mahmut Bey

Yunanlıların işgallerine karşı direniş gösterenlerden biridir. "*Eli silah tutan herkesin gâvura direnmesi gerek*."[178] diyerek yaşadığı yerdekileri örgütlemiş ve Yunanlılarla mücadeleye davet etmiştir. Selim ve Kadir'in de askerden kaçarken yanlarına aldıkları silahların hâlâ onlarda olduğunu öğrenince onları da savaşmak üzere çetelere dâhil etmiştir. Kendisi de yine Yunanlılara karşı mücadele ettiği bir gün öldürülmüştür.

Halit Paşa

Çiftlik sahibidir. Çiftliğinde soylu atlar yetiştirmesiyle tanınır. Yetiştirdiği bu atlardan iki tanesini de dönemin padişahı Abdülhamid'e hediye etmesi dolayısıyla kendisine padişah tarafından "paşa" unvanı verilir. Halit Paşa, mücadeleci bir ruha sahiptir ve eser boyunca Yunanlılarla mücadele içindedir. Yunanlılarla mücadele etmesi için Selim ve Kadir'i de örgütler. Yunanlıların onun çiftliğine saldırması sonucu öldürülür.

Fındık Memet

Eserde olayların akışında süreklilik göstermeyen ve yazar tarafından üzerinde çok durulmayan bir şahıstır. Eserde adı sadece bir ya da iki kez geçer. Fındık Memet, Yunanlılara karşı mücadele eden ünlü bir çetenin başıdır. Yunanlılara karşı mücadele eden bir grup, Selim ve Fındık Memet'in çetesini birleştirmeyi teklif eder; fakat bu teklifi hem Selim hem de Fındık Memet reddeder.

Veysel

Esma öldükten sonra Selim'in bağlarla ilgilenmesi için tuttuğu ortakçısıdır. Selim, karısı öldükten sonra askere çağırılınca bağları ve evini Veysel'e emanet eder. Askerden kaçınca da yine yardım istemek için Veysel'in kapısını çalar. Veysel Selim

[178] Yusuf Atılgan, *age*., s. 74.

ve Kadir'in asker kaçağı olduğunu öğrenince onların bağ evinde saklanmalarına yardımcı olur. Selim'in her dediğini yapar. Selim de Uncu Mahmut Bey tarafından Yunanlılarla mücadeleye çağrılınca *"Bizim başımıza bir iş gelirse ev, bağ, beygir sizindir."*[179] diyerek Veysel'e olan vefa borcunu ödemeye çalışır.

Zeynep

Veysel'in karısıdır. Kocasına sadık ve onu seven biridir. Tek eksikliği çocuğunun olmamasıdır; fakat Selim ve Kadir'i kendi çocuğu gibi sever. Onların asker kaçağı olduğunu öğrenince onları sahiplenir. Onlara saklandıkları bağ evinde yemekler yapar, çamaşırlarını yıkar.

Hakkı

Selim'in Doğu cephesine gittiği sırada karşımıza çıkan bir şahıstır. Eserde süreklilik göstermeyen Hakkı, yazar tarafından şöyle tanıtılmıştır:

"Takım kumandanlan ihtiyat zabiti Hakkı, doğu cephesine gittiklerini söyledi. O da Manisalıydı, İstanbul'da tıbbiyenin üçüncü sınıfındayken askere alınmış, kısa bir eğitimden sonra buraya gönderilmişti. Sarışın, grimsi mavi gözlü, orta boylu, ince bir gençti. Askerlere sövmez, kimseyi dövmezdi..."[180]

Naciye

Eserin sonlarına doğru tanıdığımız bir şahıstır. Kocasını savaşta kaybetmiş ve dul kalmıştır. Kocası öldüğü için yardıma muhtaçtır. Komşularının yardımıyla buğdaylarını ekip döver. "Ayşe" adında dört yaşında küçük bir kızı vardır. Elâ gözlü, güzel bir kadındır. Onun güzel ve alımlı bir kadın olması Kadir'in de dikkatini çeker ve Kadir ile aralarında bir yakınlaşma başlar. Azimli köyüne yakın bir bağ evinde gizlice buluşurlar. Eserin sonunda da Kadir ile birbirlerine kavuşurlar.

---

[179] Yusuf Atılgan, *age*., s. 74.
[180] Yusuf Atılgan, *age.*, s. 67.

Huri

Eserde olayların akışında aktif olarak rol oynayan şahıslardan biri değildir. Kadir'in geçmişi hatırlamasıyla karşımıza çıkan şahıslardan biridir. Kadir'in amcasının ikinci eşidir. Huri, son derece güzel ve dikkat çekici bir kadındır. Onun bu kadar güzel olması Kadir'in de dikkatini çeker.

"Huri de Huri miydi ya, güzel, akça pakça, dolgunca. Evde salına salına ev işi yaparken bakardım. On altı yaşımın hızındayım ben. Kadın anlardı elbet istendiğini ama yüz göz olmazdı. Amcamdan utanırdım..."[181]

Huri de cinsel olarak Kadir'i arzular ve bir sabah onun odasına girerek Kadir ile birlikte olur, kocasını aldatır. Bu da Huri'nin cinsel dürtelerine yenik düştüğünü ve iradesiz bir kadın olduğunu gösterir.

Çerkez Recep

Kadir'e bağını satan adamdır. Eserde yazar, Çerkez Recep'i Arif Ağa'nın ağzından okuyucuya şöyle tanıtır:

"-Bu Çerkez Recep tuhaf bir adamdır. Bak şu bağa, ot içinde, bakımsız. Dört yıl önce Haziran ortasında o koca dolu yağdığında herkes gibi onun da bütün ürünü mahvoldu. Sanki Tanrı'ya küstü ondan sonra. O akşam bir komşusu duymuş evinin avlusundaki çırıl çıplak kalmış erik ağacına kolunu sallayarak bağırıyormuş: 'Bana bu yapılır mı koca Allah! Sana duadan geri kalmadım, namazımı orucumu hiç bırakmadım. Günahım neymiş ki!' Gari ne namaz, ne oruç. Tarlalarını, bağını gen bıraktı; işlemez, ekmez. Başladı birer birer satmaya. Karısı ölmüş, çoluğu çocuğu olmamış. Yalnız yaşar. Yemeğini ne kendi pişirir. Kimseden yardım istemez. İlk

[181] Yusuf Atılgan, *age*., s. 81.

zamanlar 'Daha yaşlanmadın, everelim seni Recep Ağa'deriz, istemez. Şimdi kala kala bir bu bağı kaldı. O da satılırdı ya, az pahalı istiyo, dönümü iki sarılira...''[182]

Hacı Vehbi

Köyde bir nevi hekimlik görevini üstlenen kişidir. Yaralar için merhem hazırlar. Fakirlikten dolayı hacca gitmemiştir; ama askerdeyken Hicaz'a gönderildiği için herkes ona "hacı" demektedir. İlaç yapmayı Selim'in annesi Sağır Hayriye'den ve Manisa'da oturan "Molla Refik" adlı bir adamın kitabından öğrenmiştir. Hacı Vehbi, yardımsever ve cana yakın biridir. Tokuç Ali'nin yaralarını iyileştirmesi için Kadir'in tek sözüyle köyden çıkıp Tokuç Ali ve ailesinin kaldığı bağ evine gitmiştir. Ali öldükten sonra da onun cenazesinin defniyle ilgilenmiştir.

Arif Ağa

Arif Ağa, Naciye'nin komşusudur. Oldukça yardımsever biri olarak karşımıza çıkar. Fakirin hâlinden anlar. Kadir ve Naciye'nin evlenmesi için onlara yardımcı olur. Yine Kadir'in Çerkez Recep'in bağını almasına da aracı olur. Eserde bir nevi yardımcı rolünü üstlenen bir şahıs olarak karşımıza çıkar.

Koca Mümin

Selim'in köyünde yaşayanlardan biridir. Koca Mümin, Selim'e küçükken çok yardım etmiştir. Bu nedenle de Selim tarafından sevilen biridir. Selim, onun bu iyiliklerine karşılık Yunan karakolunu basmaya giderken ona kısrak, para ve silah hediye etmiştir. Koca Mümin de fakir biri olduğu için bu duruma çok sevinmiştir.

Kitapçı Ali Efendi

Selim'in Esma'dan okuma-yazma öğrendikten sonra gerek kitap gerekse gazete almak için gittiği kitapçıdır. Eserde önemli bir şahıs değildir ve yazar

[182] Yusuf Atılgan, *age*., s. 90-91.

tarafından ayrıntılı olarak tanıtılmamıştır. Selim ile arasındaki ilişki de sadece alışverişten ibarettir.

Ömer Bey

Eserde hürriyetin ilân edilip Nedim Bey'in hapisten çıkmasıyla birlikte yazarın okuyucuya tanıttığı bir şahıstır. Ömer Bey, Bekir Ağa'nın oğludur. Babası ve metresini yakalamış, ikisini de öldürmüştür. Daha sonra da tutuklanmıştır. Tutuklandıktan bir süre sonra, hürriyet ilan edilmeden bir gün önce asılarak öldürülmüştür. Ömer Bey'in asılması büyük bir yankı uyandırmış ve çevredeki herkes onu konuşmuştur:

"Berberin dediğine göre akrabaları sahip çıksaymış herhalde kurtulurmuş asılmaktan; ama kentin serserileriyle düşüp kalkan, kadın düşkünü, meyhanelerin gediklisi Ömer Bey'e bu eski eşraf ailesinin yüzkarası diyorlardı. Tutukuyken cezaevine yemeğini götürenler külhanbeyi arkadaşlarıymış..."[183]

Terzi Emin

Eserde süreklilik göstermeyen ve olayların akışında aktif olarak rol oynamayan biridir. Bu nedenle de yazar tarafından üzerinde çok durulmamıştır. Selim, Esma ile evlendikten sonra Mehmet Ağa ile birlikte onun dükkânına gelmiş ve elbise diktirmiştir. Bu olay dışında Terzi Emin bir daha eserde okuyucu karşısına çıkarılmamıştır.

Simsar Halil Efendi

Üzüm alım-satımıyla uğraşan biridir. Selim ve diğer köylüler üzümlerini bu adama verirler. O da köylülerden topladığı üzümleri tüccarlara satar. Eserde sürekli

[183] Yusuf Atılgan, *age*., s. 61.

olarak karşımıza çıkmayan ve yazar tarafından çok tanıtılmayan Simsar Halil Efendi'nin Selim ile ilişkisi de sadece alışverişten ibarettir.

Köse İbram

Köydeki insanlara üzümleri kesmeleri için işçi bulan ırgat başıdır. Esma ve Selim'in üzümleri olgunlaşınca Mehmet Ağa'nın isteğiyle Köse İbram üzüm kesecek işçileri bulur ve bağa getirir. Üzüm kesme işi bitince de Selim ile hesaplaşır ve eserde bir daha karşımıza çıkmaz.

Zehra Teyze

Selim'in annesinin komşusudur. Selim'in annesinin ölüm haberini Selim'e o verir. Yazar tarafından üzerinde çok durulmayan biri olan Zehra Teyze, iyi biri olarak karşımıza çıkar. Selim'in annesi hastayken ona çorba pişirip götürür. Selim'in annesinin Selim'e ulaştırması için ona verdiği altınları Selim'e teslim eder.

3.3.2.3. Dekoratif Unsur Durumundaki Kişiler

Canistan adlı eserde dekoratif unsur konumundaki kişileri şöyle sıralamak mümkündür: Selim'in çetesindeki eli tüfekli adamlar, Tokuç Ali'nin ablası ve oğlu, Saranlı'dan Bekir Ağa, Mevlüt Hoca, Doktor Sokrat, Köydeki Hasan Usta, Mutasarrıf Hüsnü Bey, Selim'in Selimşahlar Çiftliği'ne giderken karşılaştığı kişiler, İzmir treninde el sallayan çocuk, bostan çapalayan, pamuk eken, bağda çalışan işçiler, Selim'in Selimşahlar Çiftliği'ne gittiğinde karşılaştığı çocuk, Çiftlik sahibinin arabacısı, Selim'in Selimşahlar Çiftliğinden ayrıldıktan sonra Karaağaçlı İstasyonu'nun önünde gördüğü çocuk, kahvedeki insanlar, camiideki insanlar, Selim askere giderken başka askerleri uğurlamaya gelen asker yakınları, Yunan Karakolu'ndaki bekçi, Yunan Karakolu'ndaki askerler...

SONUÇ

"Yusuf Atılgan'ın Öykü ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu" adlı tez çalışmamızda Yusuf Atılgan'ın yayımlanmış bütün öykü ve romanlarındaki şahıslar incelenmiştir. Çalışmamızın konusunu oluşturan şahıslar incelenirken ilk önce yazarın hayatı, yazarlığı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, ardından öykülerin özeti verilip öykülerindeki şahıslar ve bu şahısların özellikleri okuyucuya aktarılmıştır. Yazarın romanları incelenirken de yine aynı yöntem kullanılmıştır.

Yusuf Atılgan'ın öykülerindeki şahıslara bakıldığında tüm öykülerindeki şahısların birbirine benzediği görülür. Neredeyse tüm öykülerindeki şahıslar; yalnızlık, yabancılaşma, kimlik bunalımı gibi sorunlarla mücadele ederler ve hep bir çıkmazlık içindedirler. Bu nedenle de tutarlı bir kişilik yapısına sahip değildirler.

Yusuf Atılgan'ın öykülerindeki şahıslar, hayatın içinde her zaman karşılaşabileceğimiz sıradan insanlardır. Yazar öykülerini oluştururken kişilerini elit bir tabakadan seçmez. Onun öykülerinde yer verdiği kişiler makam, mevki sahibi insanlar değildir. Daha çok köyde veya kasabada yaşayan alelade insanlardır.

Yusuf Atılgan'ın öykü kişilerinin çoğu isimsizdir. Özellikle de yazar, öykülerinde başkişi olarak okuyucunun karşısına çıkardığı şahıslara isim vermeyi tercih etmez. *Evdeki, Saatlerin Tıkırtısı, Yük, Yaşanmaz, Atılmış, Çıkılmayan, Bodur Minareden Öte*" gibi öykülerde başkişilerin adı yoktur. Aslında yazarın bunu bilinçli olarak yaptığı düşünülebilir; çünkü yazar bu kişilere isim vermeyerek onların yaşadıkları topluma ne kadar yabancılaştıklarını ve toplum içindeki kaybolmuşluklarını okuyucuya aktarmak ister.

Yusuf Atılgan'ın öykülerinde yer verdiği şahısların bazıları fiziksel kusurlara sahiptir. Örneğin, *Dedikodu* hikâyesinde küçük gelinin çocuğunun olmaması ve göğüslerinin küçük olması, *Yaşanmaz* hikâyesinde başkişinin kısa boylu

olması ve sağ ayağının altı parmaktan oluşması, *Atılmış* hikâyesinde başkişinin parkta karşılaştığı adamın tek ayaklı olması fiziksel bir kusur olarak karşımıza çıkar.

Yusuf Atılgan'ın öykülerindeki şahısların yaşadığı en temel problem yalnızlık ve yabancılaşma sorunudur. Yalnızlık ve yabancılaşma sorunu *Evdeki, Kümesin Ötesi, Dedikodu, Yaşanmaz, Çıkılmayan, Bodur Minareden Öte* gibi hikâyelerde ön plana çıkar. *Evdeki* adlı hikâyede başkişi olan genç kız, başta annesi olmak üzere kasabadaki herkese karşı kendini yabancı ve yalnız hisseder. Yaşadığı evden hiç dışarı çıkmaz, kendini toplumdan soyutlar, derin bir yalnızlık duygusuna kapılır. Yalnızlığını gidermek için yaptığı tek şey, kitap okumaktır. *Kümesin Ötesi* adlı hikâyede Beyazcık Tavuk, yaşadığı kümeste mutlu değildir. Kendini oraya ait hissetmez. Tek düşüncesi içine kıstırıldığı bu kümesten kurtulup özgürlüğüne kavuşmaktır; çünkü yaşadığı kümeste horoz tarafından maruz kaldığı baskıdan ötürü kümeste kendini yabancı ve yalnız hisseder. *Dedikodu* hikâyesinde de şehirden köye gelen küçük gelin, köye uyum sağlayamaz. Köydeki insanların yaşam biçimi ve davranışları ona tuhaf gelir. Dolayısıyla da köydeki insanlarla iletişim kurmakta zorlanır. Köyde kendini yalnız ve yabancı hisseder. *Yaşanmaz* adlı hikâyede başkişi olan adam, içinde yaşadığı topluma yabancılaşmış, yalnızlık duygusuna sürüklenmiş bir adamdır. Tek amacı yaşanılmaz olan bu dünyadan intihar edip kurtulmaktır. *Çıkılmayan* adlı hikâyede başkişi olan genç adam da çalıştığı dairedeki insanlardan hiç hoşlanmaz, onlarla iletişim kurmakta zorlanır. Bir türlü onlara uyum sağlayamaz. Bu nedenle o da kendini yabancı ve yalnız hisseder. *Bodur Minareden Öte* adlı hikâyede de yine hikâyenin başkişisi olan adam, ağabeyinin evine gittiğinde kendini oraya ait hissetmez. Bir dışlanmışlık duygusuna kapılır. Dolayısıyla o da kendini yabancı ve yalnız hisseder.

Yusuf Atılgan'ın öykülerindeki şahısların çoğunun hep arzu ettikleri, hayalini kurdukları bir dünya vardır. *Evdeki* öyküsünde genç kız, içinde sıkışıp kaldığı dünyadan ziyade, kitaplardan okuduğu dünyada yaşamak ister. *Tutku* hikâyesinde Osman sevdiği kızla mutlu bir dünyada yaşamanın hayalini kurar. *Kümesin Ötesi* hikâyesinde Beyazcık Tavuk, kümesin dışında bir dünyanın

olduğunun farkındadır ve orada yaşamak ister. *Dedikodu* hikâyesinde küçük gelin, köyden çıkıp özlemini duyduğu şehirde yaşama arzusundadır. *Yaşanmaz* adlı hikâyede başkişi içinde bulunduğu dünyadan nefret eder. Farklı bir dünyada yaşamayı arzular.

Yusuf Atılgan'ın romanlarındaki şahıslara bakıldığında başkişilerin erkek olduğu görülür. *Aylak Adam*'ın C.'si, *Anayurt Oteli*'nin Zebercet'i, *Canistan*'ın Selim'i... Romanlarda yer alan kadınlar ise daha çok erkeklerin hayatına yön veren kişiler olarak karşımıza çıkar. Yusuf Atılgan'ın hiçbir romanında bir kadının başkişi olarak yer aldığı görülmez.

Yusuf Atılgan'ın romanlarında yer alan şahıslar, toplumdan kopuk, içe dönük birtakım psikolojik sorunlar yaşayan bireylerdir. Onların böyle olmasının temelinde sorunlu bir çocukluk geçirmeleri ve çok küçük yaşta anne ve babalarını kaybetmeleri yatar. Dolayısıyla da bu kişiler, aile sevgisinden yoksun büyümüşlerdir. Bu da onların gelecekteki yaşamlarına etki etmiştir. Başkişi olarak yer alan bireyler, sevgiye muhtaç kişilerdir. Hayatları boyunca da gerçek sevgiyi ararlar. Gerçek sevgiyi bulma çabası Atılgan'ın roman kişilerinden sadece C. ve Zebercet'te görülür. Selim böyle bir arayış içerisine girmez; çünkü Selim evlidir ve karısıyla mutlu bir hayat sürmektedir.

Yusuf Atılgan'ın roman kişileri; yalnızlık duyma, yabancılaşma hâli gibi pek çok yönden birbirine benzerler; fakat hepsinin ortak yönü cinselliğe aşırı düşkün olmalarıdır. *Aylak Adam* romanında C.'nin babasının Zehra teyze ve evdeki hizmetçilerle yakınlaşması, C.'nin ressam Ayşe ile cinsel birliktelik yaşaması, B. ile Erhan'ın sinemada sadece öpüşmekle kalmayıp daha da ileri gitmeleri cinsel arzuların bir sonucudur. *Anayurt Oteli*'nde de cinselliğe düşkün bireyler göze çarpar. Bunun en çarpıcı örneği romanın başkişisi olan Zebercet'tir. Zebercet'in Ortalıkçı Kadın ile yaşadığı tek taraflı cinsel ilişki, Gecikmeli Ankara Treniyle Otele Gelen Kadın'ın havlusuyla sevişmesi, askerlik yıllarında terlikle mastürbasyon yapması, Horuzcular Kahvesi'nde karşılaştığı Ekrem'e cinsel yakınlık duyması Zebercet'in

cinselliğe düşkün bir birey olduğunu gösterir. Zebercet dışında da eserde cinselliğe düşkün bireyler vardır. Bunlar: Kadriye Kalfa, Haşim Bey ve Faruk Bey'dir. Kadriye Kalfa'nın konaktaki besleme ile ilişki yaşaması, Haşim Bey'in evde çalışan hizmetçilerle yaşadığı küçük kaçamaklar, Faruk Bey'in yengesi Semra Hanım'a karşı duyduğu yakınlık aşırı cinsel isteğin bir sonucudur. *Canistan* romanında da başkişi olan Selim ve diğer kişiler cinselliğe düşkündürler. Selim'in Esma ile, Kadir'in de Naciye ile evlenmeden cinsel birliktelik yaşamaları, Tokuç Ali'nin sıpa ile girişilen cinsel ilişkide önceliği kendine vermediği için Selim'e kızması onların cinselliğe ne kadar düşkün olduklarını gösterir.

Yusuf Atılgan'ın romanlarındaki çoğu şahıs intihara meyillidir. Özelikle de intihar teması *Anayurt Oteli* ve *Canistan* romanlarında ön plana çıkar. *Anayurt Oteli*'nde yazar, üç farklı intihar olayına yer verir. Birincisi, Haşim Bey'in oğlu Faruk Bey'in yengesine karşı duyduğu aşk nedeniyle intihar etmesidir. İkincisi, Nureddin Bey'in Halveti Dergâhı'na girerek kendini ölüme terk etmesidir. Üçüncüsü ise Zebercet'in yaşadıkları nedeniyle kendini asmasıdır. *Canistan* romanında ise tek bir intihar olayı yaşanır. O da Selim'in Yunan karakolunu tek başına basarak kendini öldürtmesidir.

Yusuf Atılgan, eserlerindeki şahısları yaşadıkları çevrenin ağız özelliklerine göre konuşturur. Özellikle de konusu köyde geçen öykü ve romanlarında bunu daha net görmek mümkündür.

Görüldüğü gibi Yusuf Atılgan'ın hem öykülerinde hem de romanlarındaki şahıslar; sevgisiz büyümüş, yalnız, yabancılaşmış, intihara meyilli sorunlu bireylerdir. Atılgan'ın gerek öykülerinin gerekse romanlarının merkezinde bir başkişi vardır. Öykü ve romanlarındaki olaylar bu başkişi etrafında şekillenir. Diğer kişiler ise ikinci veya üçüncü dereceden kişiler, dekoratif unsur durumundaki kişilerdir. Bu kişilerin eser içindeki rolü daha sınırlı kalmıştır. Bu durum, Ali İhsan Kolcu'nun da ifade ettiği gibi Yusuf Atılgan'ın bir olay romancısı olmasından çok durum romancısı olmasından ve modern tarzda eserler kaleme almasından kaynaklanır.

Sonuç olarak Yusuf Atılgan, sayıca az eser vermesine rağmen nitelikli eserler vererek Türk edebiyatında hak ettiği değeri kazanmıştır. O, eserlerinde bireye yönelerek bireyin kimliğini ve varoluş mücadelesini her şeyin üstünde tutmuştur. Bu nedenle de günümüzde en çok okunan yazarlar arasındadır.

KAYNAKÇA

Atılgan, Yusuf, *Bütün Öyküleri*, Can Yay., 7. bs. İst. Ocak 2021.

Atılgan, Yusuf, *Aylak Adam*, Yapı Kredi Yay., 40. bs., İst. Nisan 2015.

Atılgan, Yusuf, *Anayurt Oteli*, Can Yay., İst. Eylül 2017.

Atılgan, Yusuf, *Canistan*, Can Yay., İst. Eylül 2017.

Atılgan, Yusuf, *Siz Rahat Yaşayasınız Diye, Kitaplarına Girmemiş Yazıları, Şiirleri*, *Söyleşileri, Çevirileri*, Haz., Faruk Duman, Can Yay., İst. Nisan 2018.

Atılgan, Yusuf, "Kendileri ve Kentleri", *Sanat Olayı*, S. 6, Haziran 1981; *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992.

Acar, Barış Berhem *Türk Romanında Antikahramanlar*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Edirne 2020.

Aktaş, Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yay., 2. bs., Ankara 1991.

Andak, Selmi, "Yunus Nadi Roman Mükâfatı İkincisi", *Cumhuriyet*, 3 Temmuz 1958; *Yusuf Atılgan'a Armağan,* İletişim Yay., İst. 1992.

Bağcı, Hande, "Aylak Adam ve Yabancı Romanlarında Yabancılaşma", *Karadeniz*, C.1, S. 29, 2016.

Balabanlılar, Mürşit, "Anayurt Oteli'nin Yazarı Yusuf Atılagan'ın Yöneldiği Üç Tema Hapis, İntihar ve İşkence", *Cumhuriyet*, 11 Aralık 1987, *Yusuf Atılgan'a Armağan,* İletişim Yay., İst. 1992.

Camus, Albert, *Yabancı*, Çev., Vedat Günyol, Can Yay., İst. 2003.

Çetin, İnan, "Aylak Adam ve Anayurt Oteli'nde Rastlantıların ve Simgelerin İşlevi", *Notos,* S. 35, Ağustos-Eylül 2012.

Demir, Fethi, "Yusuf Atılgan'ın Öykülerinde Bireyin Modernleşme Arzusu", *Turkish Studies* - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/13 Fall 2013, p. 761-773, ANKARA-TURKEY

Durbaş, Refik, "Aylaklık En Zor İş Ona Göre", *Cumhuriyet Dergi*, S. 102, 7 Şubat 1988; *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992.

Görel, R., "Yusuf Atılgan Anlatıyor", *Varlık*, 15 Haziran 1959; *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992.

Güngör, Bilgin, *"Yusuf Atılgan'ın Hayatı, Eserleri ve Fikirleri"*, (Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İst. 2014.

Güleç, Cengiz "Anayurt Oteli: Zebercet'in Dünyası", *Varlık*, Şubat 1992; *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992.

Kanter, M. Fatih, "Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Varoluşçuluğun İzleri" *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, S. 10, Temmuz-Aralık 2013.

Kolcu, Ali İhsan, *"Yusuf Atılgan'ın Roman Dünyası"*, Toroslu Kitaplığı, İst. Kasım 2003.

Moran, Berna "*Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2,"* İletişim Yay., 18. bs., İst. 2012.

Oğuz, Orhan "Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Köy", *Turkish Studies* - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer 2011, p. 1097-1115 TURKEY

Oğuz, Orhan, "Yusuf Atılgan'ın Hikâyelerinde Kent", *Turkish Studies* - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/1 Winter 2012, p.1653-1669 , TURKEY

Özdemir, Arzu, *Yusuf Atılgan'ın Romanlarının Psikanalatik Açıdan İncelenmesi,* (Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2005.

Özdenören, Rasim, "Roman ve Hikâye", *Edebiyat*, S. 5-6, Haziran-Temmuz 1969.

Öztürk, Nergis - Özler, Berk, Necdet, *Zebercet'ten Cumhuriyet'e "Anayurt Oteli"*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İst., Aralık 2015.

Sazyek, Hakan, *Roman Terimleri Sözlüğü Roman Sanatından Yüz Terim*, Hece Yay., 4. bs., Ankara, Ocak 2021.

Sazyek, Hakan,"Yusuf Atılgan'ın Aylak Adamı C.", *Kitap-lık*, S. 142, Ekim 2010.

Stevick, Phillip, *"Roman Teorisi"*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Gazi Üniversitesi Yay., Ankara 1988.

Şahan, Halil, "Yabancılaşmanın Romanı", *Türk Dili*, Haziran, 1975; *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992.

Şenderin, Zübeyde , "Yusuf Atılgan'ın Canistan Adlı Romanında Bir Anti-Kahraman: Selim*", Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 7, 2010.

Şenderin, Zübeyde, "Bodur Minareden Öte Yusuf Atılgan ve Absürt Birey", *Türkbilig*, S.20, Haziran 2010.

Tekin, Mehmet, *"Roman Sanatı Romanın Unsurları 1"*, Ötüken Yay., 10 bs., İst. Mart 2012.

Terbaş, Özden, *Rüyalardan Gerçekliğe Psikanaliz ve Sanat*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İst., Haziran 2016.

Yavuz, Hilmi, *"Roman Kavramı ve Türk Romanı"*, Bilgi Yay., Ankara 1997.

Yurt, Gülay, *Yusuf Atılgan'ın Öykülerinde Yapı ve İzlek*, (Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ardahan 2018.

Yüksel, Turan, "Yusuf Atılgan'ın Özgeçmiş Belgeseli", *Yusuf Atılgan'a Armağan*, İletişim Yay., İst. 1992.

Yusuf Atılgan'a Armağan, Yayına Haz., Turan Yüksel, Eray Canberk, Aydın Hatipoğlu, Yusuf Çotuksöken, M. Sabri Koz, İletişim Yay., İst. 1992.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Oral_dönem (Erişim Tarihi: 06.04.2021)